

EESTI MAAÜLIKOOL
Majandus- ja sotsiaalinstituut

Kaisa Elbrecht

**NOORTE ETTEVÕTLUST MÕJUTAVAD TEGURID TÕRVA VALLA
NÄITEL**

**FACTORS AFFECTING YOUTH ENTREPRENEURSHIP IN TÕRVA
PARISH**

Magistritöö

Ökonoomika ja ettevõtluse õppekava

Juhendaja: Maret Prits, *MSc*

Tartu 2021

Eesti Maaülikool		Magistritöö lühikokkuvõte	
Kreutzwaldi 1, Tartu 51014			
Autor: Kaisa Elbrecht		Õppekava: Ökonoomika ja ettevõtlus	
Pealkiri: Noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid Tõrva valla näitel			
Lehekülgi: 95	Jooniseid: 13	Tabeleid: 6	Lisasid: 2
Osakond: Majandus- ja sotsiaalinstituut			
ETIS-e teadusvaldkond ja CERC S-i kood: Arengualane koostöö (S195)			
Juhendaja(d): Maret Prits, <i>MSc</i>			
Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu 2021			
<p>Magistritöö eesmärk on Tõrva valla noorte ettevõtlusvalmiduse ning kohaliku omavalitsuse võimaluste välja selgitamine noorte ettevõtlikkusele suunamisel ja ettevõtluskeskkonna arendamisel. Eesmärgi saavutamiseks koguti esmaseid andmeid, korraldades Tõrva valla noorte seas ankeetküsitlus ning viies läbi individuaalintervjuud kohaliku omavalitsuse ja Tõrva avatud noortekeskuse juhiga. Analüüsi tulemustest selgus, et uuritavatest üle poole ei oska hinnata võimalusi uue äritegevuse alustamiseks piirkonnas. Väitega, et Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi äritegevuse alustamiseks nõustus 12,4% uuritavatest ja 34,5% ei pea piirkonna võimalusi ettevõtlust soodustavaks. Ettevõtlusega alustamise juures tajutakse peamiselt rahalisi takistusi – üle 70 protsendi uuritavatest märkisid, et takistuseks võib saada piisavate ressursside puudumine või ettevõtte finantseerimine. Üle poole vastanutest märkis, et Tõrva vallas pole piisavalt kvalifitseeritud töötajaid ning üle kolmandiku noortest leidsid, et ettevõtte loomist ja selle arengut Tõrva vallas võivad takistada tegurid nagu tööjõupuudus, probleemid toodetele või teenustele turu leidmisega ja vähene piirkonna tuntus. Noored ootavad kohalikult omavalitsuselt ja selle allasutustelt rohkemate meetmete rakendamist, näiteks ettevõtlusalaste koolituste ja ettevõtluspäevade korraldamist. Magistritöö on praktilise väärtusega, sest uurimistöö tulemusi saab kasutada kohaliku omavalitsuse ja piirkonna ettevõtjate vahelise koostöö soodustamise planeerimisel.</p>			
Märksõnad: noored, ettevõtlus, ettevõtluskeskkond, mõjutegurid, kohalik omavalitsus			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51014		Abstract of Master's Thesis	
Author: Kaisa Elbrecht		Curriculum: Economics and entrepreneurship	
Title: Factors affecting youth entrepreneurship in Tõrva parish			
Pages: 95	Figures: 13	Tables: 6	Appendixes: 2
Department: The Institute of Economics and Social Sciences Field of research and (CERC S) code: Development cooperation (S195) Supervisor(s): Maret Prits, <i>MSc</i> Place and date: Tartu 2021			
<p>The aim of the master's thesis is to identify the entrepreneurial readiness among youth in Tõrva Parish and local government opportunities to encourage entrepreneurship among young people and develop the business environment. To achieve the purpose, primary data was collected by conducting a questionnaire among youth in Tõrva Parish and carrying out individual interviews with the local Government Mayor and the director of the Youth Centre. The results of the analyses showed that more than a half of the respondents could not estimate the chances of starting a business in Tõrva Parish. 12,4% of respondents agreed with the statement that Tõrva Parish offers good business opportunities and 34,5% of respondents do not think that entrepreneurship is encouraged here. Financial obstacles were mostly pointed out – more than 70% of respondents mentioned insufficient financial resources or financing the business. More than a half of the respondents referred to the shortage of skilled workers in Tõrva Parish and more than a third pointed out a labour shortage, problems in finding the market for products and services and that the area is not widely known. Young people are expecting the local government and its subordinate establishments to implement more measures, such as organizing entrepreneurship training and entrepreneurial days. The Master's thesis has a practical value as the results of the survey can be used to encourage cooperation between the local government and the entrepreneurs of the area.</p>			
Keywords: entrepreneurship, business environment, youth, influencing factors, local government			

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	5
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE NOORTE ETTEVÕTLUSEST JA SEDA MÕJUTAVATEST TEGURITEST	8
1.1. Ülevaade noorte ettevõtlusega seonduvatest definitsioonidest	8
1.2. Kohaliku omavalitsuse roll noorte ettevõtluse arendamisel	15
1.3. Noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid	21
2. NOORTE ETTEVÕTLUST MÕJUTAVAD TEGURID TÕRVA VALLAS	29
2.1. Uurimistöö andmed ja metoodika.....	29
2.2. Tõrva valla üldandmed ja ettevõtluse hetkeolukorra iseloomustus.....	33
2.3. Noorte ettevõtlusvalmidus ja ettevõtlust mõjutavad tegurid	40
2.3.1. Ankeetküsitluse tulemused.....	40
2.3.2. Noorte hinnang Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale	51
2.4. Kohaliku omavalitsuse meetmed ettevõtluse arendamisel	55
2.4.1. Kohaliku omavalitsuse ametnike hinnangud Tõrva vallas ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele	55
2.5. Arutelu	60
2.6. Järeldused ja ettepanekud	65
KOKKUVÕTE.....	68
KASUTATUD KIRJANDUS	70
LISAD	78
Lisa 1. Ankeetküsitlus	79
Lisa 2. Intervjuu kava	94
LIHTLITSENTS	95

SISSEJUHATUS

Majandusarengut soosib ettevõtluse ning ettevõtluskeskkonna igakülgne arendamine ja ettevõtlusega tegelemiseks võimaluste loomine. Ettevõtlus on oluline tegur, mis näitab piirkonna majanduslikku edukust, mõjutades seeläbi elanike heaolu, sealhulgas töökohtade olemasolu, sissetulekuid ning toodete ja teenuste kättesaadavust. (Eesti ettevõtluse... 2013) Ettevõtlusega tegelemine võimaldab edendada tööhõivet, majanduskasvu, sotsiaalset kaasatust ja maapiirkondade arengut.

Eestit tervikuna iseloomustab regionaalselt tasakaalustamata sotsiaal-majanduslik areng, millest on tingitud siseränne ja rahvastiku jätkuv koondumine suurematesse linnapiirkondadesse – eriti Tallinna, Tartu ja Pärnu linnapiirkonda, kus on parimad töö-, õpi- ja muud eneseteostusvõimalused. (Eesti regionaalarengu... 2014: 6-7) Vaatamata sellele, et enamik töökohti luuakse just suurtes linnades, on piirkonna arengu tagamiseks äärmiselt oluline kohalik ettevõtlus ja töökohtade loomine kodu lähedal (Maaelu arengu... 2011: 59).

Ettevõtjad edendavad turumajandust ning nende tegevus suurendab ühiskonna jõukust, loob töökohti ja tarbijatele valikuvõimaluse (Green 2013: 2). Kuna kohaliku omavalitsuse peamine sissetulekuallikas üksikisiku tulumaks, siis peab iga omavalitsus hoolitsema selle eest, et territooriumil oleks piisavalt atraktiivseid ja head sissetulekut pakkuvaid töökohti (Schultz 2003: 555). Ühtlasi on noorte ettevõtlus oluline majanduse strateegiliseks arendamiseks, luues pikaajalisi arenguvõimalusi ning soodustades konkurentsi ja innovatsiooni. (Ciloci 2019: 51)

Käesolev uurimisteema on aktuaalne eelkõige noorte kõrge töötuse määra tõttu Eestis tervikuna, sealhulgas Tõrva vallas. Ettevõtlusega alustamine võib olla üks viis töötuse vähendamiseks noorte seas. Teisalt on viimaste aastate küsimus seotud linnastumisega ehk kuidas tagada maapiirkonna areng, kui elu koondub üha enam linnadesse ja selle ümber. Sellest tulenevalt on oluline mõista noore elanikkonna ettevõtluskavatsusi ja sellega seotud potentsiaalseid tõkkeid ning leida, millised tegurid mõjutavad noorte seas ettevõtlusega tegelemist, sh ettevõtlikkust ning kuidas suhtutakse ettevõtlusega alustamisesse kui võimalikku karjäärivalikusse.

Käesoleva magistritöö eesmärk on Tõrva valla noorte ettevõtlusvalmiduse ning kohaliku omavalitsuse võimaluste välja selgitamine noorte ettevõtlikkusele suunamisel ja ettevõtluskeskkonna arendamisel.

Lähtudes magistritöö eesmärgist on püstitatud järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on ettevõtluse hetkeolukord Tõrva vallas?
2. Kuidas aitab kohalik omavalitsus kaasa piirkonnas ettevõtluse soodustamisele?
3. Millised on noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid Tõrva piirkonnas?
4. Kuivõrd ja mille poolest on kohaliku omavalitsuse poolt loodud ettevõtluskeskkonna tingimused ning noorte ettevõtlusvalmidus ja ootused sarnased/erinevad?

Magistritöö jaotub kahte peatükki, teoreetiline ja empiiriline. Teoreetilise osa esimeses alapeatükis antakse ülevaade põhilistest töös kasutatavatest mõistetest nagu ettevõtlus, ettevõtlikkus, ettevõtja ja ettevõtlusvalmidus. Lisaks ettevõtlusele on töös läbivaks mõisteks noored, mille tõttu piiritletakse noorte vanus, keda töös analüüsitakse ja põhjendatakse vanusegruppide valikut. Samuti selgitatakse varasemate uuringute põhjal noorte ettevõtluse eripärasid ja tuuakse välja põhjused, miks on noorte seas ettevõtlikkuse arendamine oluline.

Teises alapeatükis kirjeldatakse kohaliku omavalitsuse rolli ehk ettevõtluse arendamise vajadusi ja võimalusi piirkonnas. Kolmas alapeatükk keskendub noorte ettevõtlust mõjutavate tegurite ja hoiakute analüüsimisele ning antakse varasemate uuringute põhjal ülevaade, millised on noorte seas peamised motiivid ettevõtlusega alustamisel ja milliseid takistusi tajuvad noored oma ettevõtte loomisel.

Töö teises ehk uurimuslikus osas kirjeldatakse uurimismetoodikat ja valimit. Töö empiirilise osa koostamisel kasutatakse andmeid, mis koguti ankeetküsitluse ja intervjuude käigus. Ankeetküsitluses analüüsitakse Tõrva vallaga seotud noorte eelistusi tööhõive orientatsiooni osas, ettevõtlusega tegelemist mõjutavaid tegureid ning noorte hinnanguid Tõrva valla ettevõtlusvõimalustele. Selleks, et hinnata kohaliku omavalitsuse seisukohti noorte ettevõtluse arendamisel ja hinnanguid ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele, viiakse läbi intervjuud kohaliku omavalitsuse ametnikega. Lisaks analüüsitakse eesmärgi täitmiseks Tõrva valla demograafilisi näitajaid ja ettevõtluse olukorda 2020. aastal.

Esmaste andmetena kasutati elektroonilist ankeetküsitlust ja individuaalintervjuusid. Teisesed andmed pärinevad valla arengukavadest ja Eesti statistikaametist. Vajalikud andmed Tõrva

vallas eksisteerivatest ettevõtetest ja registreeritud ettevõtete eraisikutest omanike vanuselise jaotuse kohta koguti andmepäringuga äriregistrist.

Kvantitatiivsete ehk arvuliste andmete analüüsimiseks kasutatakse kirjeldavat statistikat, sagedustabeleid, keskmiseid hinnanguid ning protsentjaotusi. Andmetöötluse käigus arvutati vastuste jaotumine ning gruppide vahelised erinevused, kasutades hii-ruut-statistikut. Tulemused loeti statistiliselt oluliseks, kui $p < 0,05$. Kvalitatiivseid andmeid analüüsitakse sisuanalüüsist lähtuvalt ning neid esitatakse küsitluse tulemustes kokkuvõtvalt. Vastanute seisukohtade kirjeldamiseks lisatakse tsitaate.

Töös uuritakse noorte huvi ettevõtlusega alustamise vastu ning keskendutakse motiivide mõistmisele, miks noored tahavad ettevõtjaks saada ja millised tegurid mõjutavad nende otsust ettevõtlusega tegeleda. Uuringusse kaasati nii noored kui ka kohalik omavalitsus, et võrrelda, kuivõrd ja mille poolest on kohaliku omavalitsuse poolt loodud ettevõtluskeskkonna tingimused ja noorte ettevõtlusvalmidus sarnased või erinevad. Tööl on praktiline väärtus kohalikule omavalitsusele saades teada, milliseid valdkondi on vaja arendada ning mida noored kohalikult omavalitsuselt ootavad.

Käesolev magistritöö on kasutatav sisendina Tõrva valla arengukava täiendamisel, vajadusel noorte ettevõtluse arengukava koostamisel. Töö annab ülevaate noorte ettevõtlusalastest hinnangutest, mida on võimalik kohalikul omavalitsusel ettevõtluse arendustegevuseks ära kasutada.

Töös kasutatavad märksõnad on noored, ettevõtlus, ettevõtluskeskkond, mõjutegurid, kohalik omavalitsus.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE NOORTE ETTEVÕTLUSEST JA SEDA MÕJUTAVATEST TEGURITEST

1.1. Ülevaade noorte ettevõtlusega seonduvatest definitsioonidest

Käesolevas alapeatükis käsitletakse ettevõtte ja ettevõtja definitsioone, kirjeldatakse noorte ettevõtluse eripärasid ja erinevaid külgi ettevõtluse arendamise vajalikkusest ning piiritletakse noorte ealine vanusegrupp, keda töö uurimuslikus osas käsitletakse.

Ettevõtluse mõiste võeti kasutusele 18. sajandil Prantsusmaal, kus ingliskeelne sõna *entrepreneur* viitas isikule, kes on aktiivne ja saavutab midagi. Esimesena defineeris ettevõtjat majandusteadlane Richard Cantillon, kelle käsitlemise järgi oli ettevõtja isik, kes leidis seni kasutamata võimaluse ja tegi seejärel selle ärakasutamiseks vajalikke uuendusi. Cantillon vaatlus ettevõtjat kui kasumit taotlevat inimest, kes võtab riske ostes mingeid sisendeid teadaoleva hinna eest, kuid samal ajal olles ebakindel, millise hinnaga kaubast hiljem lahti õnnestub saada. (Miettinen, Teder 2006: 7-8)

Sajand pärast Cantillonit lisas Jean Baptiste Say ettevõtluse käigus loodava väärtuse, mis saavutatakse ressursside ümberpaigutamise kaudu – vähese kasuteguriga piirkonnas asuvad majandusressursid suunatakse kõrgema kasuteguriga aladele (Atalli, Yemini 2017: 142). Läbi aja on ettevõtluse mõistet erinevate teadlaste poolt edendatud ning neist tähtsamana võib välja tuua Joseph Schumpteri, kes lisas ettevõtlust iseloomustava näitajana innovatsiooni vajalikkuse. Lisaks eespool mainitule peab turul eksisteerima võimalus pakkuda uusi teenuseid, tooteid või materjale, läbi mille teenib ettevõtja kasumit. (Shane, Venkataramann 2000: 220)

Thurik ja Wennekers defineerivad ettevõtlust järgmiselt: ettevõtlus on üksikisikute ilmne võime ja tahe iseseisvalt, meeskondades, olemasolevates organisatsioonides või väljaspool organisatsioone tajuda ja luua uusi majanduslikke võimalusi (uued tooted, uued tootmismeetodid, uued organisatsiooniskeemid ja uued toodete-turgude kombinatsioonid) ning tutvustada oma ideid turul ebakindluse ja muude takistuste taustal, võttes vastu otsuseid ettevõtte asukoha, vormi ja ressursside kasutamise kohta (Thurik, Wennekers 1999: 31).

Hoolimata kiiresti kasvanud ettevõtlusuuringute hulgast ei ole olemas üldiselt tunnustatud ettevõtluse ega ka ettevõtja definitsiooni. Definitsioonide mitmekesisus on tingitud asjaolust, et igaühel on olnud kalduvus tuua uurimusse oma taustteaduse nüansse. Taustaks võib olla kas majandusteadus, sotsioloogia, kultuuriantropoloogia, psühholoogia või mõni muu teadusharu. (Miettinen, Teder 2006: 32)

Igapäevases keelekasutuses räägitakse ettevõtlusest kui iseseisvalt ja omaenda vastutusel ettevõtte omamisest ja juhtimisest või kui ettevõtlikust käitumisest majanduslike võimaluste ärakasutamise mõistes (Stenberg, Wennekens 2005: 193). Üldistatuna võib ettevõtlust selgitada (Siimon, Kaseorg 2008: 219):

- inimeste ettevõtliku tegutsemisena, seda nii era- kui ärielus;
- ettevõtlusena riigis, regioonis, vm piirkonnas; väike- ja suurettevõtlusena;
- ettevõtlusena tegevusalade lõikes.

Tulumaksuseaduse tähenduses on ettevõtlus isiku iseseisev majandus- või kutsetegevus, mille eesmärgiks on tulu saamine kauba tootmisest, müümisest või vahendamisest, teenuse osutamisest või muust tegevusest, kaasa arvatud loominguine või teaduslik tegevus (Tulumaksuseadus 1999, §14 lg 2). Käibemaksuseaduse kohaselt on ettevõtlus isiku iseseisev majandustegevus, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust olenemata eesmärgist või tulemustest (Käibemaksuseadus 2003, §2 lg 2). Nagu eespool kirjeldatud seadusesätete loetelust nähtub, seisneb ettevõtlus tulu saamises ja teatud tegevustes ning toimingutes olenemata kasumlikkusest. Autori hinnangul tuleneb selline lähenemine ettevõtluse defineerimisest läbi maksustamise aluste, kuid tegelikult elus on ettevõtluse aluseks aga just kasumlikkus, kuna seeläbi saavutatakse ettevõtte jätkusuutlikkus.

Ettevõtlus on seotud majanduskasvu ning pikemas perspektiivis majandusarenguga, kuna ettevõtjad loovad uusi ettevõtteid ja uute ettevõtete kaudu tekib juurde uusi töökohti. Samuti tihendavad ettevõtted konkurentsi ja võivad tehnoloogiliste muutuste kaudu tootlikkust tõsta. (Bosma jt 2012: 411) Konkurentsi suurenedes peavad ettevõtted pakutavate toodete kvaliteeti tõstma või leidma võimalusi, kuidas olemasolevate toodete või teenuste hinda tarbija jaoks langetada. (Chigunta 2002: 2) Lisaks pakub ettevõtlusega tegelemine rahvamajandusele elujõulisust, uuenduslikke tooteid ja teenuseid ning suurendab võimalusi üldiseks sotsiaalseks ja ühiskondlikuks arenguks. (Hassani, Khouni 2013: 107)

Sarnaselt ettevõtlusele ei ole üheselt lahti kirjutatud ka ettevõtja mõistet. Esmapilgul lihtsa lahenduseni on jõutud äriseadustikus, mille järgi on ettevõtja „füüsiline isik, kes pakub oma

nimel tasu eest kaupu või teenuseid ning kellele kaupade müük või teenuste osutamine on püsiv tegevus, ning käesolevas seaduses sätestatud äriühing“ (Äriseadustik 1995, § 1).

Sternbergi ja Wennekersi järgi saab ettevõtjat defineerida kahel viisil. Esimese, ametialase mõiste järgi tähendab ettevõtlus ettevõtte omamist ja juhtimist omal vastutusel. Teisel juhul peetakse silmas ettevõtlikku käitumist, mis tähendab, et haaratakse kinni majanduslikult tasuvatest võimalustest. „Ettevõtja“ sünonüüm on sel juhul „novaator“ või „pioneer“. (Sternberg, Wennekers 2005: 193) Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (OECD) ja Eurostat peavad ettevõtjateks isikuid, kelle ettevõtte elavdab majandustegevust juba olemasolevate toodete või teenuste edasiarendamisega ja ka neid, kelle ettevõtte siseneb turule täiesti uue toote või teenusega (Ahmad, Seymour 2008: 9).

Ettevõtja (*entrepreneur*) puhul on iseloomulik orienteeritus kasvule, uute võimaluste otsingule ja innovatsioonile. Ettevõtjad kasutavad innovatsioone selleks, et ära kasutada ja luua muutusi ning võimalusi kasumi teenimiseks. Selle käigus paigutavad nad ressursse ümber vähem tootlikest valdkondadest kõrgema tootlikkuse ja tulususega valdkondadesse, aktsepteerides seejuures kaasnevat kõrget riski ja ebakindlust. (Miettinen, Teder 2006: 64)

Globaalne ettevõtlusmonitooring (edaspidi GEM) uuring jaotab ettevõtjad ettevõtlusfaaside kaupa potentsiaalseteks ettevõtjateks, varase faasi ettevõtjateks (sh tärkavad ja uusettevõtjad), väljakujunenud ettevõtjateks ja ettevõtlusest väljunuteks. Potentsiaalsed ettevõtjad on need, kes plaanivad järgmise kolme aasta jooksul ettevõtlusega alustada. Varase faasi ettevõtjad teevad esimesi püüdlusi, et ettevõtlusega reaalselt alustada ning väljakujunenud ettevõtjatena käsitleb GEM neid ettevõtjaid, kes on ettevõtjatena 42 kuud ja enam tegutsenud. Ettevõtluse üks faase on ka äritegevuse lõpetamine, mille puhul eristatakse neid ärist väljunud ettevõtjaid, kelle ettevõtte ei jätanud tegevust ja neid, kelle ettevõtte jätkas tegevust. (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013: 11, 23, 29)

Eduka ettevõtja määratluse keskmes on sageli käitumine, mida toetavad teatud oskused ja omadused, sealhulgas loovus, autonoomia, saavutusvajadus, juhtimine ning harvem ebakindluse ja ebaselgusega toimetulek. Loovust peetakse ettevõtluspotentsiaali hindamisel keskseks mõõtmeks ning uuringutes on rõhutatud loovuse rolli innovatiivses protsessis, mis viib majandustegevuseni. Autonoomiat ehk isiklikku kontrolli võib pidada tegevuse eeltingimuseks ning kalduvus tegutseda on oluline eeldus uue ettevõtte loomisel. (Athayde 2009: 483) Euroopa Parlament määratles algatusvõime ja ettevõtlikkuse üheks kaheksast elukestva õppe põhipädevustest. Seda nimetatakse indiviidi võimeid ideid teoks muuta ning see

hõlmab loovust, innovatsiooni ja riskide võtmist, aga ka oskust eesmärkide saavutamiseks projekte juhtida ja kavandada. (Euroopa Parlamendi... 2006)

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) infomaterjali põhjal on edukal ettevõtjal sageli järgmised isikuomadused (Sobivus ettevõtjaks):

- vaimne võimekus – loovus, intelligentsus, analüüsi- ja üldistusvõime;
- teotahe – soov midagi ära teha, mitte alla anda;
- vastutusvõime – teadlikkus ja võimekus vastutada;
- suhtlemisoskus – hea suhtlemisoskus partnerite, klientide ja töötajatega;
- enesekindlus – usk iseendasse, optimism, kindlameelsus, proaktiivsus;
- eesmärkide seadmise oskus – sihikindel tegutsemine eesmärkide saavutamise nimel;
- valmisolek riskida – julgus tegutseda ebakindlates tingimustes.

Miettinen ja Teder lisavad eeltoodule ka sõltumatuse vajaduse, saavutusvajaduse, soovi kontrollida oma keskkonda ja saatust, võimalustele orienteerituse ja visiooni, ehk ettevõtja teab, kuhu tahab jõuda (Miettinen, Teder 2006: 65).

Kutzhanova jt (2009: 196) jagavad ettevõtlusalased oskused ja teadmised nelja erinevasse rühma:

- tehnilised oskused ja teadmised, mis on vajalikud toote või teenuse loomiseks;
- juhtimisoskused, mis on vajalikud igapäevase tegevuse juhtimiseks ja organiseerimiseks;
- ettevõtlikkus, mille all peetakse silmas oskusi, mis on vajalikud äri võimaluste tajumiseks ja ära kasutamiseks;
- isiku valmisolek, mida näitavad eneseteadvus, vastutusvõime ja emotsionaalne areng.

Siimon ja Kaseorg toovad hea ettevõtja määratluse juures välja ettevõtlikkuse, mida saab hinnata ka väljaspool tööaega kõikides ettevõtja tegevustes (Siimon, Kaseorg 2008: 224). Ettevõtlikkus kirjeldab igapäevaelus sotsiaalselt aktiivset inimest, kes suudab olla püsiv ja vastupidav tagasilöökide ja raskuste korral, tunda huvi väljakutsete ja nendega seotud arenguvõimaluste vastu ning tõlgendada vigade tegemist kui olulist õppimiskohta. Ettevõtlikkus hõlmab endas algatus- ja koostöövõimet, mida on tarvis ideede elluviimiseks. Ettevõtlikud peaksid olema nii need, kes kavatsevad alustada ettevõtlusega kui ka need, kes valivad palgatöö olemasolevas ettevõttes, avaliku või mittetulundussektori organisatsioonis. (Arro jt 2018: 37, 55) Ettevõtliku hoiaku toetamiseks tuleks arendada ettevõtlikkust toetavaid

alapädevusi nagu emotsioonidega toimetulek, probleemilahendus, eetilisus ja jätkusuutlikkus, suhtlemine, koostöö, algatamine jne (Sealsamas: 58).

Lisaks ettevõtlust puudutavatele mõistetele on oluline avada ka noorte määratlus, et anda lugejale ülevaade, millises vanuses isikuid käsitletakse noortena. Euroopa Liidu siseselt puudub ühtne määratlus noorte kohta, kuid kõige laialdasemalt (näiteks ÜRO, Rahvusvaheline Tööorganisatsioon, OECD) loetakse noorteks 15-24-aastasi inimesi, kuna siis on lõpetatud kohustuslik haridustee ning alustatakse tööga. Noorte mõiste määratlus ja nüansid on riigiti erinevad ning sõltuvad sotsiaal-kultuurilistest, institutsionaalsetest, majanduslikest ja poliitilistest teguritest. (Definition of... 2013) Eestis käsitletakse isikut noorena, kui ta on seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik (Noorsootöö seadus 2010, § 3).

Globaalne ettevõtlusmonitooring eristab uuringu raames kaht kategooriat: nooremad noored (*young youth*) vanuses 18-24 eluaastat ja vanemad noored (*older youth*) 25-34 eluaastat. Täiskasvanuna käsitletakse vastavalt 35-64 aasta vanuseid inimesi. (Globaalne ettevõtlusmonitooring... 2013: 42) Eurostati poolt avaldatud publikatsioonides käsitletakse noorena isikuid vanuserühmas 15-29 (Being Young... 2015: 39). Mõnevõrra kõrgena tunduvat vanuse ülempiiri selgitatakse asjaoluga, et noorte osakaal, kes jätkavad pärast gümnaasiumi lõpetamist haridusteed ülikoolis, on kasvanud ning sel ajal ei ole suurem osa neist finantsiliselt iseseisvad. Samuti on üleminekufaas täiskasvanuikka pikenenud, sest noored seisavad tööturul silmitsi erinevate raskustega, mille tõttu on keerulisem leida esimest töökohta. Välja on toodud ka raskused elukoha leidmisel ning see on samuti üks tegur, mille tõttu ollakse vanematest kauem sõltuvad. (Youth in Europe... 2009)

Chigunta (2002) kategoriseerib noored ettevõtjad ülemineku faaside järgi:

1. eel-ettevõtjad (*pre-entrepreneurs*) vanuses 15-19 aastat – antud vanusegruppi kuuluvad noored on sageli üleminekufaasis suundudes kodust või hariduse omandamisest tööellu;
2. lootustandvad ettevõtjad (*budding entrepreneurs*) vanuses 20-25 aastat – selle vanusegruppi ettevõtjad on tõenäoliselt omandanud vajalikud oskused, kogemused ja kapitali oma ettevõtte juhtimiseks ning nende puhul on kirjeldatud kolme võimalust: ettevõtjad kas jäävad kinni marginaalsetesse tegevustesse, lõpetavad äritegevuse või juhivad edukalt ettevõtet;
3. arenevad ettevõtjad (*emergent entrepreneurs*) vanuses 26-29 eluaastat – suurema tõenäosusega on need ettevõtjad noorematest elujõulisemad tänu oma vanusele ja väärtuslikele elukogemustele.

Ettevõtluse arendamine on tänapäeval muutunud väga oluliseks ning see on Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide üks peamisi poliitilisi eesmärke. Ettevõtlust käsitletakse majanduskasvu ja tööhõive vahendina ning tänu ettevõtluse arengule on maailmas arenenud kultuuri, teaduse ja tehnoloogia valdkonnad. (Naji 2019: 3) Noorte kõrge tööpuuduse, majanduskriiside ja ühiskonnaga seotud kiirete muutuste taustal on valdkonnaülesed oskused, eriti ettevõtlusalaste oskuste arendamine, noorte aktiivsuse tagamiseks hädavajalikud. Üha enam teadvustatakse noorte potentsiaali käivitada ja arendada oma äri või tegeleda ühiskondlike algatustega (European Commission/EACEA/Eurydice 2016: 9, 17).

Rahvusvahelise tööorganisatsiooni uurimused on näidanud, et noortel on tõenäosus olla töötu kolm korda suurem kui täiskasvanutel (Schoof 2006: 11). Noorte tööpuuduse põhjus on enamasti oskuste mittevastavus tööturu nõudmistele. Ettevõtlusega alustamine on ühest küljest üks võimalikke viise sissetuleku kindlustamiseks. Teisest küljest on leitud, et noored ettevõtjad kalduvad palkama keskmisest enam noori töötajaid, mis aitaks täiendavalt kaasa noorte töötuse määra vähenemisele. (Kew et al. 2013: 12) Samuti on varasemates uuringutes leitud, et sotsiaalsete mõjude kõrval reageerivad noored aktiivsemalt uutele võimalustele majanduses, nende ettevõtted on innovaatilisemad ning suunatud kiirele kasvule (*Ibid.*: 39)

Sellest hoolimata märgitakse Euroopa Komisjoni ettevõtluse tegevusplaanis 2020. aastaks Euroopa Liidu probleemina noorte vähest entusiasmi ettevõtja karjääritee valikul (European Commission 2013). Seda võib seostada erinevate takistustega ettevõtja teekonna valikul. Eesti noored eristuvad teiste Euroopa riikide noortest selle poolest, et neil on suhteliselt väiksem hirm ebaõnnestumise ees, kui Euroopas tervikuna on nimetatu oluline äri takistav tegur nii noorte kui ka täiskasvanute hulgas. (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013: 44)

Levesque ja Minniti (2006) uuringu kohaselt alustavad noored inimesed (alates 24-aastasest) uut ettevõtet tõenäolisemalt kui vanemad. See tuleneb sellest, et vanematel alustavatel ettevõtjatel on vähem aega ja rohkem ressursse ettevõtte efektiivseks loomiseks ja selle arendamiseks. Ehkki noortel ettevõtjatel napib esialgu rahalisi ja muid ressursse, on neil karjääri alguses piisavalt aega, et saada edukateks ettevõtjateks. Samuti on noortel võrreldes vanemate inimestega erinev suhtumine läbikukkumistesse ja pankrotti. Vanemad ettevõtjad kardavad äri läbikukkumist ja sellega kaasnevat häbi ning ka võimaliku pankroti teket, samas kui nooremad inimesed tunnevad end kindlamana, sest kaotada on neil palju vähem. (Levesque, Minniti 2006: 187)

Ka GEM uuringu põhjal on nooremad täiskasvanud (kuni 24 aastased) ettevõtluse suhtes sagedamini positiivselt meelestatud ehk neil on sagedamini ettevõtlikud hoiakud, kuid selles vanuses ei tajuta nii häid ettevõtlusoskusi kui vanusegruppides 25-34 ja 35-44. (Globaalne ettevõtlusmonitooring... 2014: 20-21) Noorte oskusi kujundavad peamiselt haridusasutused, mille tulemusena peaksid haritumad noored suurema tõenäosusega omama oskusi ja teadmisi, mis on vajalikud ettevõtte juhtimiseks. GEM andmed näitavad, et ettevõtjad on mõnevõrra haritumad kui mitte-ettevõtjad, kuid see vahe pole suur. (Sealsamas: 33)

Kõige kõrgem huvi ettevõtluse vastu on 22-aastasena ning samas vanuses peetakse ka ettevõtte loomist kõige realistlikumaks (Minola et al. 2015: 23). Siiski on tegelik ettevõtlusega tegelemise määr noorte seas suhteliselt vähene arvestades asjaolu, et noortel on suurem potentsiaalne kalduvus ettevõtlusega tegelemisele ja kõrged ambitsioonid ning, et noorte tööpuudus moodustab peaaegu 50% kogu maailma töötusest. Noorte madalat ettevõtlusega alustamise määra võib seostada erinevate barjääridega, mis takistavad neil oma ettevõtlushuvi realiseerida. Takistused on seotud rahastuse puudumisega, haridus- ja ettevõtlusprogrammide madala tasemega ning vähese teadlikkuse ja kogemustega nii äripartnerite leidmise- kui ka finantseerimisvaldkonnas. (Minola et al. 2014: 236)

Noorte ettevõtluse puhul ei peeta alati olulisimaks faktoriks kõrget sissetulekut, vaid tähtsustatakse näiteks läbi sotsiaalse ettevõtluse elukeskkonna parandamist ja seeläbi inimeste abistamist. Noored hindavad veel ennast arendavaid väljakutseid ja eneseteostust, mille läbi jäetakse endast jälg tulevikku. (Olugbola 2017: 4) Lisaks on noorte puhul täheldatud tendentsi olla poole kohaga palgatöötaja ja poole kohaga ettevõtja, sest taoline viis võimaldab neil ettevõtte kasvatamiseks rahalisi vahendeid koguda või haridusteed lõpetada (Youth entrepreneurship... 2015: 17). See võib aga tekitada olukorra, kus ettevõtlustegevus jääb tahaplaanile, mis omakorda takistab ettevõtte toimimist ja arengut.

Globaalses ettevõtlusmonitooringus leiti, et võrreldes täiskasvanutega on noored oma võimete hindamisel realistlikumad, nad on teadlikud oma oskustest ning neil on valmisolek hinnata turul eksisteerivaid võimalusi ning oma võimet neid võimalusi ära kasutada (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013: 44). Geldhof *et al.* (2014: 438) toovad noorte puhul välja riski ja survega toimetulemise ning innovatsioonile orienteerituse. Samas uuringus püüti leida seoseid ka ettevõtlike vanemate ja noorte ettevõtlusele suunatuse vahel, kuid otseseid seoseid muutujate vahel ei leitud. Ettevõtliku vanema olemasolu võib olla üks viis ettevõtluse suunas, kuid see ei motiveeri ilmtingimata noori ettevõtlusega alustama. (*Ibid.*: 443)

Noored ettevõtjad on mõnevõrra avatuma loomusega ja muutustele vastuvõtlikumad kui vanemad ettevõtjad ning tänu nendele omadustele on ettevõtetel suurem lootus ellu jääda ja saavutada tulevikus rohkem kasvupotentsiaali (Rory 2013: 9). Samuti ei kardeta võtta ettevõtlusega seotud riske ning probleemide lahendamisele lähenetakse proaktiivselt. Teisalt iseloomustab noori ettevõtjaid mõnevõrra madalam enesekindlus, mis võib olla tingitud vähestest teadmistest ja töökogemusest. Vaatamata sellele on noored ülemaailmselt 1,6 korda enam valmis ettevõtlusega alustama kui täiskasvanud. (Schøtt et al. 2015: 4)

Eelnev annab kinnituse, et ettevõtlusega alustamine on noorte puhul hea karjäärivõimalus, võimaldades pakkuda tööd nii endale kui ka teistele noortele. Võrreldes noori täiskasvanutega, eristab noori ettevõtjaid mõnevõrra suurem ambitsioonikus, proaktiivsus ja soov vastu võtta uusi arendavaid väljakutseid. Teisalt iseloomustab noori madalam enesekindlus ja teadlikkus ettevõtlusalastest oskustest, mis on tingitud nende vähesest elu- ja töökogemusest. Noorte loodud ettevõtted on tavaliselt innovaatilisemad ning ettevõtete puhul ei tähtsustata alati kõrget sissetulekut, vaid nende eesmärk võib olla ka näiteks ühiskonda panustamine.

Samuti selgus, et väga oluline on ettevõtluse toetamine ja arendamine nii riigi kui ka omavalitsuse tasandil. Noorte ettevõtluse arendamisele tuleks tähelepanu pöörata, kuna sealabi on võimalik hoida piirkond konkurentsivõimelisena pakkudes elanikele kvaliteetseid teenuseid ja töökohti. Sellest tulenevalt kirjeldatakse järgmises alapeatükis kohaliku omavalitsuse rolli ettevõtluskeskkonna kujundamisel ning vajadusi ja võimalusi noorte ettevõtluse arendamisel.

1.2. Kohaliku omavalitsuse roll noorte ettevõtluse arendamisel

Ettevõtluseks tingimuste loomine on olulise tähtsusega, määrates selle, kas ettevõtjatel tekib huvi piirkonna vastu ning kas piirkond, kus ettevõtja tegutseb, pakub lisaväärtust ettevõtte tegevusele. Siinkohal on oluline roll täita kohalikul omavalitsusel (edaspidi KOV), kes loob ja arendab ettevõtlus- ja elukeskkonda, kus ettevõtjad saavad vastavalt loodud tingimustele kaupu toota ja teenuseid osutada ning kus töötajatel oleks soov elada. (Aavasalu, Raudjärv 2019: 64-65) Mida mitmekesisem on ettevõtluskeskkond, seda arenenum on piirkond ise, pakkudes töövõimalusi erinevatele sotsiaalsetele gruppidele ja parandades teenuste kättesaadavust ka teistele ettevõtetele. (Maapiirkonna ettevõtjate...2012: 13)

Kuigi seadusest tulenevalt ei ole kohalikul omavalitsusel kohustust ettevõtluse arendamisesse panustada (Kohaliku omavalitsuse... 1993, § 6), on ettevõtlus üha enam KOV-ide tähelepanu ja huvi kogunud ning on kohalikus omavalitsuses tähtsustunud kui vahend, mille kaudu on mõjutatav regiooni jõukus ja majandusareng. Selle põhjuseks on ettevõtjate olulisus piirkonnale, kuna viimased kannavad märkimisväärselt roolist tööhõives ning sotsiaalsetele ja regionaalsetele väljakutsetele vastamises. (Järvpõld, Taal 2015)

Omavalitsuste huvi ettevõtluse arendamises peaks seisnema atraktiivsete töökohtade loomise soodustamises, et pidurdada inimeste lahkumist suurematesse keskustesse. Schultz toob välja, et iga omavalitsus, kes on huvitatud oma elanikkonnale kvaliteetsete teenuste pakkumisest ning laiemas mõttes kogu elukeskkonna parandamisest, peab võtma peamiseks prioriteediks ettevõtluse, ning eeskätt just väikeettevõtluse, arendamise oma piirkonnas. Väikeettevõtlust võib eelistatumaks pidada seetõttu, kuna üksikute väikeettevõtete kadumine avaldab piirkonnale palju väiksemat laastavat mõju kui suurettevõtte pankrott. (Schultz 2003: 556, 560)

Kohaliku omavalitsuste sissetulekud sõltuvad maksudest, toetustest, teenuste müügist ja muudest tuludest. Üle poole kohalike omavalitsuste kogusissetulekutest moodustab nende elanike makstud füüsilise isiku tulumaks, mis laekub osaliselt riigile. Maamaks laekub kogu ulatuses kohalikesse eelarvetesse. (Haljaste 2007: 20-21) Lisaks riiklikele maksudele võib omavalitsus kehtestada oma territooriumil ka kohalikke maksu nagu näiteks reklaamimaks või parkimistasu, kuid nende osakaal kohalikus eelarves on väga väike. (KOV rahastamismudelid... 2014: 14)

Kuna omavalitsuste peamine sissetulekuallikas on üksikisiku tulumaks, siis seeläbi on omavalitsuse tulud otseselt seoses hõivatud elanike arvu ja nende sissetulekuga. Seejuures on oluline just töövõimelise ja töötava elanikkonna osakaal, mille tõttu on oluline tagada, et piirkonnas oleks piisavalt atraktiivseid ja head sissetulekut pakkuvaid töökohti. Töökohtade juurdekasv on omakorda otseselt sõltuvuses ettevõtluse arenguga regioonis, kuna avalik ja mittetulundussektor ei suuda pikas perspektiivis pakkuda ettevõtlusega samaväärset sissetulekut. (Schultz 2003: 555-556) Tuluerisused kiirendavad rahvastiku kontsentratsiooni linnaregioonidesse, põhjustades seeläbi maapiirkondadest elanike väljarände ja madala tulutasemega KOVide konkurentsivõime languse (Kohalike omavalitsuste... 2013: 8)

Kuna kohaliku omavalitsuse korralduse seadus ega teised õigusaktid ei kohusta KOVe otseselt ettevõtluse edendamisele tegelema, siis saavad KOVid ise otsustada, kas ja milliste meetmete abil piirkonnas ettevõtluse arengule kaasa aidata. Eesti kaubandus- ja tööstuskoja poolt

korraldatud uuringus nõustusi 75% KOV-idest, et KOV peab aktiivselt toetama piirkonna ettevõtluse arengut, kuid ligi veerand KOV-idest kinnitas, et ettevõtluse edendamine ei peaks olema kõige olulisemaks ülesandeks, aga samas tuleks omavalitsusel teatud ulatuses tegeleda ka ettevõtluse edendamisega. (Udras 2013: 5-6)

Aavasalu ja Raudjärv tõdesid oma uuringus, et erinevalt väikestest omavalitsustest on suuremad suutelised korraldama finantsanalüüside koostamist, personalitööd, kommunikatsiooni ja paljusid teisi ülesandeid paremini. Samuti on ametnike spetsialiseerumine võimalik eeskätt suuremates omavalitsustes. Suurem omavalitsus suudab piirkonda terviklikumalt arendada, lähtudes kehtestatud arengukavadest. (Aavasalu, Raudjärv 2019: 61) Ka selgus Kaubandus- ja tööstuskoja poolt läbi viidud uuringust, et suuremates omavalitsustes on vähemalt üks ametnik, kelle tööülesandeks on ettevõtluse arengule kaasaaitamine ning suurema KOV puhul plaanitakse ametnikke tõenäolisemalt koolitada (Udras 2013: 14).

Seniste arengusuundade põhjal jätkub rahvastiku koondumine suurematesse linnadesse ja nende lähivaldadesse. Aastaks 2030 ennustatakse rahvastikuproгноosi kohaselt Harju- ja Tartumaa rahvastiku kasvu, kuid kõigis ülejäänud maakondades rahvastiku langust. Samamoodi rahvastikuga koondub ka aktiivsem majandustegevus suurematesse linnapiirkondadesse, kus on ettevõtluse arenguks suurem inimeste, institutsioonide ja kompetentside kriitiline mass. (Eesti regionaalarengu... 2014: 9)

Regionaalsed erinevused sisemajanduse kogutoodangu alusel on jätkuvalt piirkondlikult suured, tootlike töökohtade vähesus ja madal ettevõtlusaktiivsus maal pidurdavad riigi tasakaalustatud arengut. Madal palgatase ja investeeringute nappus pärsivad piirkonnaspetsiifiliste ressursside kasutuselevõttu. (Kohalike omavalitsuste... 2013: 10) Lisaks võib probleemina välja tuua kõrgharidusega elanike nappuse keskustest väljapool. Enim kõrgharidusega elanikke on Harju-, Tartu- ja Ida-Virumaal, kuid paljudes maapiirkondades on kõrgharidusega elanike osakaal riigi keskmisest oluliselt madalam. Kõrgharidusega elanikkonna suundumine pealinnaregioonidesse pärsib innovatsioonide levimist ja võimalusi nutikate töökohtade loomiseks keskusest väljapool. (*Ibid.*: 11)

Kriitilise tähtsusega tuleks piirkondadel suurendada võimekust ettevõtluskeskkonna arendamisega tõhusalt tegeleda, aidata kaasa töökohtade loomisele, investeeringute juurdemeelitamisele ning inimestes üldise ettevõtliku meelelaadi kasvatamisele (Kohalike omavalitsuste... 2013: 12). Pihie väite kohaselt pole eluliselt tähtis mitte ainult vaadata tegelikke ettevõtjaid ehk mõõta ettevõtlusaktiivsust, vaid oluline on mõõta ka

ettevõtluskavatsust (Pihie 2009: 340). Ettevõtluskavatsustega ettevõtjaid käsitletakse kui inimesi, kes soovivad järgmise kolme aasta jooksul olla seotud uute ettevõtete alustamisega. (Singer jt 2014: 13)

Üks võimalus Euroopa Liidus majandusprobleemidega toimetulekuks on andekate üliõpilaste, noorte ettevõtjate ja alustavate ettevõtete toetamine. Toetus aitab luua uusi töökohti, suurendada konkurentsi turul, pakkuda uuenduslikke tooteid ja lahendusi suuremaks kasvuks. Lisaks eespool toodud makromajanduslikele eelistele võib ettevõtlusega tegelemine aidata noorel arendada oma oskusi, isikuomadusi ja võimeid, mis on neile kasulikud terve elu vältel. (Papulova, Papula 2015: 516)

Selleks, et näha piirkonnas rohkem ettevõtjaid, peaksid KOVid ühe võimaliku meetmena korraldama või toetama tegevusi, mis oleksid suunatud ettevõtlikkuse arendamisele ning ettevõtlusaktiivsuse ja ettevõtlusteadlikkuse tõstmisele kohalike elanike seas.

Kuigi Euroopa Komisjoni 2011. aasta andmete põhjal oli 13% Eesti tööealisest elanikkonnast seotud ettevõtlusega, siis üksnes pisut enam kui kolmandik neist olid langetanud otsuse turuvõimaluste ärakasutamiseks. Ülejäänud kaks kolmandikku tegid selle otsuse sundolukorras ehk ettevõtlusega alustamine oli ainuke võimalus elatise teenimiseks. (The Small... 2011) Kirjeldatud olukord on muuhulgas tingitud vajakajäämisest ettevõtlusõppe vallas koolides – võrreldes teiste Euroopa riikidega ei soodusta Eesti koolisüsteem ettevõtlusega seotud teadmiste, oskuste ja hoiakute väljakujunemist ja mitmekülgset arendamist (Eesti ettevõtluse... 2013).

Noorte ettevõtluse edendamine kohaliku omavalitsuse poolt on Euroopa Regioonide Komitee alusel jaotatud kuue peamise kategooria alla (Soldi, Cavallini 2017: 21):

- 1) noorte ettevõtlust toetava keskkonna loomine;
- 2) noorte ettevõtlusega tegelevate Euroopa Liidu ja/või riiklike vahendite ja programmide rakendamine;
- 3) ettevõtliku mõtteviisi, suhtumise ja kultuuri edendamine noorte seas;
- 4) noorte koolitamine, nõustamine, ettevõtlusalase tegevuse juhendamine;
- 5) noorte juurdepääsu hõlbustamine laenudele, erakapitalile ja/või rahastamisele;
- 6) noorte toetamine ettevõtlusideede elluviimiseks (näiteks töötoad, teenused).

Näiteid algatustest, mis loovad noortele ettevõtlust toetava keskkonna võib tuua Hispaaniast, kus lisati ettevõtlusõppe kõigi haridustasandite õppekavasse eeldusel, et seeläbi omandavad

lapsed ja noored oskuseid nagu algatusvõime, innovatsioon, meeskonnatöö ja loovus. Algatuse üldine eesmärk oli praktiline noorte ettevõtluskultuuri edendamine ning selle põhitegevuste hulka kuulusid õpetajate koolitamine, võrgustike loomine, suvekoolid ja ettevõtlusinkubaatorid koolides. Ka ettevõtliku mõtteviisi loomisel pannakse rõhku just koolides läbiviidavatele projektidele, töötubadele, platvormidele ja ideekonkurssidele. Noorte nõustamisele aitab kaasa nn ettevõtjast eeskujude tutvustamine ja nendega kohtumine, kuna nii saavad noored positiivseid ja inspireerivaid näiteid piirkonnas tegutsevatest ettevõtetest. Ettevõtluse rahastamise näitena tuuakse välja Itaalias korraldatud projekt, mis pakub liikuvustoetusi potentsiaalsetele noortele ettevõtjatele. Toetused võimaldasid valitud kandidaatidel veeta kuus kuud teistes Euroopa Liidu ettevõtetes ja organisatsioonides, et saada kogemusi rahvusvahelises äritegevuses. (*Ibid.*: 22)

Euroopa Liidu programmidest rakendatakse Eestis *noortegarantiid*, mille eesmärk on tagada, et alla 25-aastased noored saaksid hiljemalt nelja kuu möödudes töötuks jäämisest või formaalharidusest lahkumisest kvaliteetse töö-, haridustee jätkamise või koolituspakkumise. Eestis oli 2012. aasta andmete kohaselt kõigist noortest (vanusegrupis 18-24 aastat) 10,5% neid, kellel on omandatud madalaim haridustase (põhiharidus või sellest madalam) ning kes ei jätkanud õpinguid. Haridustase on aga üks peamisi tegureid, mis suurendab töötuks jäämise riski. Noortevaldkonna arengukava 2014-2020 ja Elukestva õppe strateegia 2020 sisaldavad mitmeid eesmärke ja tegevusi, üks eesmärkidest on suurendada noorte võimalusi loovuse arendamiseks, omaalgatuseks ja ühistegevuseks. (Tegevuskava Euroopa...: 2-4)

Rae vald on koostanud noorte ettevõtlikkuse arengukava, mille eesmärk on määrata tegevused, mis on suunatud piirkonna noorte ettevõtlikkuse kasvule ning Rae valla avaliku sektori ja ettevõtjate kaasamisele kohalike noortega. Arengukava koostamise käigus korraldati küsitlus noorte ja valla ettevõtjate seas, millest selgus, et noorte teadlikkus valla ettevõtetest on küllalt kõrge ning kõrge on huvi ka ettevõtete külastamise vastu. Veel selgus, et üle 60% küsitlusele vastanud noortest on sobilike töö ja -tingimuste olemasolul peale hariduse omandamist Rae vallas töötama. (Rae valla... 2013: 11)

Ettevõtjaks saamise soovi väljendasid 20% vastanutest ja 16% soovisid saada tippjuhi ametikohale, millest võib järeldada kolmandiku õpilaste küllaltki kõrget ambitsioonikust ja ettevõtluse soodumust. Vastuolu ilmnes ettevõtjate poolse tööjõu vajaduse ja õpilaste elukutsevaliku ootuste vahel – valdavalt on ettevõtetes vajadus oskustöölise järele. Tagasihoidlik huvi õpilaste seas ilmnes õpilasfirmades osalemise vastu, mis küsitletavate

vanuse kasvamisel veelgi kahaneb ning see on tugevas vastuolus õpilaste kõrge ettevõtja ja tippjuhi valiku ootustega. (*Ibid.*: 13)

Leedus, Rokiškise valla noorte seas korraldatud uuringus selgus, et noorte ettevõtlusaktiivsus piirkonnas on äärmiselt madal valla vähese ettevõtlustegevuse tõttu. Vald peaks ettevõtlust ja ettevõtlikku meelelaadi noorte seas edendama. Sobilike meetoditena toodi välja ettevõtlusalaste õppeainete parendamine koolides, aktiivsema õppetegevuse korraldamine, noorte harimine, noorte ettevalmistamine erinevateks projektideks ja noorte kaasamine praktilistesse tegevustesse. Sellisel viisil leiaksid noored usalduse, arendaksid avatud mõtlemist ja siseneksid kergemini ka tööturule. Lisaks leiti, et noorte ettevõtluse edendamiseks oleks vaja moodustada valla ettevõtjate-mentorite võrgustik, et aidata noortel ettevõtteid luua ja laiendada alustavate ettevõtete võimalusi läbi konsultatsioonide ja nõuannete kaudu. (Malciene et al 2020: 5993)

Euroopa Parlamendi ja Nõukogu soovitude põhjal on oluline arendada noortes ettevõtluspädevust. Pädevus on kogum teadmistest, oskustest ja hoiakutest. See hõlmab algatusvõimet ja ettevõtlikkust kui inimese võimet mõtteid tegudeks muuta. Lisaks kuulub ettevõtluspädevuse komponentide hulka loomingulisus, uuendusmeelsus, riskivalmidus, oskus planeerida ja läbi viia oma eesmärkide saavutamiseks vajalikke projekte. Eespool mainitud tegurid võimaldavad isikutel tööl, koduses ja ühiskondlikus elus mõista oma tegevuse konteksti ning kasutada ära võimalusi. Samuti on ettevõtluspädevus aluseks äriliste ja sotsiaalsete tegevuste jaoks vajalikele teadmistele ja oskustele. (European Commission/EACEA/Eurydice 2016)

Eestis on ettevõtlikkuspädevus defineeritud gümnaasiumi riiklikus õppekavas kui „suutlikkus ideid luua ja neid ellu viia, kasutades omandatud teadmisi ja oskusi erinevates elu- ja tegevusvaldkondades; näha probleeme ja neis peituvaid võimalusi; seada eesmärged ja neid ellu viia; korraldada ühistegevusi, näidata initsiatiivi ja vastutada tulemuste eest; reageerida paindlikult muutustele ning võtta arukaid riske“ (Gümnaasiumi riiklik õppekava 2011 § 4 lg 7).

Kaubandus- ja tööstuskoja poolt läbiviidud uuringus märkisid veidi alla poolte uuringus osalenud KOV-ide, et nad teevad tihedat koostööd õppeasutustega (nt toetavad majandusõpet gümnaasiumis) ning piirkonna noortele on antud võimalus alata ise erinevaid projekte. Mitmes omavalitsuses on moodustunud noorte volikogu, mille tegevusi ja algatusi toetab KOV rahaliselt. Noorte ettevõtlikkust edendavate meetmetena toodi välja veel õpilasmalevate ja õpilasfirmade tegevuse toetamist, edukate noorte tunnustamist rahaliste preemiate ja

tänukirjadega ning noorte kaasamist ettevõtlusega seotud ürituste korraldamisse. (Udras 2013: 20)

Uuringus osalenud KOV-idel paluti anda ka hinnang väidetele, mis seonduvad ettevõtluse edendamisega ning selle mõjuga kohalikule elule. Vastanute hinnangul kaasneb ettevõtluse arendamisega positiivne sotsiaal-majanduslik mõju ning üle 90% KOV-idest märkisid, et ettevõtjad aitavad elavdada kohalikku elu. Lisaks kinnitati, et omavalitsus soovib oma vallas/linnas näha uusi ettevõtteid või olemasolevate laienemist. Ligi 85% vastanutest nõustus väitega, et omavalitsuse aktiivne tegevus aitab vallas/linnas luua uusi töökohti või säilitada olemasolevaid. (Sealsamas: 28)

Eespool kirjeldatu põhjal puutub kohalik omavalitsus kokku mitmesuguste väljakutsetega, milleks võib olla noorte lahkumine piirkonnast; teadmiste, suutlikkuse ja pädevuse puudumine, vastava valdkonna ametnike puudumine ja ka vähene motivatsioon, kuna tulumaksu laekumine toimub elukoha-, mitte töökohajärgselt. (Udras 2013: 24) Selleks, et arendada noorte ettevõtlust on vaja täpsemalt teada, millised tegurid võivad noores eas isikuid ettevõtlusega alustamisel mõjutada ja mida peavad noored oluliseks, et piirkonnas ettevõtjana tegutseda. Järgmine alapeatükk keskendub varasemate uuringute põhjal erinevate ettevõtlust mõjutavate tegurite kirjeldamisele, et leida võimalusi noorte ettevõtluse lihtsustamiseks kohalikus omavalitsuses.

1.3. Noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid

Käesolevas alapeatükis antakse ülevaade ettevõtlusega alustamise motiividest ja selgitatakse noorte valmisolekut ettevõtlusega alustamiseks, tuuakse välja erinevate autorite käsitlused ettevõtlust mõjutavatest teguritest ning esitatakse varasemate ettevõtlusalaste uuringute tulemused.

Ettevõtja tegutseb ettevõtluskeskkonnas, kus ettevõtte eksisteerib ning mida mõjutavad sotsiaalkultuurilised, majanduslikud ja poliitilised tegurid. Ettevõtluskeskkond mõjutab inimeste valmisolekut ja võimet alustada ettevõtlustegevusega. (Gnyawali, Fogel 1994: 44) Ettevõtluskeskkonna arendamise ja kujundamise all peetakse silmas soodsate tingimuste loomist tulemuslikuks tegutsemiseks (Raudjärv 2003: 151). Ettevõtluseks soodsate tingimuste loomine kuulub eelkõige riigi ülesannete hulka. Läbi seadusandluse, investeringute ning

muude toetavate meetmete abil saab kujundada ettevõtjasõbraliku ettevõtluskeskkonna, mille juures on oluline investeerida näiteks haridusse ja taristusse ning pakkuda ettevõtjatele rahalist tuge. (Udras 2013: 4)

Ettevõtluskeskkond jaguneb sise- ja väliskeskkonnaks. Ettevõtte sisekeskkond hõlmab kõiki mõjutajaid organisatsioonis sees, mis mõjutavad ettevõtte edukat toimimist. Sisemisteks teguriteks on näiteks organisatsioonikultuur, organisatsiooni suund, sealhulgas juhtimisstiil ja töötajate väärtustamine, ettevõtte/organisatsiooni mission ja eesmärgid ning juhtimisstruktuur ja selle olemus. (Vedamani 2018: 68) Väliste teguritena käsitletakse poliitilisi tingimusi, mis hõlmavad näiteks seadusi, määrusi, kaubandustõkkeid ning imporditavale ja eksporditavale kaubale rakendatavaid makse. Lisaks mõjutavad ettevõtlusega tegelemist majanduslikud tegurid, mis jagunevad omakorda kaheks: makromajanduslikud tegurid, mis mõjutavad kogu majandust (intressimäärad, töötuse määrad, valuuta vahetuskursid, tarbijate usaldus ja sissetulek, majanduslangus) ning mikromajanduslikud tegurid, mis on otseselt seotud ettevõtte eesmärkide saavutamise. Viimasteks on näiteks turu suurus, nõudlus, konkurendid, tarnimine ja suhted tarnijatega. (*Ibid.*: 68-69)

Otsus alustada ettevõtlusega on tingitud mitmesugustest teguritest, nagu näiteks elutingimustest, isiklikest hoiakutest, eelistustest ja eesmärkidest ning noorte endi huvidest ja individuaalsetest tugevustest. Selleks, et mõista ja arendada noorte ettevõtlust, on nende mõjutegurite analüüsimine äärmiselt oluline. (Schoof 2006: 11) Ettevõtlust mõjutavad tegurid on seotud üldise majandusolukorraga, äritingimustega ja eeltingimustega olla ettevõtluses edukas. Noorema põlvkonna puhul on leitud, et mõned tegurid võivad olla vanuserühmaga väga konkreetselt seotud. (Papulova, Papula 2015: 514) Globaalses ettevõtlusmonitooringus tuuakse peamise põhjusena ettevõtluse alustamiseks nooremate noorte puhul sissetuleku suurendamise ja vanemate noorte puhul suurema sõltumatuse (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013: 44, 46).

Ettevõtlusalased hoiakud on võimalik grupeerida kultuuritasandi ehk kultuurilisteks ja individuaaltasandi hoiakuteks. GEM uuringu metoodika kohaselt iseloomustavad inimeste tajutud kultuurilisi hoiakuid sellised indikaatorid nagu ettevõtluse kui soovitud karjäärivaliku tajumine, edukate ettevõtjate kõrge staatus ühiskonnas ja kõrge meediatähelepanu ettevõtlusele. (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014: 16) Individuaaltasandi hoiakute alla kuulub näiteks teiste alustavate ettevõtjate tundmine. On täheldatud, et isiklikel seostel on otsene mõju inimese otsusele algatada uus ettevõtte ja mida aktiivsemalt on üksikisikud sotsiaalsetes suhtlusringkondades, mis on ettevõtlikud ja ettevõtluse suhtes positiivselt meelestatud, seda

rohkem ärivõimalusi nähakse. (*Ibid.*: 17) Lisaks mõjutab ettevõtlustegevust piirkonna heade ettevõtlusvõimaluste tajumine. Ettevõtluse geograafia käsitle kohaselt tekivad uued sama tööstusharu ettevõtted sinna, kus on juba olemasolevaid ettevõtteid. Seda peamiselt selle tõttu, et sotsiaalne võrgustik on koondunud piirkonda, kus inimesed elavad ja töötavad, ning olemasolevad ettevõtted pakuvad uute ettevõtete alustamiseks vajalikke ressursse. (Justo *et al.* 2008: 610-611)

Ettevõtlusega alustamise motiivid saab jaotada erinevateks rühmadeks. Esimene motiivide rühm on seotud kasumi saamisega. Ettevõtja investeerib ettevõtte omakapitali ja töösse ning soovib investeringult saada majanduslikku kasu. Teine motiivide rühm on seotud professionaalsuse, eneseteostuse ja emotsionaalsete motiividega. Inimesed kui spetsialiseerunud töötajad võivad rahul olla oma tööpositsiooniga, kuid mitte alati pole töötajad rahul oma juhtide ja juhtimisviisidega. Sellisel juhul tahetakse tõestada oma võimeid ettevõtet paremini juhtida ning asutakse ettevõtet rajama nn ametialasel motiivil. Muud motiivid saab siduda eneseteostuse ja pingutustega millegi saavutamiseks ja veenmaks teisi, et ettevõtjal on rohkem oskusi ja võimeid oma plaane ellu viia. (Papulova, Papula 2015: 516)

Kolmandana käsitletakse sotsiaalset motiivi, kus ettevõtja soovib luua töökohti ka teistele, sugulastele, sõpradele, partneritele jne. Need motiivid võivad olla aluseks pereettevõtte loomisel, mis tegutseb tulevikus järgmise generatsiooni juhtimisel. Viimane motiivide rühm on seotud väliste stiimulitega, mis edendavad ja toetavad ettevõtlust. Ettevõtte alustamiseks saadakse tuge Euroopa Liidult, kohalikest omavalitsustelt, ettevõtlusagentuuridelt ja ettevõtluskeskustelt. Alustavad ettevõtjad, kes kartsid varasemalt ilma abita ettevõtlust alustada, on oma hirmudest üle saanud tänu nõustamistegevusele ja ettevõtlusinkubaatorite loomisele. (*Ibid.*: 516)

GEM-uuring jagab ettevõtjad vastavalt peamisele ettevõtlusega alustamise motiivile kahte gruppi (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014: 12):

- 1) ärivõimaluste kasutamisele orienteeritud ettevõtjad, kes soovivad ära kasutada tajutud ärivõimalusi (*opportunity entrepreneurs*)
- 2) sundettevõtjad, kes on hakanud ettevõtjaks, kuna teised töövõimalused puuduvad või neid ei rahulda (*necessity entrepreneurs*).

Vajaduspõhise ettevõtluse all peetakse silmas ettevõtte loomist piiratud võimalusi kasutades ning selle eesmärk on vältida töötuks olemist (Lisi 2017: 238). Võimaluspõhise ettevõtte loomise juures on aga alustava ettevõtja eesmärk saavutada iseseisvus, jõukus ja rahulolu.

Võimaluste leidmisele põhineva ettevõtluse puhul peetakse olulisimaks teguriks turul tühja koha või niši leidmist. Antud protsesse kirjeldatakse kui valmisolekut ja hilisemat tegutsemist juhul, kui olemasoleval turul leitakse tühimik, mida on võimalik uute teenuste või toodetega täita. (Kirzner 2009: 150-151) Sellisel juhul pole oluline, et ettevõtja omaks koheselt vajalikke ressursse, sest tüüpiline võimaluspõhine ettevõtja leiab võimaluse, kuidas oma mõte realiseerida (Stevenson, Jarillo 1990: 23).

Llisterri jt (2006: 8) uuringus leiti, et vajaduspõhiselt asutavad oma ettevõtte tavaliselt madalama haridustasemega inimesed, kuna nad ei leia sobilikku tööd. Enamik noori vajaduspõhiseid ettevõtjaid ebaõnnestuvad tegurite tõttu, mis takistavad ettevõtte kasvu, täiendavate töökohtade loomist ja tööandjaks olemist. Lisaks puuduvad neil kutse- ja ettevõtlusoskused, ressursid ja võrgustikud. Need, kes selles rühmas edu saavutavad, suudavad luua vaid väga vähe töökohti ning neil pole majandusele olulist mõju jätkusuutlike töökohtade loomise ja sissetuleku teenimise võimaluste osas.

Mida suurem on võimalusest ja mida väiksem vajadusest tingitud ettevõtlusaktiivsus, seda arenenum on majandus. Globaalses Euromonitooringu 2016. aasta raportis eristatakse kolme majanduse arengustaadiumit (Global Report 2016/17: 8-9):

- ressursipõhine majandus, mida iseloomustab suur põllumajandusega tegelevate väikeettevõtete arv ning mille eesmärgiks on inimeste põhivajaduste täitmine; konkureeritakse läbi hindade ja toodang ei paku erilist lisandväärtust;
- investeeringutepõhine majandus, mille aluseks on investeeringud ning turul ülekaalus olevad tööstusettevõtted, mis pakuvad madalat lisandväärtust;
- innovatsioonipõhine majandus, kus on põhifookuses innovatsioon ja konkurentsieelise loomine; ettevõtetel on suur roll majanduse edendamisel, kuna pakuvad kõrget lisandväärtust.

Sellest lähtuvalt on välja toodud, et ressursipõhistes majandustes on suhteliselt enam vajaduspõhiseid ettevõtjaid. Nende osakaal väheneb, liikudes kõrgema arengutasemega majanduste suunas. Innovatsioonipõhise majandusega riikides on elujärje parandamisest ajendatud võimaluspõhise ettevõtluse osakaal ligi 80% (*Ibid.*)

Ettevõtluse taset mõjutava formaalse tegurina tuuakse välja riikide panustamine haridusse, sest hariduse omandamine annab vajalikud teadmised ja oskused, mis parandavad noorte elukvaliteeti, sealhulgas tagab kõrgem haridustase tulevikus ka kõrgema palga. (Wu, Wu 2008: 733) Jimenez jt (2015) rõhuvad ettevõtluse puhul ülikoolihariduse tähtsusele, mis suurendab

noorte riskitaluvust ja iseseisvust, mis muudab ettevõtlusega tegelemise atraktiivsemaks. Lisaks arenevad tunnetuslikud ehk kognitiivsed võimed, mille kaudu tajutakse paremini ümbritsevat ning seeläbi turul leiduvaid võimalusi. (Jimenez et al. 2015: 206)

Tööle asumisel on välja toodud seoseid lugemisoskuse ja matemaatilise kirjaoskuse tasemega. Valdavalt ei ole ettevõtjaks hakkamise otsus nende teguritega seotud, aga uuringutes on leitud, et nii kõrgem haridustase kui ka paremad ettevõtlusalased teadmised tõstavad ettevõtte asutamise tõenäosust (Anspal jt 2014: 21). Ka GEM 2014. aastal korraldatud uuringus tuuakse välja, et madalama haridustasemega elanikud hindavad oma ettevõtlusalaseid teadmisi ja oskusi madalamaks ning kardavad sagedamini ettevõtluses ebaõnnestuda (Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014: 23). Lisaks on kõrgema haridusega riikides täheldatud arenenumat ettevõtluskultuuri. Küll aga tuleb arvestada asjaoluga, et kõrgem haridustase loob rohkem võimalusi ka tööturul ning sellest tulenevalt võib palgatöö üle kaaluda ettevõtlusega tegelemise. (Dheer 2017: 823)

Veel üheks olulisemaks ettevõtlust mõjutavaks teguriks on ettevõtete tegevusvabadus. Kasumi teenimise võimalus ja paindlik turg loovad ettevõtjatele paremad tingimused oma tegevust alustada ja arendada (Angulo-Guerrero et al. 2017: 31). Ettevõtte tegevusvabadus koosneb omakorda teguritest, nagu näiteks regulatsioonid ja kohustused, millega peab ettevõtja oma tegevuse käigus arvestama. Oluliste tingimustena võib välja tuua ettevõtte registreerimise lihtsustamise, ehitus- ja muude tegevuslubade menetlemise lihtsustamise ja kiirema taotluste menetlemise, vara registreerimise lihtsustamise, krediiditeabe jagamise parandamise, laenuvõtjate ja laenuandjate seaduslike õiguste tugevdamise ning maksude maksmise ja piiriülese kaubanduse lihtsustamise (Doing business 2019: 17-20).

Poliitikauuringute Keskuse Praxis poolt läbiviidud uuringus toodi esile, et ettevõtjate hinnangul on üheks olulisemaks ettevõtlust takistavaks teguriks koormavad õigusaktid ja liigne bürokraatia (Kaarna jt 2012: 29). Tugevalt reguleeritud seadused võivad ettevõtjale märku anda, et nende tegevust piiratakse. Administratiivsete regulatsioonide täitmine ja nendes orienteerumine võib noorele liiga keerulisena tunduda, kuna nad pole varasemalt selliste takistustega kokku puutunud. Schoof (2006) leiab, et suurimaks probleemiks võib seda pidada ettevõtte alustamisel, kuna vähene eelnev kokkupuude regulatsioonidega nõuab noorelt rohkem vaeva, aega ja rahalisi ressursse. (Schoof 2006: 52)

Teine ettevõtlusvabadust takistav tegur on juurdepääs rahastamisele läbi investeeringute, laenude või muude vahendite. Suurema tõenäosusega on ettevõtluses edukad need, kel on

rohkem esialgseid rahalisi ressursse. Ressursside puudumine on peamine takistus just väikeste ja mikroettevõtete arendamiseks ja kasvuks. Noored on ebasoodsas olukorras, kuna neil pole mitte ainult vähe isiklike sääste, vaid neil on ka välisrahastamise, sealhulgas laenu saamisega rohkem probleeme kui vanematel ettevõtjatel. Pangad hindavad laenu andmise eelselt mitmeid parameetreid, mis hõlmavad krediidi ajalugu, ettevõtte varasemat tootlust ja tagatisi, mis on noortele kuuluvates ettevõtetes tõenäoliselt madalamad. (Halabisky 2012: 10)

Siinkohal väljendub eelis vanemaealistel isikutel, kelle puhul arvestatakse ettevõtte finantseerimisel väiksema riskiga, kuna nende ettevõtte on püsivalt toiminud, samas kui noorte ettevõtetesse investeerimisel nähakse suuremaid ohte. Selle tõttu peavad noored sageli hakkama saama perelt saadud toetusega. Suurema sotsiaalse ja finantsilise pagasiga täiskasvanute puhul on välja toodud lihtsus kaasata oma projektidesse teisi konsulente ja abijõudu (Minola *et al.* 2014: 225, 245). Noorte ettevõtlust mõjutavad ka turutõkked ning noored võivad turul kokku puutuda diskrimineerimisega, kus kliendid võivad olla skeptilised nende toodete või teenuste usaldusväärsuse ja kvaliteedi suhtes. Samuti sisenevad noorte loodud ettevõtted suurema tõenäosusega madala turutõkkega tööstusharudesse, kus konkurents on tihedam. (*Ibid.*: 10)

Üheks barjääriks ettevõtlusega alustamisel on ka tutvuste puudumine, mis muudab keerulisemaks meeskondade loomise ja sidemete sõlmimise sidusrühmadega nagu näiteks klientidega, tarnijatega, rahastajatega. Noored, kellele meeldib rohkem meeskonnatöö kui individuaalne tegevus, tahavad enda kõrvale tiimi, kes oleksid uuest ideest sama vaimustunud kui ettevõtja ise. Usaldusväärseid ja entusiastlikke mõttekaaslasi on raske leida ning otsimine tutvusringkonnast võib olla riskantne, kuna isiklikel seostel alluvatega võib olla äri edukusele negatiivne mõju. (Odres 2009: 140)

Ettevõtlust iseloomustab mitmekülsus ja ettevõtluskeskkonna kiire muutlikkus, mille tõttu tuleb ettevõtjal pidevalt uusi eesmärgi seada ja hästi oma tegutsemisvaldkonnas orienteeruda. Kuigi eespool on mainitud, et ebapiisavad rahalised ressursid võivad ettevõtlusega alustamist takistada, leiab psühholoogiline teooria, et sõltumata rahalistest võimalustest tuleb tähelepanu pöörata eelkõige isiksusomadustele. Ettevõtlusele orienteeritus on seotud saavutusvajadusega, riskivalmidusega, probleemide lahendamise oskusega, enesekehtestamise tahtega, ebamääraste olukordade tolereerimisega ja emotsionaalse stabiilsusega. (Raab *et al.* 2005: 73)

Personaalsed isikuomadused mõjutavad inimese ettevõtluspotentsiaali ning ettevõtlikel inimestel on teatud omadused nagu näiteks innovatiivsus, emotsionaalne intelligentsus ja vastupidavus võrreldes ülejäänutega enam arenenud. Eelpool toodud omaduste olemasolu

peaks andma eelise ettevõtluse valdkonnas olla edukas. (Salman Shabbir jt 2016: 63) Lisaks on ettevõtlust soodustavaid komponente käsitletud ka Jasra jt (2010: 278) ning arvestades keskkonnaga seotud tegureid võib välja tuua järgmised äriedu soosivad komponendid: finantsressursid, turundusstrateegia, tehnoloogilised ressursid, valitsuse toetus, juurdepääs teabele, edukas äriplaan ja ettevõtja oskused.

Leedus läbi viidud uuringu tulemustest selgus, et noored pole aktiivsed oma ettevõtte loomisel. Põhiliste takistustena toodi noorte poolt välja ebasoodne piirkond, säästude puudumine, lisaks takistavad ettevõtlustegevust ka oskuste ja võimete puudumine. Samas uuringus enam kui pooled osalenutest kinnitasid, et peavad ettevõtlikkust loomupäraseks ehk kaasasündinud võimeks ja ülejäänud 40% pidasid ettevõtlikkust omandatud oskusteks. Ettevõtjale omaste oskustena toodi välja uudishimu, loovus, entusiasm, optimism, julgus ja soov ettevõtlusmaailmast osa saada. Ettevõtlusoskusi on võimalik omandada läbi hariduslike tegevuste, võttes osa seminaridest ja töötubadest ning see, kuidas teadmisi ja oskusi hakatakse keskkonnas kasutama, sõltub individuaalsetest võimetest. (Malciene et al. 2020: 5992)

Lisaks eespool nimetatud teguritele mõjutavad ettevõtlust ka psühholoogilised tegurid. Paljud ettevõtlusteoreetikud on välja pakkunud ettevõtlusteooriad, mis keskenduvad järgmistele psühholoogilistele teguritele (Jablonska, Stawska 2020: 145):

1. Saavutusvajadus. Ettevõtluse olulisemad psühholoogilised teooriad esitas 1960ndate aastate alguses David McClelland, kelle sõnul on vajaduste saavutamine silma paistmise sotsiaalne motiiv, mis iseloomustab edukaid ettevõtjaid, eriti kui neid tugevdavad veel kultuurilised tegurid. Suure saavutusvajadusega inimestele meeldib võtta riske ning nad on valmis rohkem pingutama.
2. Motiivid. Muud ettevõtluse psühholoogilised teooriad rõhuvad ettevõtja motiividele või eesmärkidele. Lisaks mitterahalistele motiividele võivad ettevõtja eesmärkideks olla võimu saavutamine, prestiiž, ühiskonna austus, ühiskonna teenimine, turvalisus ning iseseisvus ja enesehinnang.

Kui Cantilloni ettevõtluse definitsiooni põhjal määras ettevõtluse olemuse asjaolu, et ettevõtja kannab kaupu ostes riski, sest kaupade müügihind ei ole ostu hetkel teada, siis 21. sajandil on kiirelt muutuva majanduskeskkonna ja tehnoloogiliste võimaluste tõttu ajateguriga seotud riskid ettevõtluses veelgi olulisemad (Elenurm 2018: 14-15). Keskkonnast tulenevad tegurid on poliitilised, sotsiaalsed ja majanduslikud. Indiviidi tasandil ettevõtlust mõjutavad tegurid on seotud isikuomaduste, teadmiste ja oskustega. Seejuures tuleb silmas pidada, et erinevad

tegurid moodustavad omavahel süsteemi ning on tugevas seoses. Kuigi isiklikud omadused on ettevõtluses olulised, siis äri edukus sõltub suuremal määral siiski sellest, millises keskkonnas on võimalik neid omadusi rakendada. Väliseid tegureid ei ole võimalik ettevõtjal kujundada, mistõttu tuleb neist teadlik olla ja nendega arvestada. Kuna eespool on mainitud väga palju ettevõtlust mõjutavaid tegureid, siis võib teekond ettevõtjana noorele liialt keerulisena näida ning oskuste ja töökogemuse puudumise tõttu takistuseks saada. Käesolevas töös keskendutakse rohkem indiviidi tasandil omaduste analüüsimisele, kuna paljud noored, kes pole veel ettevõtlusega alustanud, ei ole kokku puutunud ka keskkonnast tulenevate majanduslike ja poliitiliste faktoritega.

2. NOORTE ETTEVÕTLUST MÕJUTAVAD TEGURID TÕRVA VALLAS

2.1. Uurimistöö andmed ja metoodika

Selles alapeatükis antakse ülevaade magistritöö andmete kogumise meetodite valikust ja uurimisprotseduurist ning valimi moodustamisest ja andmete analüüsimeetodite kirjeldusest. Uurimistöö eesmärgiks oli Tõrva valla noorte ettevõtlusvalmiduse ning kohaliku omavalitsuse võimaluste hindamine noorte ettevõtlikkusele suunamisel.

Empiirilise osa teostamiseks kasutatakse kombineeritud metoodikat. Kvantitatiivsete meetoditega uuritakse ankeetküsitluse vastuseid ja ettevõtluse olukorda Tõrva piirkonnas, kvalitatiivsete meetoditega uuritakse ankeetküsitluse avatud küsimuste vastuseid ja intervjuusid. Töös kasutatakse esmaseid ja teiseid andmeid. Esmased andmed on uurija enda poolt kogutud asjakohased andmed, mis on saadud küsitluse, intervjuu, vaatluse või eksperimendi abil. Teiste andmete all mõistetakse andmeid, mis on varasemalt teiste poolt kogutud ning andmetel on teatud kindel eesmärk, mida saab kasutada käesoleva probleemi uurimisel. (Ghuri, Gronhaug 2004: 87-93)

Tõrva valla ettevõtluskeskkonna hetkeolukorra kirjeldamisel kasutatakse dokumendianalüüsi ehk kvalitatiivset sisuanalüüsi meetodit. Nimetatud meetodit kasutatakse tekstide sisu uurimiseks, kus andmed võivad pärineda dokumentidest, väljaannetest jne (Laherand 2008). Teised andmed, mida töös kasutati, pärinevad Eesti Statistikaametist, Tõrva valla arengukavadest ja Registrate ja Infosüsteemi Keskusest (RIK). Teised andmed aitasid paremini mõista piirkonna ettevõtluse hetkeolukorda, nagu näiteks, et milliseid ettevõtteid on piirkonnas rohkem ja milline on ettevõtjate vanuseline jaotus. Olulisima dokumendina on aluseks võetud Tõrva valla arengukava ja eelarvestrateegia 2019-2023, millel põhineb kvalitatiivne sisuanalüüs. Arengukava võimaldab välja tuua piirkonna ettevõtlusolukorra tugevused ja nõrkused ja selle oodatava suuna.

Analüüsi käigus kirjeldatakse Tõrva valla üldandmeid ja rahvastikunäitajaid, sh noorte osakaalu vallas, tuvastatakse Tõrva vallas asuvate ettevõtete tegevusvaldkond, suurus ja vorm (AS, OÜ, FIE). Valdkondade defineerimisel lähtutakse Eesti majanduse ja tegevusalade klassifikaatorist

EMTAK 2008. Lisaks tuuakse välja noorte (19-29 aastaste) juhitud ettevõtted tegevusala järgi. Analüüsi tulemustel antakse ülevaade, millised on piirkonnas tegevusalad, millega rohkem tegeletakse ning millistes valdkondades tegutsevad maapiirkonna noored hetkeseisuga.

Antud töös koguti esmased andmed noorte seas läbiviidud poolstruktureeritud ankeetküsitluse (lisa 1) käigus ja poolstruktureeritud intervjuude (lisa 2) teel, mis viidi läbi kahe kohaliku omavalitsuse ametnikuga ja Tõrva avatud noortekeskuse juhiga. Töö eesmärgi täitmiseks kasutatakse võrdlusmeetodit, kus võrreldakse noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnanguid piirkonna ettevõtluskeskkonnale ja -võimalustele. Esmased andmed kogutakse konkreetse uuringu tarbeks, et saada vastused uurimisküsimustele ja -eesmärkidele (Ghuri, Gronhaug 2004: 93). Esmalt koguti noorte veebiküsitluse vastused ning seejärel viidi läbi intervjuud kohaliku omavalitsuse ametnikega. Küsitluse koostamisel lähtuti töö teoreetilises osas kirjeldatud käsitlustest.

Ankeetküsitluse meetod valiti põhjustel, kuna ankeetküsitlus võimaldab koguda suurema hulga vastuseid minimaalse ajakuluga, on võimalik esitada palju küsimusi ning lisaks võimaldab see meetod andmeid kiiresti talletada ja töödelda statistilise andmeanalüüsi programmiga. Antud meetodi puudus on see, et uuringu läbiviija ei saa kontrollida vastuste õigsust, kuna pole teada, kas vastaja vastas ausalt või sai küsimusest õigesti aru. (Hirsijärvi jt 2005: 182) 19-29 aastaste noorte küsitlemisel kasutatakse kombineeritud uurimisstrateegiat. Uuringule vastamine toimus anonüümselt ning uuringu vastuseid säilitatakse kindlas kohas.

Elektrooniline ankeetküsitlus viidi läbi *connect.ee* keskkonnas. Küsimustiku esilehel toodi välja uurimuse eesmärk ja ankeedi täitmiseks kuluv keskmine aeg. Kõik *connect.ee* keskkonnas saadud ankeedid sobisid andmeanalüüsiks. Küsimustik koosnes kinnistest, poolavatud, avatud, mitme (enama kui kahe) vastusevariandiga ja skaaladel põhinevatest küsimustest. Poolavatud küsimustel olid vastusevariandid ette antud, aga sobiva variandi puudumisel oli vastajal võimalik reale „muu“ omapoolne vastus lisada. Küsimustikus oli kolm avatud küsimust, mille kaudu said respondendid vabalt väljendada oma mõtteid teemadel, miks jääda või mitte jääda elama ja töötama Tõrva valda. Vastused grupeeriti ning grupeeritud väärtustest koostati sagedustabel.

Lisaks said vastajad kirjeldada oma ideid, mida võiks ja peaks kohalik omavalitsus tegema noorte ettevõtluse arendamiseks. Hinnangute uurimiseks kasutati Likerti viiepalliskaalat, mis määrab ära vastajate nõustumise taseme teatud väitega, mis on seotud mingi hoiaku hindamise või mõõtmisega (Hirsijärvi jt 2005: 187). Antud uurimuses kasutati hinnanguskaalat erinevate

motiivide, takistuste ja eelistuste hindamisel. Näiteks „1“ tähendas kõige olulisemat takistust ettevõtlusega alustamisel ja „5“ kõige vähem olulisemat takistust.

Uurimisprobleemiks on teada saada, millised tegurid mõjutavad noori ettevõtlusega alustamisel ja ettevõtlusega tegelemisel. Paljudel noortel on ambitsioonikus ja tahtmine saada ettevõtjaks, kuid siiski on täheldatud, et ettevõtlusaktiivsus pole noorte seas eriti kõrge. Küsitluse käigus soovitakse välja selgitada, millised on piirkonna noorte eelistused palgatööga või ettevõtlusega tegelemiseks ning milliseid võimalusi ootavad noored, kes soovivad oma ettevõtte luua, kohalikult omavalitsuselt. Samuti palutakse vastajatel anda hinnang piirkonna ettevõtlusvõimalustele ja ettevõtlust takistavatele teguritele. Lisaks uuritakse, kas need noored, kes teavad teisi ettevõtlusega tegelevaid isikuid, tajuvad ka endal häid ettevõtlusalaseid oskusi ja teadmisi.

Ankeetküsitluse kavas olid küsimused jaotatud nelja suuremasse gruppi, kus igas grupis oli 5-8 küsimust. Küsimusi oli kokku 29. Esimeses grupis olid küsimused, mis uurivad isiku üldist tausta. Teises grupis olevad küsimused puudutasid ettevõtlusalaseid hoiakuid ning ettevõtte loomise motiive ja takistusi. Kolmas grupp käsitles Tõrva valla ettevõtluskeskkonda, et teada saada, milliseks hinnatakse ettevõtlusega alustamise lihtsust või keerulisust ja milline on noorte kokkupuude erinevate vallas läbi viidud programmidega (ettevõtluspäevad, ettevõtete külastamine jms). Neljanda grupi küsimused olid seotud keskkonnast tulenevate ja isiklike ettevõtlust mõjutavate tegurite hindamisega. Noored grupeeriti kahte vanuserühma: 19-24 aastased ja 25-29 aastased. Valimis olid praegusel hetkel ettevõtlusega tegelevad isikud kui ka potentsiaalsed ettevõtjad, kes plaanivad tulevikus ettevõtlusega alustada kui ka need, kes ei plaani ettevõtlusega alustada. Tulemusi võrreldi vanuserühmade, soo, haridustaseme, tööturu staatuse ja individuaaltasandi hoiakute ettevõtluse suhtes järgi.

Kvantitatiivsete ehk arvuliste andmete analüüsimiseks kasutati kirjeldavat statistikat, sagedustabeleid, keskmiseid hinnanguid ning protsentjaotusi. Ankeetküsitluse algandmed kanti tabelitöötlusprogrammi Microsoft Excel 2016 ning andmete omavaheliste seoste leidmiseks kasutati andmetöötlus-süsteemi SPSS 27.0 (*Statistical Package for Social Sciences*). Andmetöötluse käigus arvutati vastuste jaotumine ning gruppidevahelised erinevused, kasutades hii-ruut-statistikut. Tulemused loeti statistiliselt oluliseks, kui $p < 0,05$.

Teise andmekogumise meetodina kasutas autor intervjuud. Intervjuud jagunevad oma tüübi poolest kolmeks: struktureeritud, struktureerimata ja poolstruktureeritud intervjuud (Ghauri, Grønhaug 2004: 105). Kohaliku omavalitsuse ametnikelt sooviti teada saada, millisena näeb

vald oma rolli ettevõtluskeskkonna arendamisel, mida on ettevõtluse arendamiseks tehtud ja plaanitakse teha, millise hinnangu annab KOV ettevõtluskeskkonnale ning lisaks, et millised probleemid võivad KOV-i hinnangul noortel ettevõtte loomist ja selle arengut Tõrva vallas takistada. Kahe kohaliku omavalitsuse ametnikuga ja Tõrva avatud noortekeskuse juhiga viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud, et võrrelda noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnanguid Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale. Poolstruktureeritud all peetakse silmas seda, et küsimused esitatakse küll kindlas järjekorras, kuid neile vastatakse vabalt ning intervjuueerija saab osaleda aktiivselt vestluses (Lagerspetz 2017: 140).

Enne intervjuu läbiviimist koostas töö autor intervjuu küsimuste kava ning viis küsimused kooskõlla uurimisprobleemiga. Seejärel tutvustati intervjuueeritavatele uuringu eesmärki ja anti ülevaade andmetest, mida sooviti koguda. Seejärel lepidi intervjuueeritavatega telefoniteel kokku intervjuerimise aeg ja -koht. Küsimuste koostamisel kohalikule omavalitsusele võeti aluseks Eesti Kaubandus-Tööstuskoja 2013. aasta uuring „Kohalik omavalitsus ettevõtluse edendajana“. Kokku esitati kohaliku omavalitsuse esindajatele kuus küsimust, kus paluti kirjeldada ettevõtluse arendamisega seotud tegevusi ja anda hinnang ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele.

Aprill 2021 viidi läbi kahe omavalitsuse ametnikuga ja ühe kohaliku omavalitsuse allasutuse juhiga läbi intervjuud. Intervjuueeritavate valimise aluseks oli seotus ettevõtlusvaldkonnaga või selle arendamisega omavalitsuses. Lisaks etteplaneeritud küsimustele esitati intervjuueeritavatele jooksvalt mõned täpsustavad küsimused. Intervjuude kestvus oli keskmiselt 30 minutit, intervjuud salvestati helikandjale ning transkribeeriti. Intervjuusid analüüsiti kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodiga. Anonüümsuse tagamiseks on intervjuueeritavad tähistatud töö empiirilises osas tähistega A, B ja C.

Lõpptulemuse saamiseks võrreldakse noorte hinnanguid ettevõtluskeskkonnale kohaliku omavalitsuse poolt loodud tingimustega ning tehakse järeldused, millistele mõjuteguritele peaks omavalitsus tulevikus rohkem tähelepanu pöörama ning milliseid meetmeid kasutama, et rohkem noori valiksid ettevõtja karjääritee antud piirkonnas.

2.2. Tõrva valla üldandmed ja ettevõtluse hetkeolukorra iseloomustus

Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse dokumendianalüüsi põhjal Tõrva valla ettevõtluse hetkeolukorda. Analüüsi käigus kirjeldatakse Tõrva valla üldandmeid ja rahvastikunäitajaid ning analüüsitakse noorte ettevõtlusaktiivsust antud piirkonnas.

Tõrva vald on 2017. aastal Tõrva linna, Helme, Hummuli, Põdrala valla ja Puka valla Soontaga küla ühinemise teel moodustunud Valgamaal asuv vald, mis kanti registrisse 2018. aasta 2. jaanuaril. Tõrva valla naabriteks on Valga maakonnas Otepää vald ja Valga vald, Tartu maakonnas Elva vald, Viljandi maakonnas Tarvastu vald ja Karksi vald. Valla territooriumil on 39 asustusüksust, nendest 1 vallasisene linn (Tõrva linn), 2 alevikku (Helme alevik, Hummuli alevik) ja 36 küla. Valla elanikkond on koondunud Tõrva linna ja selle ümbrusesse, ülejäänud osas on asustus hõredam. Suurimad asulad on Tõrva linn (2714 elanikku), Linna küla (385), Hummuli alevik (289) ja Ala küla (231), kus elab 58% piikonna rahvastikust. (Tõrva valla... 2018: 3, Statistika andmebaas)

Tõrva valla pindala on 647 km² ning 2020. aasta seisuga elas Tõrva vallas 6120 inimest. (Tõrva vald s.a.) Vastavalt OECD määratlusele, on Tõrva valla puhul tegemist maapiirkonnaga, kuna piirkonnas elab vähem kui 150 inimest km² kohta. (OECD 2011) Tõrva valla rahvastikutihedus on 9,5 in/km². (Statistika andmebaas) Võttes aluseks ühinenud omavalitsusüksuste rahvastiku andmed, on ajavahemikul 2008-2018 elanike arv iga aastaga keskmiselt 1,5% võrra vähenenud. 2020. aasta seisuga on Tõrva valla rahvastikust 73,5% tööealised (vanus 15-74), 14% tööeast nooremad (vanus 0-14) ja 12,3% tööeast vanemad (vanus 75+). (Tõrva valla... 2018: 10) 2018. aasta 1. jaanuari seisuga on Tõrva valla rahvastikust 63,2% tööealised (vanus 15-64), 13,9% tööeast nooremad (vanus 0-14) ja 22,9% tööeast vanemad (vanus 65+). Tabelis 1 on välja toodud Tõrva valda iseloomustavad kesksed statistilised näitajad.

Tabel 1. Tõrva valda iseloomustavad kesksed statistilised näitajad (Statistikaamet)

Rahvaarv 2018	Rahvaarvu muutus 2017-2018	Elussünnid 2017	Surmad 2017	Ülalpeetavate määr 2018	Demograafiline töösurve indeks 2018	Registreeritud töötuid 2017	Palgakuukesmised brutotulud 2017	Põhitegevuse tulud 2017
6185	0,81%	72	96	59,4	0,66	170	1011,07	8147,3

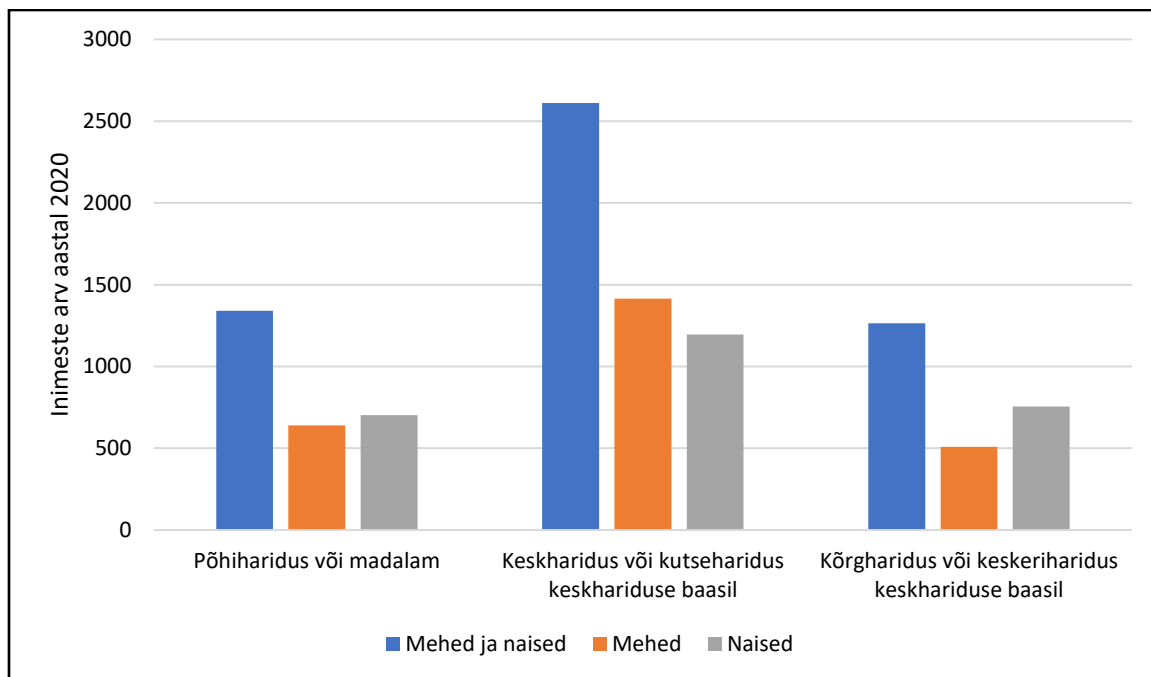
Nii nagu Eestis tervikuna, vananeb rahvastik Tõrva vallas. Kui 2008. aastal oli 65+ elanike osakaal rahvastikust 19,0%, siis 2018. aastaks oli see suurenenud 3,9 protsendipunkti võrra. Tööealiste elanike (vanus 15-64) osakaal Tõrva valla rahvastikust perioodil 2008-2018 vähenes 2,9% võrra, laste (vanus 0-14) osakaal rahvastikust vähenes 0,9%. (Tõrva valla... 2018: 8)

Tabelis 2 on välja toodud näitajad, mis iseloomustavad Tõrva vallaks ühinenud omavalitsusüksuste rahvastiku vanusstruktuuri muutumist perioodil 2008-2018 seitsme vanusegrupi lõikes.

Tabel 2. Elanike arv Tõrva vallaks ühinenud omavalitsustes vanusegruppide lõikes 2008 ja 2018, nelja omavalitsuse summeeritud näitajad seisuga 01.01. (Sealsamas: 8)

Vanusegrupp	Arv 2008			Osakaal	Arv 2018			Osakaal	Osakaalu muutus
	M	N	Kokku		M	N	Kokku		
65+	485	918	1403	19,0%	512	926	1438	22,9%	+3,9%
55-64	378	440	818	11,1%	466	451	917	14,6%	+3,5%
26-54	1474	1282	2756	37,4%	1275	1013	2288	36,5%	-0,9%
19-25	407	379	786	10,7%	250	265	515	8,2%	-2,5%
16-18	198	210	408	5,5%	111	76	187	3,0%	-2,5%
7-15	369	361	730	9,9%	267	274	541	8,6%	-1,3%
0-6	226	242	468	6,4%	210	174	384	6,1%	-0,3%
Kokku	3537	3832	7369	100%	3091	3179	6270	100%	

Lisaks pensioniealiste elanike osakaalu suurenemisele (vanus 65+), on suurenenud ka peatselt tööturult väljujate osakaal rahvastikust (elanikud vanuses 55-64). Tõrva vallas on vähemalt 15-aastaste osakaal kolme aasta vältel püsinud suhteliselt stabiilsena. Aastal 2018. elas Tõrva vallas 5319, 2019. aastal 5243 ja 2020. aastal 5251 vähemalt 15-aastast isikut. Samas vanusegrupis on peaaegu võrdselt nii mehi kui ka naisi: 2020. aasta seisuga on mehi 2582 ja naisi 2669. Vähemalt 15-aastaste haridustaset vaadates on ülekaalus keskharidusega või kutseharidusega keskhariduse baasil inimesed, keda on kokku 2611. Põhiharidusega või madalama haridustasemega inimesi on Tõrva vallas 2020. aasta seisuga 1341 ning kõrg- või keskeriharidusega isikuid 1265. Vähemalt 15-aastased mehed ja naised haridustaseme järgi 2020. aasta seisuga on välja toodud joonisel 1.

Joonis 1. Vähemalt 15-aastased mehed ja naised aasta ja haridustaseme järgi (Statistikaamet RV0232U)

Käesolevas uuringus vaadeldakse noori vanuses 19-29, keda on 2020. aasta seisuga Tõrva vallas kokku 743, neist 398 mehed ning 345 naised. 19-24 aastaseid noori on 353, kellest 185 on mehed ja 168 naised ning noori, kelle vanus jääb vahemikku 25-29 on kokku 390, kellest 213 on mehed ja 177 naised. (Statistikaamet RV0240) Brutotulu saajaid on Tõrva vallas 2019. aastal kokku 2264. See hõlmab nii alla 25-aastasi, 25-49 aastasi, 50-62 aastasi ning 63 aastasi ja vanemaid isikuid. Võrreldes näitajat 2019. aasta elanike arvuga, milleks oli 6129, siis on näha, et kogu elanikkonnast on brutotulu saajaid 37%. Alla 25 aastastest saavad brutotulu 169 isikut (ligi 3% kogu elanikkonnast) ning keskmises vanusegrupis (25-49) on brutotulu saajaid kõige rohkem. Aastal 2019 oli neid kokku 1149. Brutotulu saajad on välja toodud tabelis 3.

Tabel 3. Brutotulu saajad Tõrva vallas aastatel 2017-2019 (Statistikaamet ST004)

	Brutotulu saajad				
	Mehed ja naised				
	Vanuserühmad kokku	Alla 25	25-49	50-62	63 ja vanemad
2017	2366	207	1256	726	178
2018	2298	188	1193	724	194
2019	2264	169	1149	740	207

Võrreldes Tõrva valla brutotulu Eesti keskmisega, siis on see 2019. aastal olnud ligi 12% madalam. Vaadates alla 25 aastaste ja 25-49 aastaste brutotulu on erinevused märkimisväärsed. Kui alla 25-aastaste brutotulu palgatöötajana töötades 2019. aastal oli 931 eurot, siis vanemal vanuserühmal oli palgatöötaja keskmine brutotulu 1305 eurot, mis teeb brutotulu erinevuseks lausa 40%. Mõlema vanuserühma puhul on brutotulu aastate lõikes suurenenud, olles nooremate puhul 2017. aastal 831 eurot ja aasta hiljem 855 eurot ning vanemate puhul 2017. aastal 1124 eurot ja 2018. aastal 1186 eurot. (Statistikaamet ST004) Keskmist brutotulu tõusu võib seostada üleüldise Eesti keskmise palga tõusuga. Oluline erinevus on ka meeste ja naiste keskmise palga juures – alla 25-aastaste meeste brutotulu Tõrva vallas 2019. aastal oli 1012 eurot, kuid alla 25-aastastel naistel vaid 860 eurot. See võiks olla ka üks ajend, miks võiksid naised rohkem ettevõtlusega tegeleda.

Alla 25-aastaseid tööealisi isikuid (vanuses 15-24) oli Tõrva vallas 2017. aastal kokku 729, 2018. aastal 675, 2019. aastal 624 ja 2020. aastal 586. Nii 2018. kui ka 2019. aastal oli nende seas brutotulu saajaid 27%, mis on madalam kui 25-49 aastaste brutotulu saajate määr kolme aasta lõikes. 2017. aastal oli 25-49 aastaste seas brutotulu saajaid 64%, 2018. aastal 63% ning 2019. aastal 62%. Samuti kajastub noorte vähene hõivatus ka tööhõive määra näitaja juures, kus aastal 2018 oli Valgamaal 15-24 aastaste tööhõive määr 32,9%, kui samal ajal oli antud näitaja 25-49 aastaste seas 75,4%. Võrreldes Valga maakonda Tartu ja Viljandi maakonnaga, oli 15-24 aastaste noorte tööhõive määr Valgamaal madalam. Tööhõive määr Tartu maakonnas oli 2018. aastal 47,2% ja Viljandimaal 41,5%. (Statistikaamet TT4661)

Eespool toodud näitajate võrdlemisel võib öelda, et 15-24 aastaste noorte seas on töötuse määr kõrgem kui inimeste seas, kes kuuluvad vanuserühma 25-49. Lisaks on tööhõive määr, mis näitab, kui suur osa tööealisest rahvastikust on tööga hõivatud, Valgamaal madalam kui teistes naabermaakondades, mille põhjal võib järeldada, et selles piirkonnas on vähem noori seotud töötamise või ettevõtlusega. Sellest johtuvalt käsitleb autor järgmisena Tõrva valla ettevõtluse hetkeolukorda, et anda ülevaade, millised ettevõtted on piirkonnas olemas, milline on nendes töötajate arv ning milline on ettevõtete omanike vanuseline jaotus.

Statistikaameti (ER007) andmetel eksisteerib Tõrva vallas 2020. aasta seisuga kokku 506 statistilisse profiili kuuluvat ettevõtet (majanduslikult aktiivsed ettevõtted), sealhulgas äriühingud ja füüsilisest isikust ettevõtjad. Õigusliku vormi järgi on Tõrva vallas kõige enam osaühinguid, mida on kokku 361. Populaarsuselt teine ettevõtlusvorm on FIE ehk füüsilisest isikust ettevõtja, neid on Tõrva vallas kokku 136. Aktsiaseltse on kokku 8 ning tulundusühistuid 1. Lisaks tegutseb Tõrva vallas 197 mittetulundusühingut (MTÜ), 4 sihtasutust (SA) ja 19

kohaliku omavalitsuse üksust. Ettevõtete liigitamisel tegevusalade järgi kasutatakse Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatorit EMTAK. 2020. aastal määratakse ettevõtte tegevusala EMTAK 2008 alusel. (EMTAK... s.a) Tõrva vallas 2020. aasta seisuga eksisteerivad ettevõtted tegelesid kokku 18 tegevusalaga, millest peamine oli põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük (tabel 4).

Tabel 4. Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted Tõrva vallas tegevusala (EMTAK 2008) järgi aastal 2020 (autori koostatud Statistikaameti andmebaasi (ER0309) alusel)

Tegevusala	Ettevõtete arv	Osatähtsus, %
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	160	31,6
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	65	12,8
Ehitus	55	10,9
Töötlev tööstus	44	8,7
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	43	8,5
Muud teenindavad tegevused	34	6,7
Majutus ja toitlustus	24	4,7
Haldus- ja abitegevused	23	4,5
Kinnisvaraalane tegevus	14	2,8
Veondus ja laondus	12	2,4
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	11	2,2
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	7	1,4
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	4	0,8
Haridus	4	0,8
Info ja side	3	0,6
Mäetööstus	1	0,2
Veevarustus; kanalisatsioon; jäätme- ja saastekäitlus	1	0,2
Finants- ja kindlustustegevus	1	0,2
Tegevusalad kokku	506	100

Tabeli 4 põhjal selgub, et 31,6% Tõrva valla majanduslikult aktiivsetest ettevõtetest 2020. aasta seisuga on määranud oma tegevusalaks põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügi. Ühtlasi on põllumajandusmaade rohkus välja toodud ka Tõrva valla arengukavas (Tõrva valla... 2018: 15) Talupidajad tegelevad peamiselt teravilja kasvatamisega, juurde on tekkinud alternatiiv-põllumajandusega tegelejad (marjakasvatus, lambakasvatus, kalakasvatus, mesindus, turism jms). Viimaste aastate suurenevaks trendiks põllumajanduses on lihavede kasvatamine just väiketalunike seas. (Sealsamas: 31) Osatähtsusest järgmised ettevõtted kuulusid oma tegevusala poolest hulgi- ja jaekaubanduse; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi valdkonda – sellega tegeles Tõrva vallas 12,8% ettevõtetest. Olulisel kohal olid ka ehitusega tegelevad ettevõtted (10,9%) ja töötleva tööstusega tegelevad ettevõtted (8,7%).

Suuruse poolest on 94,9% Tõrva valla statistilisse profiili kuuluvatest ettevõtetest mikroettevõtted, kus on vähem kui 10 töötajat. Neid ettevõtteid on piirkonnas 2020. aasta seisuga kokku 480. Väikeettevõtteid on vallas 18 (3,5%) ning keskmise suurusega ettevõtteid 8 (1,6%). Vallas puuduvad 250 ja enama töötajaga suureettevõtted. (Statistikaamet ER032)

2020. aastal on Tõrva vallas kõige rohkem ettevõtte osanikke vanuses 56 eluaastat, sellest järgmine vanusegrupp, kus ollakse ettevõtte osanikud on 48-51. Nooremate seas tegeletakse ettevõtlusega kõige rohkem vanuses 27-30 eluaastat. 27-aastaseid ettevõtte osanikke on Tõrva vallas kokku 11, 28-aastaseid samuti 11, kellest üks on FIE, 29-aastaseid 15 ning 30-aastaseid 12, kellest ka üks FIE. 25-26 aastaste seas on ettevõtlusega tegelevaid noori kokku 14, kellest üks tegutsev füüsilisest isikust ettevõtja. Piirkonna noorimad ettevõtjad on vanuses 22 eluaastat.

Antud uurimuses jaotati noored kahte vanusegruppi, nendeks olid 19-24 aastased ja 25-29 aastased. Kokkuvõttes oli 19-24 aastaseid ettevõtlusega tegelevaid (osanik/FIE) isikuid 9 ning 25-29 aastaseid ettevõtte osanikke või FIE-sid kokku 49. Noorte seas kuulus 13 ettevõtet hulgi- ja jaekaubanduse; mootorsõidukite ja mootorrataste remondi tegevusalasse. Järgmine populaarsuselt teine tegevusala oli muud teenindavad tegevused, kus tegutses 12 ettevõtet ning kümne ettevõtte tegevusalaks oli määratud põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük. Teiste olemasolevate tegevusaladega tegeles vähem kui 10 ettevõtet. Vaadates noorte ettevõtjate soolist jaotust, siis on mõlemas vanuserühmas, nii 19-24 aastaste kui ka 25-29 aastaste ettevõtjate seas mehi täpselt poole võrra rohkem. Nooremas vanusegrupis tegeleb ettevõtlusega 6 meest ja 3 naist ning vanemas vanuserühmas on ettevõtlusega seotud 17 naist ja 34 meest.

Lähtuvalt sellest, et piirkonna majandusarengut ja ettevõtlust mõjutavad just kohalikud tingimused, sh maksusüsteem, poliitika, turule sisenemise tingimused, määrused jt (Dan, Goia

2018: 280), toimiva infrastruktuuri olemasolu (elektrienergia kättesaadavus ja kvaliteet, juurdepääsuteede olemasolu ja kvaliteet, vee- ja kanalisatsiooni olemasolu ja kvaliteet, maa olemasolu ja omandiõigused, piirkonna üldine elukvaliteet, kohaliku omavalitsuse toetus jne (Rogerson 2010: 356, 363), kirjeldab autor järgnevalt Tõrva vallas loodud ettevõtlusega seotud tingimusi.

Tõrva vald on koostanud valla arengutaseme hindamiseks SWOT-analüüsi, kus on välja toodud Tõrva valla tugevused, nõrkused, võimalused ja ohud. Tugevustena on kirjeldatud tihedat teedevõrku, tugevat põllu- ja metsamajandust, kohalikel ressurssidel tootmist, mahetootmist ja ekspordile orienteeritud ettevõtteid. Lisaks on tugevustena välja toodud mitmekesine ja puhas loodus ja kaitsealad ning külastusobjektid ja rahvusvahelised koostööprojektid. Samuti atraktiivsed turismiobjektid ja tunnussündmused, kogukonna aktiivsus (näiteks kodukohvikute päev, Tõrva Raadio). Haridusasutuste optimaalne võrk (kodulähedased head lasteaiad ja koolid, huviringid, raamatukogud). Tugevuste all on ka koostöö ettevõtjatega, kodanikeühendustega ja naaberomavalitsustega. (Tõrva valla... 2018: 6-7)

Tõrva valla nõrkusteks on elanike arvu vähenemine ja noorte väike tagasiränne. Töökohtade nappus ja samas kvalifitseeritud tööjõu puudus, palgasurve, kaugtöö pendelränne. Lisaks avaliku taristu kõrged püsikulud (madal kasutusköormus, piiratud lahtioleku ajad, amortiseerumine), kohatine halb olukord (teed, staadion). Välja on toodud ka kiire internetiühenduse puudumine, ühistranspordiga liikumise piiratus valla sees ja suurtesse keskustesse, kohalike ressursside vähene kasutamine organiseeritud turismi- ja puhkemajanduseks. Samuti kinnisvara vähene väärtus laenu tagatisena pankades, finantsvahendite saamise piiratus. Paikkondade arengutaseme ebaühtlus, teenuste killustatus, turutõrked ja vähene võrgustatus. (Sealsamas: 7)

Tõrva valla võimalustena on välja toodud Valga-Pärnu-Tartu trassi liiklusvood, mis võimaldavad liikuda sise- ja välisturistidel. Valgamaa ning Põhja-Läti tööjõu- ja ostuturg, huvi piiriülese rahvusvahelise koostöö vastu, sh kultuurivahetus, haridus, turism, kaubandus. Ohtudena on välja toodud järgmised aspektid: Eesti rahvaarvu üldine vähenemine ja vananemine, sh tööeliste arvukuse langus ja koondumine suurtesse keskustesse, ääremaastumine. Tootmissisendite kallinemine, surve ettevõtete konkurentsivõimele, töökohtade kadumine ja tööpuuduse kasv. Algajal ettevõtjal raske saada pankadest laenu, väikeettevõtete kõrged maksud. Liigne projektipõhisus, mis ei taga investeeringute pikaajalisust ja kogukondliku tegevuse jätkusuutlikkust. Naaberomavalitsuste vähene huvi koostööks. Valgamaa identiteedi hääbumine. (Sealsamas: 8)

Eespool toodud väärtuste kasvuks planeeritakse aastatel 2020-2025 ettevõtluse tarbeks kasutusele võtta munitsipaal- ja reformimata riigimaad, koostatakse Helme tööstusala moodustamise otstarbekuse analüüs, selgitatakse kaugtööks töökohtade loomise nõudlus ja luuakse vajadusel töökeskkond. Lisaks on välja toodud ettevõtlusõppe ja karjääriplaneerimise kaudu üldharidusasutustes õppimise sidumine tööturu vajadustega, toetada õppijate teadmisi teadlike edasiõppimise valikute tegemiseks ja edukaks tööturule sisenemiseks, õppijate ja vanemate nõustamine kohaliku tööturu arengust. Algajate ettevõtjate toetamine koostöös kogenud ettevõtjatega. Samuti plaanitakse koostööd teha riiklike ja maakondlike ettevõtluse tugistruktuuridega, nõustatakse ettevõtjaid ja toetatakse projektide koostamist. (Tõrva valla 2018....: 8-9)

2.3. Noorte ettevõtlusvalmidus ja ettevõtlust mõjutavad tegurid

2.3.1. Ankeetküsitluse tulemused

Tõrva vallas on 19-29 aastaseid noori kokku 743, kellest 19-24 aastased moodustavad 47,5% (n=353) ning 25-29 aastased 52,5% (n=390). Nooremas vanusegrupis (19-24) on mehi 185 ja vanemas vanusegrupis (25-29) 213. Naisi vastavalt 168 ja 177, mis tähendab, et võrreldes meestega on uuritavas sihtgrupis naisi 7,2% vähem. (Statistikaamet)

Uuringule vastas kokku 145 inimest, kellest 66 olid mehed ning 79 naised. Vanuserühmas 19-24 oli vastanuid 71 ja vanuserühmas 25-29 vastanuid 74. Elukohana märkisid pea pool vastanutest (49,3%) Tõrva linna ning 29,2% vastasid, et ei ela hetkel Tõrva vallas. Teistes Tõrva vallas asuvates külades ja alevikes oli vastajaid kokku 21,5%. Kõige enam oli vastanute seas keskharidusega, sh kutsekeskharidusega vastanuid (58,5%) ning sellele järgnesid bakalaureusekraadi, sh rakenduskõrgharidusega vastanud (32,4%). Vastanutest kuuel oli põhiharidus, kahel kutseharidus ilma keskhariduseta ning viis vastanut omasid magistrikraadi.

Uuringus olid küsimused, mis puudutasid vastanute tööturu staatust, ettevõtlusvalmidust, ettevõtlust mõjutavaid tegureid ning lisaks sellele paluti anda hinnang Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale ja ettevõtlikkust arendavate meetmete rakendamisele. Samuti paluti hinnata erinevaid eluga rahulolu puudutavaid väiteid, et analüüsida ettevõtluse ja heaolu

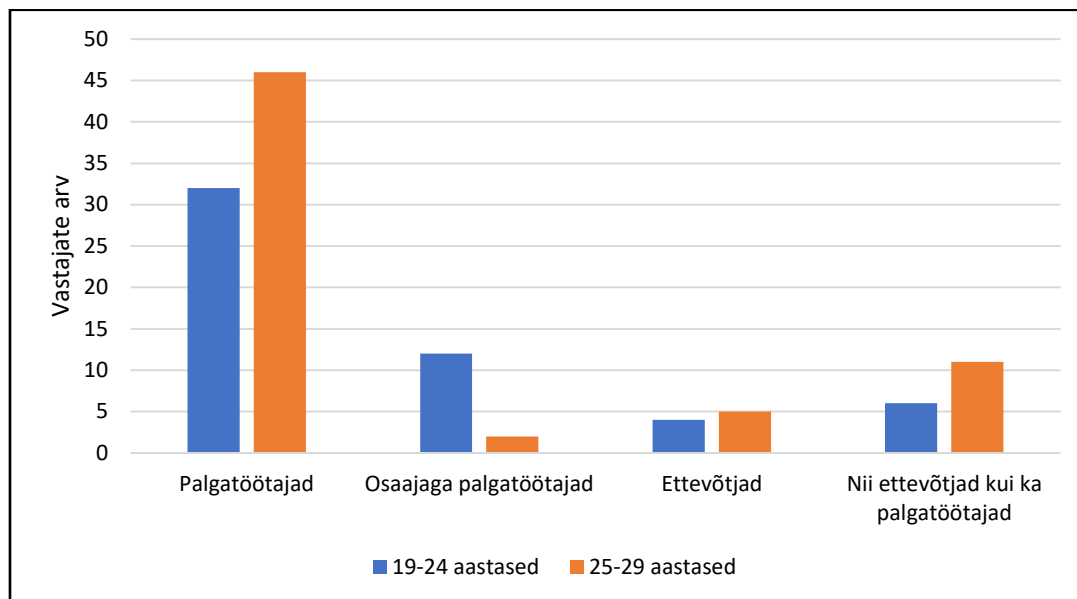
seoseid. Rahvusvahelises GEM raportist selgus, et ettevõtjad hindavad oma heaolu mitte-ettevõtjatest suhteliselt kõrgemaks (GEM 2013: 13).

Tabel 5. Vastajate üldandmed.

KOKKU OSALEJAID; n (%)		145 (100)
Mehi; n (%)		66 (45,5)
Naisi; n (%)		79 (54,5)
Vastajaid vanuses; n (%)	19-24 eluaastat	71 (49)
	25-29 eluaastat	74 (51)
Elukoht; n (%)	Tõrva vald, Tõrva linn	71 (49)
	Muu Tõrva vallas asuv küla/alevik	32 (22)
	Muu – ei ela hetkel Tõrva vallas	42 (29)
Haridustase; n (%)	Põhiharidus	6 (4,1)
	Kutseharidus (ilma keskhariduseta)	2 (1,4)
	Keskharidus, sh kutsekeskharidus	85 (58,6)
	Bakalaureusekraad, sh rakenduskõrgharidus	47 (32,4)
	Magistrikraad	5 (3,4)
Tööturu staatus; n (%)	Täisajaga palgatöötaja	78 (53,8)
	Osaajaga palgatöötaja	14 (9,7)
	Ettevõtja	9 (6,2)
	Nii ettevõtja kui ka palgatöötaja	17 (11,7)
	Töötu	27 (18,6)

Vastanutest oli tööturul aktiivseid noori kokku 118 ja töötuid 27. Tööturu staatuse poolest oli kõige rohkem täisajaga palgatöötajaid. Nooremas vanuserühmas oli neid kokku 32 (59,3%) ning vanemas vanuserühmas kokku 46 (71,9%). Osaajaga palgatöötajaid oli 19-24 aastaste seas 12 (22,2%) ning 25-29 aastaste seas 2 (3,1%). Tööturu staatuse juures esines ka oluline erinevus, nimelt töötab 22,2% noorematest noortest osaajaga tööl, kui vanemate noorte seas on osaajaga tööl vaid 3,1% ($p=0,015$). Tööturu staatuse küsimusele ei saanud vastata need, kes

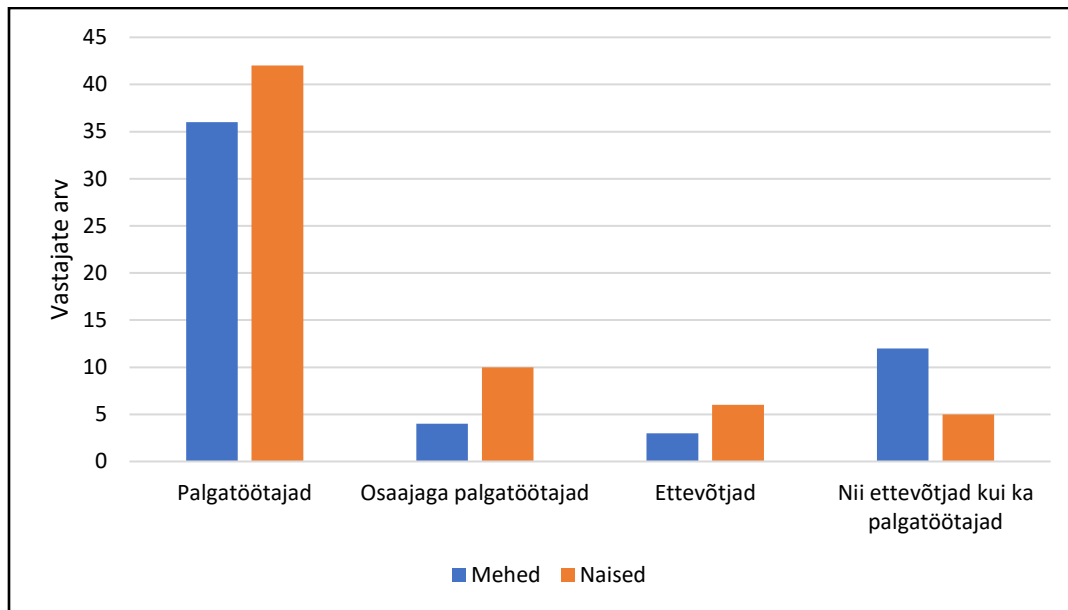
olid varasemalt märkinud, et pole hetkel tööga hõivatud (n=27). Vastanute jagunemine vanuse ja tööturu staatuse alusel on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Küsitlusele vastanud vanuse ja tööturu staatuse alusel.

Vaadates haridustaset ja staatust tööturul, olid palgatöötajatest 45 vastanut keskharidusega, sh kutsekeskharidusega, 25 bakalaureusekraadiga, sh rakenduskõrgharidust omavad isikud ja 4 magistrikraadiga. Ettevõtjaid ei olnud põhi- ega kutseharidusega inimeste seas. 7 ettevõtjat olid keskharidusega, sh kutsekeskharidusega ning 2 omasid bakalaureusekraadi. Nendest, kes olid nii palgatöötajad kui ka ettevõtjad, omas üks vastanu põhiharidust, 9 keskharidust, sh kutsekeskharidust, 6 bakalaureusekraadi ja 1 magistrikraadi.

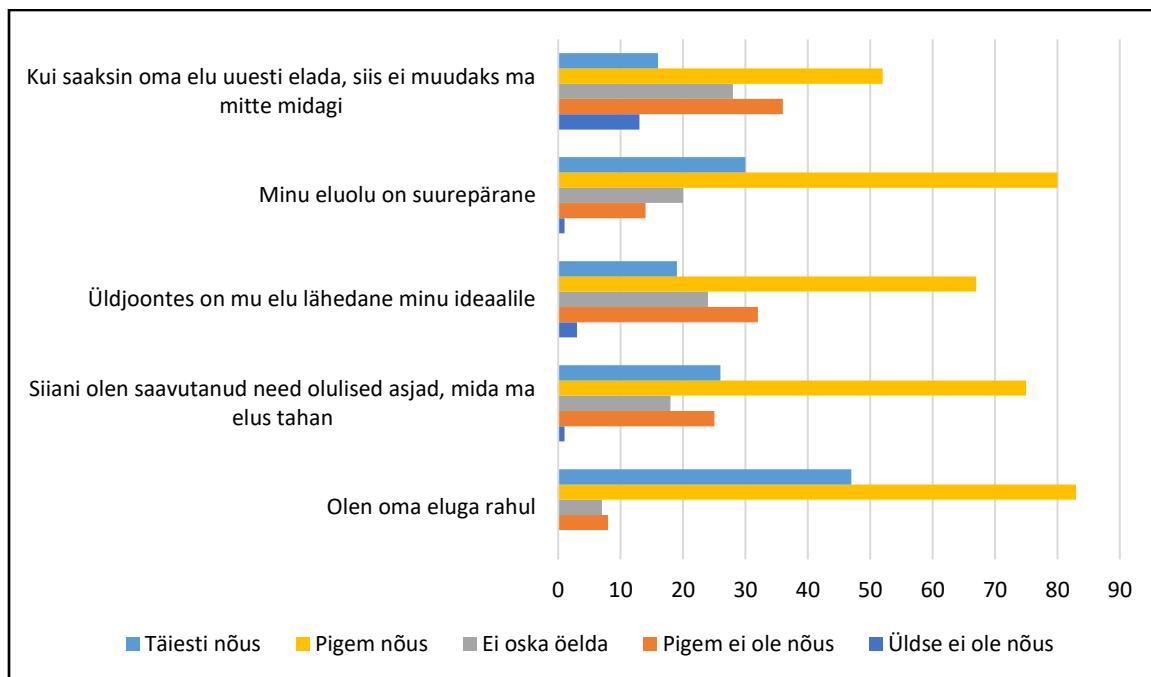
Palgatööga hõivatud mehi oli uuringus 36 (65,5%), osaajalise palgatööga hõivatud mehi oli 4 (7,3%), ettevõtjaid 3 (5,5%) ning neid, kes olid nii palgatöötajad kui ka ettevõtjad, oli meeste seas kokku 12 (21,8%). Naiste seas oli jaotus järgmine: 42 palgatöötajat (66,7%), 10 osaajaga töötajat (15,9%), 6 ettevõtjat (9,5%) ja 5 inimest (7,9%), kes olid nii palgatöötajad kui ka ettevõtjad. Uuringule vastanud mehed ja naised vastavalt tööturu staatuse järgi kajastatakse joonisel 3.

Joonis 3. Küsitlusele vastanud soo ja tööturu staatuse alusel.

Uuringusse lisati inimeste subjektiivse heaolu mõõde, mille raames küsiti rahulolu kohta eluga üldiselt. Rahvusvahelises GEM raportist, mis analüüsis ettevõtluse ja heaolu seoseid, leiti, et ettevõtjad hindavad oma heaolu mitte-ettevõtjatest suhteliselt kõrgemaks. Antud uuringus vastasid väitele „*Olen oma eluga rahul*“ 57,2% uuritavatest, et on sellega pigem nõus ja 32,4% olid väitega täiesti nõus. Seega annavad vastanutest positiivse hinnangu 89,6% ning ülejäänud 10,4% ei oska öelda või annavad negatiivse hinnangu.

Väitele „*Siiani olen saavutanud need olulised asjad, mida ma elus tahan*“ andsid positiivse hinnangu 69,6% vastanutest ning ülejäänud 30,4% negatiivse hinnangu või ei osanud öelda. „*Üldjoontes on mu elu lähedane minu ideaalile*“ vastab positiivselt 59,3% ja 40,7% kas ei oska öelda või annab negatiivse hinnangu. Väitega „*Minu eluolu on suurepärane*“ olid nõus 75,9% vastajatest, ei olnud nõus või ei osanud öelda 24,1%. „*Kui saaksin oma elu uuesti elada, siis ma ei muudaks mitte midagi*“ väitele vastas positiivselt 46,9% vastanutest, ülejäänud 53,1% ei osanud öelda või ei nõustunud väitega. Täpne jaotus on välja toodud joonisel 4. Läbiviidud uuringus seost ettevõtlusega tegelemise ja kõrgema heaolu vahel ei leitud.

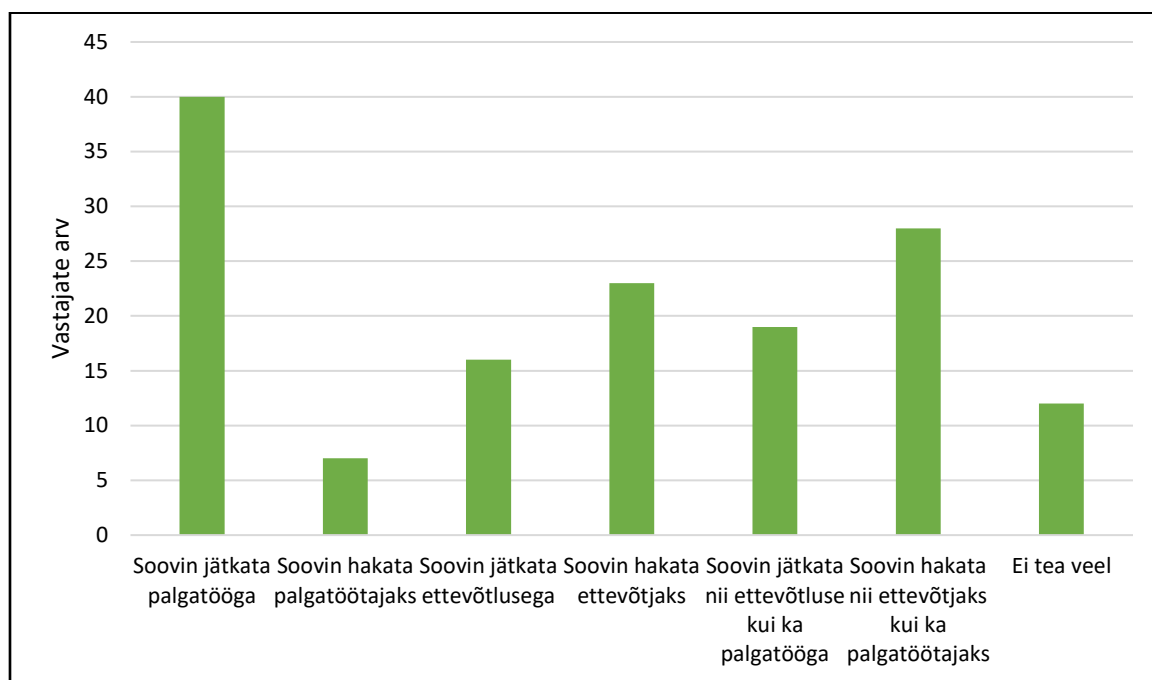
Joonis 4. Vastanute subjektiivne heaolu ja üldine eluga rahulolu.

Töös käsitleti ka noorte töökogemust, kus leiti oluline seos vanuserühma ja töökogemuse vahel. Nimelt olid 36,6% noortest vanuses 19-24 märkinud oma töökogemuse ajaks üle kolme aasta, kuid vanema vanuserühma seas oli üle kolme aastase töökogemusega vastanuid 77%. See tuleneb sellest, et vanemad noored on jõudnud kauem aega tööturul olla ja töökogemusi omandada. Põhitöökoha asukohana märkisid 21,4% vastanutest Tõrva valla, 31,6% töötasid Tartu linnas, 42,7% märkisid ära variandi „muu“, kus toodi suuremal jaol välja Tallinn, Pärnu ja välisriigid nagu näiteks Rootsi ja Soome. Vaid 3,4% vastanutest töötas Valga vallas ja üks vastanu (0,9%) Viljandi linnas.

Väljaspool Tõrva valda töötamine oli peamiselt tingitud ebapiisavast palgatasemest, nii vastas 30,3% uuritavatest ja erialase töö puudumisest (31,7%). Vastanutest 18,3% tõid välja, et Tõrva vallas on ebapiisav eneseteostusvõimalus, 11,3% juhtudel oli töökoha valik seotud õpingutega ning 8,5% märkisid ära vastuse „muu“, kus toodi muude vastustena välja näiteks see, et ettevõtjana on mugavam olla pealinnas, kuna siis on vajalikud kontaktid lihtsamini kättesaadavad ning Tallinnas on rohkem arenguvõimalusi kui Tõrva vallas.

Uuringus analüüsiti hetkel tööga seotud olevate isikute eelistusi tulevase tööhõive orientatsiooni osas ning leiti, et 78-st täisajaga palgatöötajast soovivad ka edaspidi palgatööga seotud olla 41% vastanutest. Täisajaga palgatöötajatest 17,9% sooviksid tulevikus hakata ettevõtjaks ning sama suur hulk soovib tulevikus tegeleda nii ettevõtluse kui ka palgatööga. Osaajaga palgatöötajatest soovib jätkata palgatööga 42,9% ning 35,7% soovivad tulevikus

tegeleda nii ettevõtluse kui ka palgatööga. Ettevõtjatest 77,8% soovivad jätkata ettevõtlustegevusega ning need, kes märkisid oma staatusena tööturul nii ettevõtja kui ka palgatöötaja, soovib 35,3% jätkata ainult ettevõtlusega ja 47,1% soovivad jätkata mõlemaga – nii ettevõtluse kui ka palgatööga. Ükski ettevõtja ega ka need, kes tegelesid nii ettevõtluse kui ka palgatööga ei soovi hakata edaspidi palgatöötajaks. Vastajate eelistused tulevase tööhõive orientatsiooni osas on toodud joonisel 5.

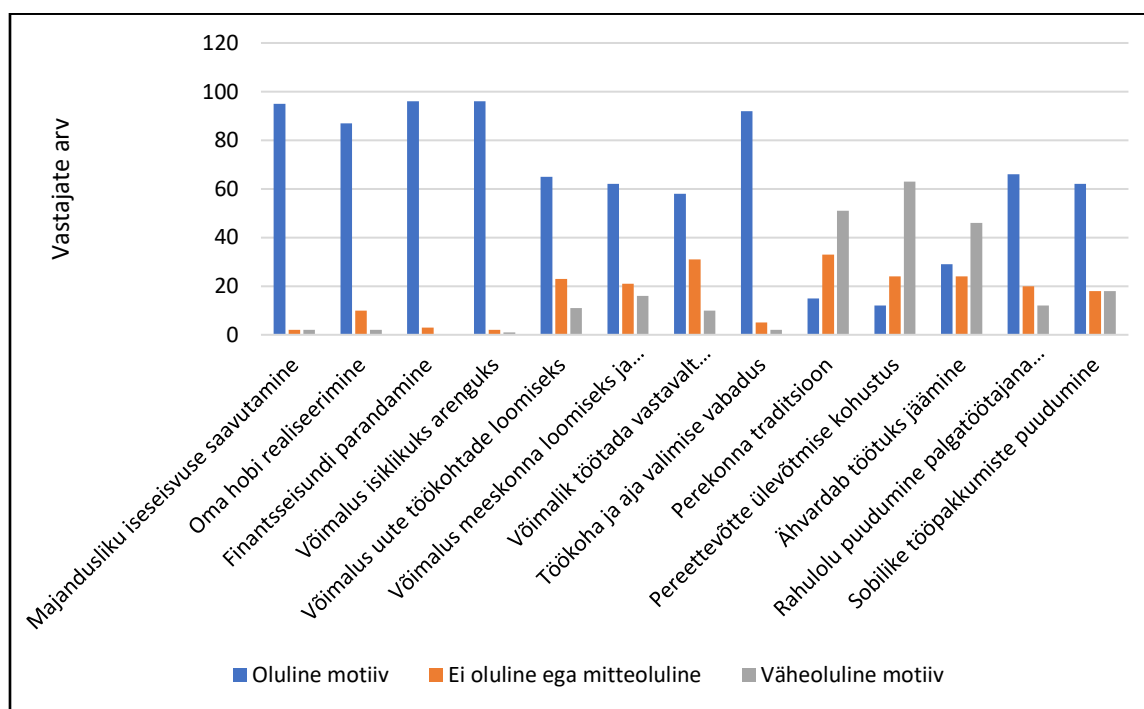
Joonis 5. Vastanute eelistus tulevase tööhõive orientatsiooni osas.

GEM eristab ettevõtteid võimalus- ja vajaduspõhisteks. Inimesed loovad ettevõtteid selleks, et end ära elatada, kui tööturul puuduvad neile soodsad tingimused. Teisalt võib inimesi ettevõtlusesse tuua ka soov oma sissetulekut suurendada või suurendada sõltumatust, kasutades ära soodsat turuvõimalust. Küsimusele „miks plaanite käivitada või käivitasite oma ettevõtte?“ vastas kokku 145 inimest ning nendest pea pooled ($n=68$, 46,9%) soovisid ära kasutada head ärivõimalust (võimaluspõhine ettevõtlus) ja leida turul tühimik, mida täita uute teenuste või toodetega ning saada tulu oma tegevusest. Vastanutest 23 ehk 15,9% märkisid ettevõtluse alustamise põhjuseks töötuse vältimise ja toimetuleku vajaduse (vajaduspõhine ettevõtlus), kuna puuduvad vastavad töökohad piirkonnas. Uuritavatest 8 ehk 5,5% ei osanud ettevõtlusega alustamise või tegelemise soovi põhjendada ning vastanutest 46 inimest (31,7%) ei plaani tulevikus ettevõtlusega alustada. Lisaks erinesid oluliselt ka ettevõtjate ja palgatöötajate põhjused ettevõtlusega alustamisel ($p=0,004$). Täisajaga palgatöötajatest märkisid 10,3% variandi „vajadus toimetulekuks ja töötuse vältimiseks, kuna puuduvad vastavad töökohad

piirkonnas“, kuid ettevõtjate seas märkis selle vastuse 44,4% vastanutest. Selle põhjal võib eeldada, et piirkonnas tegutsevad noored ettevõtjad on alustanud ettevõtlusega pigem vajadus- kui võimaluspõhiselt.

Oluline erinevus esines meeste ja naiste vahel ($p=0,005$), kuna 34,2% naistest vastasid, et soovivad ettevõtlusega alustada, et ära kasutada head ärivõimalust, samas meeste seas oli vastanute protsent 62,1%. Seega võib järeldada, et meeste seas on populaarsem võimaluste leidmisele põhinev lähenemine kui naiste seas. Samuti soovisid naised oluliselt vähem ettevõtlusega üldiselt tegelema hakata, nimelt vastasid 41,8% naistest, et nad ei plaani ettevõtlusega alustada, seevastu mehi, kes ettevõtlusega tegeleda ei plaani, oli vaid 19,7%.

Lisaks sooviti teada, millised on noorte jaoks olulised motiivid enda ettevõttega alustamisel (joonis 6). Olulise motiivi alla on koondatud ka väga oluline motiiv ning väheolulise motiivi alla on lisatud vastusevariant „ei ole üldse oluline motiiv“.

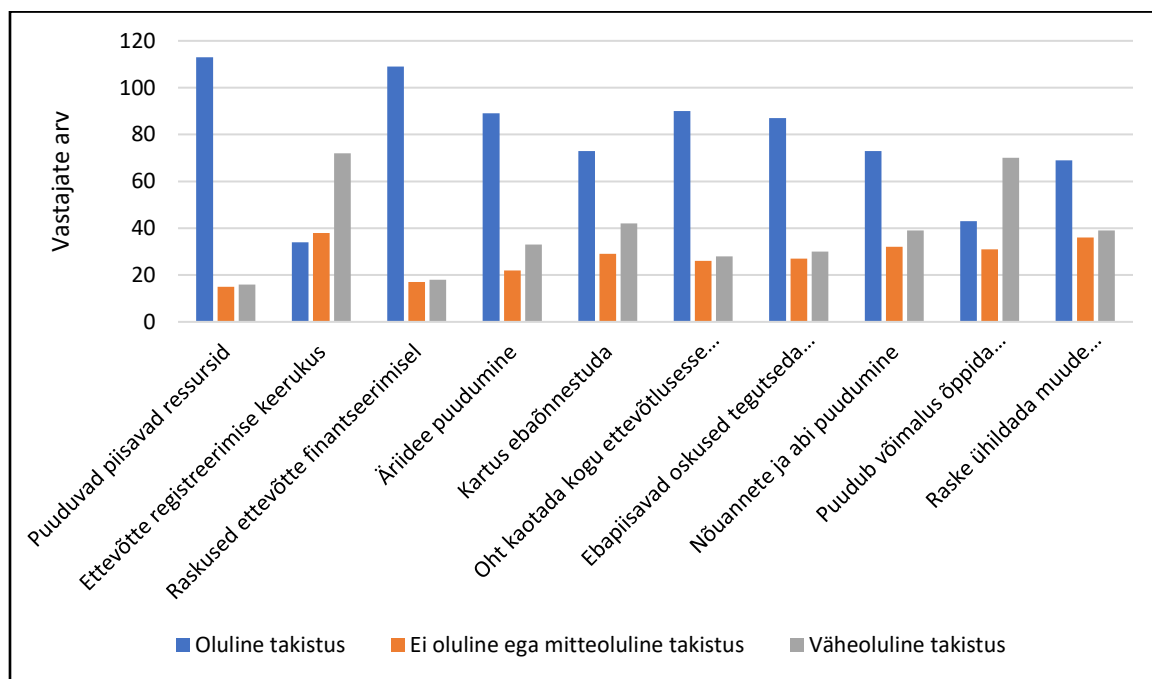

Joonis 6. Vastanute motiivid ettevõtlusega alustamisel.

Uuringus leiti, et 96% vastanutest pidasid oluliseks motiiviks majandusliku iseseisvuse saavutamist. 87,8% jaoks oli oluline motiiv võimalus oma hobi realiseerida. 97% pidasid oluliseks motiiviks finantsseisundi parandamist. Vastajatest 96,9% märkisid, et oluline on isikliku arengu võimalus. Töökoha ja -aja valimise vabadust pidasid oluliseks 92,9% vastajatest. Vähem peeti oluliseks võimalust uute töökohtade loomiseks (65,7%), võimalust meeskonna juhtimiseks (62,7%), võimalust töötada vastavalt hariduslikule taustale (58,6%).

Lisaks vastasid 67,4% uuritavatest, et neil puudub rahulolu palgatöötajana töötades. Sobilike tööpakkumiste puudumise tõid olulise motiivina välja 63,2% vastanutest. Uuritavatest 29,3% looksid oma ettevõtte, kuna neid ähvardab töötuks jäämine. Viimast võib seostada koroonaviiruse levikuga Eestis ja kogu maailmas, kuna COVID-19 leviku tõttu hakkas Eestis töötute arv kiiremini kasvama. Perekonna traditsiooni ja pereettevõtte ülevõtmise kohustust pidasid oluliseks vähesed noored: vastavalt 15,1% ja 12,1% respondentidest.

Samuti erinesid ettevõtlusega alustamise motiivid erinevate tunnuste vahel. Näiteks 32,1% meestest olid väga olulise motiivina märkinud meeskonna loomise ja juhtimise võimaluse, kuid naiste seas märgiti seda motiivi vähem (17,4% vastanutest). Oluline erinevus esines vanuse ja ettevõtlusega tegelemise motiivide vahel ($p=0,041$). Noorem uuringugrupp pidas oluliseks motiiviks võimalust töötada vastavalt hariduslikule taustale (29,5%), ent vanemas vanusegrupis peeti seda vähem olulisemaks (12,7%). Ühtlasi paluti uuritavatel hinnata ka erinevate takistuste olulisust ettevõtlusega alustamisel (joonis 7).

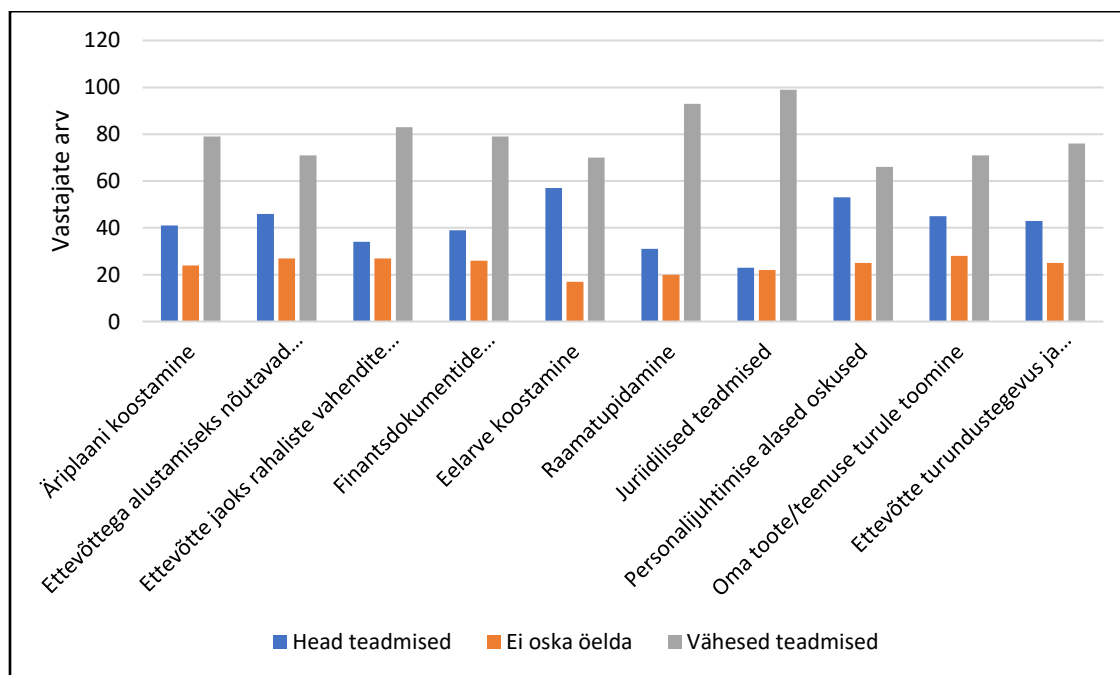

Joonis 7. Erinevate takistuste tajumine ettevõtlusega alustamisel.

Vastajad said valida variantide „väga oluline takistus“, „oluline takistus“, „ei oluline ega mitteoluline takistus“, „väheoluline takistus“ ja „ei ole üldse oluline takistus“ vahel. Joonisel 7 on olulise takistuse alla koondatud ka väga olulised takistused ning väheolulise takistuse alla on liidetud ka takistused, mida ei peetud üldse oluliseks.

Kõige enam (n=113) märgiti, et olulise takistusena võib käsitleda puuduvate ressursside olemasolu, uuritavatest 109 märkisid, et raskusi võib tekkida ettevõtte finantseerimisel ning kolmanda olulise takistusena märgiti ära oht kaotada kogu ettevõtlusesse investeeritud raha (n=90). Kõige rohkem märgiti (n=55) väga olulise takistusena piisavate ressursside puudumise ning järgmise väga olulise takistusena toodi välja äriidee puudumine (n=49). Oluline erinevus leiti meeste ja naiste ettevõtlusega alustamise takistuste hindamisel ($p=0,016$), kus leiti, et naised hindavad ettevõtte registreerimise keerukust väga oluliseks takistuseks (7,7%), aga mehed seevastu mitte (1,5%). Samuti kardavad naised oluliselt rohkem meestest ebaõnnestuda ($p=0,050$), kartuse ebaõnnestuda märkisid 44,9% naisi oluliseks takistuseks ning meeste seas oli see väärtus 24,2%. Selle võrdluse põhjal saab öelda, et naiste enesekindlus ettevõtluse valdkonnas on väiksem ning naiste hirm ettevõtlusega tegeledes ebaõnnestuda on suurem kui meestel.

Järgmisena paluti vastajatel anda hinnang enda ettevõtlusalastele teadmiste ja -oskustele. Erinevate ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste hindamisel oli vastajatel võimalik valida viie vastusevariandi vahel: „suurepärase teadmised“, „head teadmised“, „ei oska öelda“, „mõningad teadmised“ ja „vähese teadmised“.

Joonis 8. Vastajate hinnang ettevõtlusalastele teadmiste ja oskustele.

Oskuste kirjeldamisel joonisel 8 on koondatud suurepärase ja head teadmised üheks, sest mõlemad väljendavad häid teadmisi ning kokku on liidetud ka mõningad ja vähese teadmised, sest mõlemad variandid tähendavad väheseid teadmisi. Oluline erinevus leiti meeste ja naiste

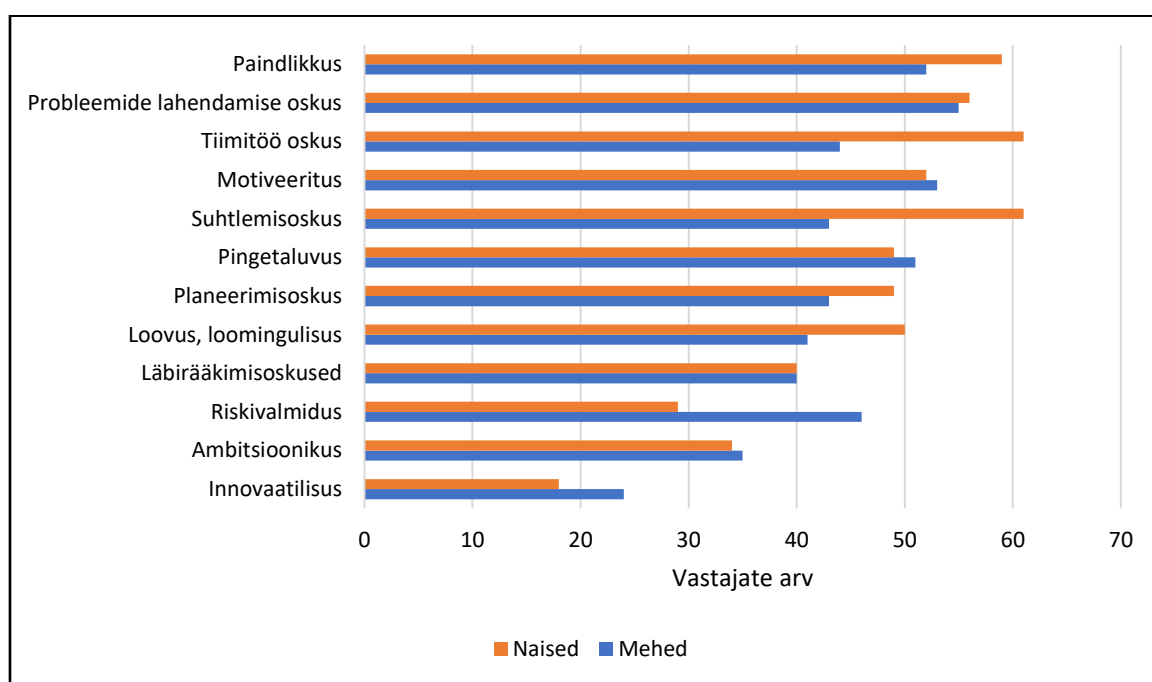

äriplaani koostamise oskuste vahel ($p=0,007$). 26,9% naistest märkisid äriplaani koostamisel variandi vähesed teadmised, seevastu mehed märkisid sama varianti vähem (9,1%). Samuti märkisid 28,2% naistest, et neil on vähesed teadmised ettevõttega alustamiseks nõutavatest toimingutest, aga meestest märkis selle variandi vaid 4,5% vastanutest ($p=0,001$). Meestest 31,8% vastasid, et neil on head teadmised ettevõtte jaoks rahaliste vahendite hankimisel, kuid sama variandi märkisid vaid 9% naistest ($p=0,005$). Naised on märkinud ka ettevõtte turundustegevuse ja suhtekorralduse oskuseid madalamalt kui mehed. Naistest 35,9% vastas, et neil on vähesed turundustegevuse ja suhtekorralduse oskused, meestest märkis sama variandi 16,7% ($p=0,031$). Kui meestest 30,3% märkisid, et neil on vähesed juriidilised teadmised, siis naiste seas oli see määr 55,1% ($p=0,029$). Tulemuste põhjal võib öelda, et mehed hindavad oma ettevõtlusalaseid teadmisi kõrgemalt kui naised. Samuti on GEM (2013: 20) uuringus täheldatud, et mehed peavad naistest sagedamini ettevõtlusega alustamist lihtsaks või väga lihtsaks ning naised sagedamini keeruliseks. See võib tuleneda erinevatest teadmistest ja kogemustest, kuna mehed on sagedamini ettevõtjad.

Olulisi erinevusi leiti ka tööturu staatuse ja ettevõtlusalaste teadmiste ja oskuste puhul ($p=0,000$). Need, kes olid ennast tööhõive poolest märkinud nii ettevõtjaks kui ka palgatöötajaks, teadsid ettevõttega alustamiseks vajalikke toiminguid paremini kui need, kes olid palgatöötajad. Palgatöötajatest märkis 21,8% variandi, et neil on head teadmised ettevõttega alustamiseks nõutavatest toimingutest ning nendest uuritavatest, kes olid nii ettevõtjad kui ka palgatöötajad, märkisid antud variandi 52,9%. Oluline seos esines ka oskuste ja tööturu staatuse vahel ($p=0,036$). Palgatöötajad hindasid ka oma juriidilisi teadmisi madalamalt kui ettevõtjad. 44,9% palgatöötajatest märkisid, et neil on vähesed juriidilised teadmised, seevastu ettevõtjatest vastas vaid 22,2%, et neil on vähesed juriidilised teadmised ($p=0,007$). Finantsdokumentide korrashoidmise kohta on 37,2% palgatöötajatest vastanud, et neil on selles valdkonnas vähesed teadmised, ettevõtjatest andis sama vastuse ainult 11,1% vastanutest ($p=0,002$). Eelarve koostamine valmistab samuti palgatöötajatele rohkem raskusi kui ettevõtjatele. 29,5% palgatöötajatest märkisid, et neil on eelarve koostamisest vähesed teadmised ning ettevõtjate seas oli vastanute protsent null ($p=0,006$). Raamatupidamisoskusi hindasid samuti palgatöötajad vähesemaks kui ettevõtjad ($p=0,006$). Raamatupidamisalased vähesed oskused olid 42,3%-l palgatöötajatel ning 11,1%-l ettevõtjatel. Oma toote/teenuse turule toomise kohta on märkinud 33,3% ettevõtjatest, et neil on selle kohta suurepäraseks teadmised, kuid palgatöötajate seas pole kedagi, kes oleks oma teadmisi suurepäraseks

hinnanud. Vastavat olukorda võib selgitada sellega, et palgatöötaja ei ole sarnaste tegevustega kokku puutunud nagu ettevõtja ning selle tõttu on neil ka vähem teadmisi ja oskusi.

Uuringus paluti vastajatel märkida, et millised isiksuseomadused ja oskused neid iseloomustavad. Kõige enam märgiti ära probleemide lahendamise oskus ja paindlikkus (n=111), sellele järgnes tiimitöö oskus ja motiveeritus (n=105), suhtlemisoskuse märkisid ära 104 ning pingetaluvuse 100 vastanut. Ülejäänud oskusi olid märkinud vähem kui 100 vastanut ning sinna kuulusid näiteks riskivalmidus (n=75), ambitsioonikus (n=69), loovus ja loomingulisus (n=91), innovaatus (n=43), planeerimisoskus (n=92) ja läbirääkimisoskused (n=80). Isiksuseomadused ja oskused on välja toodud joonisel 9.

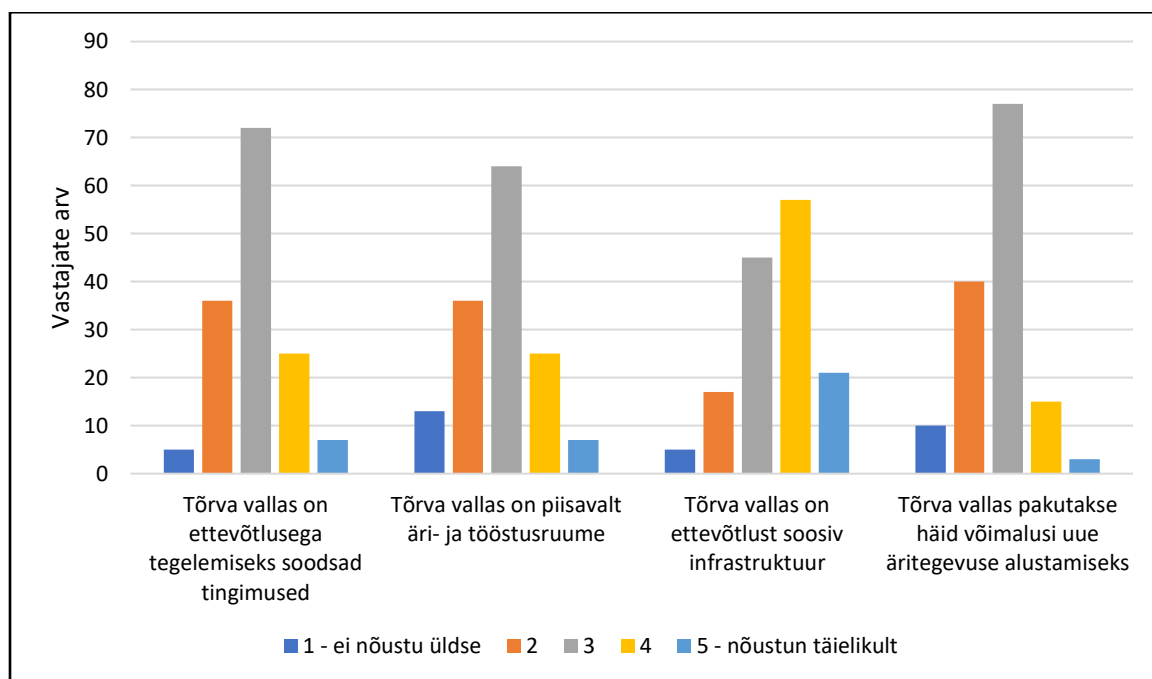
Joonis 9. Vastanute isiksuseomadused ja oskused soo alusel.

Varasemates uuringutes on leitud, et ettevõtlust soodustab vajalike iseloomuomaduste olemasolu. Kasulikku isikuomadusi on palju, sealjuures mõned neist on sünnipäraseks ja mõned kujunevad välja aja jooksul. Mõningaid omadusi, näiteks analüüsivõimet on võimalik arendada koolis, kuid kujutlusvõime ja ettenägelikkus on raskesti määratavad. Võrreldes meeste ja naiste isiksuseomadusi on näha, et mehed on rohkem riskivalmimad kui naised. Ettevõtja ja palgatöölise peamine erinevus ongi see, et ettevõtja on põhiline riskivõtja, kuid palgatöötaja puhul on riskimist vähe.

2.3.2. Noorte hinnang Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale

Ettevõtluskeskkond mõjutab otseselt ettevõtte toimimist ja arengut, mille tõttu uuriti vastajatelt, kui võrd nõustatakse väitega, et Tõrva piirkonnas on ettevõtlusega tegelemiseks soodsad tingimused ehk ettevõtlust soodustav keskkond.

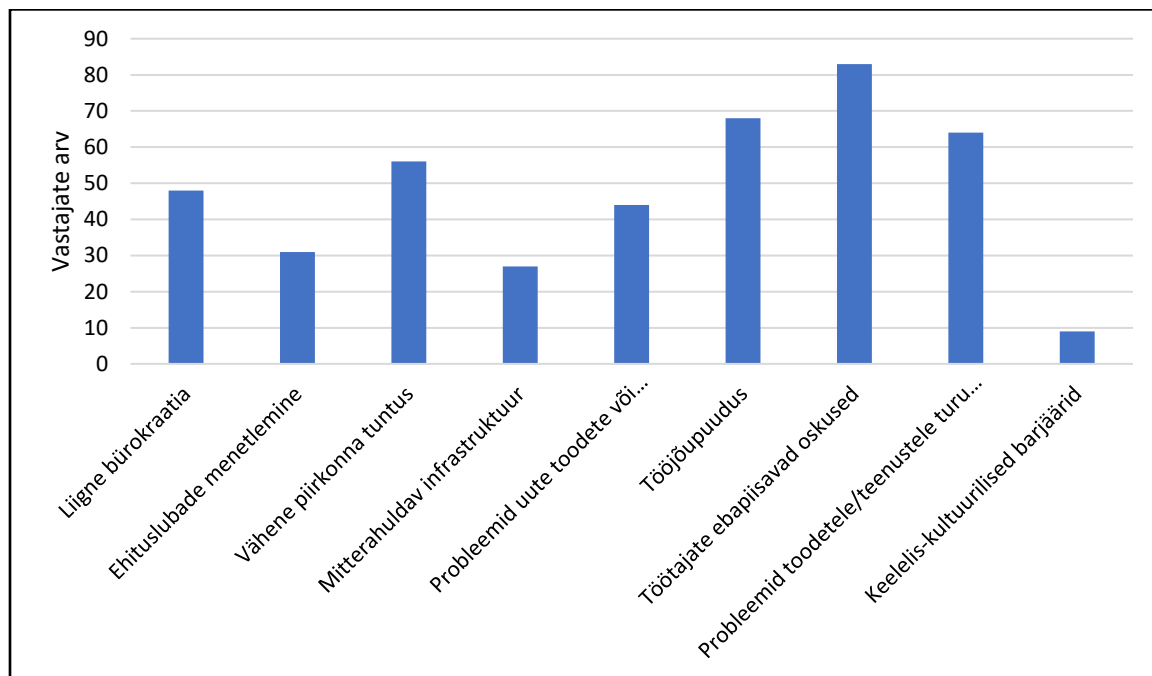
Järgmises sektsioonis uuriti, kui hästi on noored kursis Tõrva valla ettevõtlusvõimalustega. Uuritavatest 26,9% tundsid hästi Tõrva piirkonna ettevõtluse võimalusi, 35,9% ei tundnud hästi võimalusi ning 37,2% ei osanud öelda. Võimaluste selgitamiseks oli vastajatel võimalik anda hinnang järgmistele väidetele: „Tõrva vallas on ettevõtlusega tegelemiseks soodsad tingimused.“, „Tõrva vallas on piisavalt äri- ja tööstusruume.“, „Tõrva vallas on ettevõtlust soosiv infrastruktuur (transpordi- ja kommunikatsioonisüsteemid, vee- ja elektriliinid ning muud avalikud ja sotsiaalsed teenused nagu näiteks koolid, postkontorid jms).“ ning „Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks.“ Hinnangu andmisel number 1 tähendas, et vastaja ei nõustu väitega üldse ning number 5, et nõustub täielikult. Noorte hinnangud piirkonna ettevõtlusvõimalustele tuuakse välja joonisel 10. Tulemuste üldistamiseks on koondatud hinnangud 1 ja 2 (mitte nõustumine) ning 4 ja 5, mis tähendab väitega nõustumist.

Joonis 10. Vastajate hinnang Tõrva valla ettevõtlusvõimalustele.

Väitega, et Tõrva vallas on ettevõtlusega tegelemiseks soodsad tingimused nõustus 32 uuritavat (22%). Vastanutest 32 ehk 22,1% nõustusid väitega, et et Tõrva vallas on piisavalt äri- ja tööstusruume. Väitega „Tõrva vallas on ettevõtlust soosiv infrastruktuur (transpordi- ja kommunikatsioonisüsteemid, vee- ja elektriliinid ning muud avalikud ja sotsiaalsed teenused)“ nõustus 78 respondenti (53,8%). Kõige vähem oldi nõus väitega, et Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks. Väitega nõustus 18 vastanut (12,4%), ei nõustunud 50 vastanut (34,5%) ning ei osanud öelda 77 (53,1%). Noorte vähest teadlikkust erinevate võimaluste osas võib põhjendada sellega, et enamus uuritavatest ei ole veel ettevõtlustegevusega kokku puutunud.

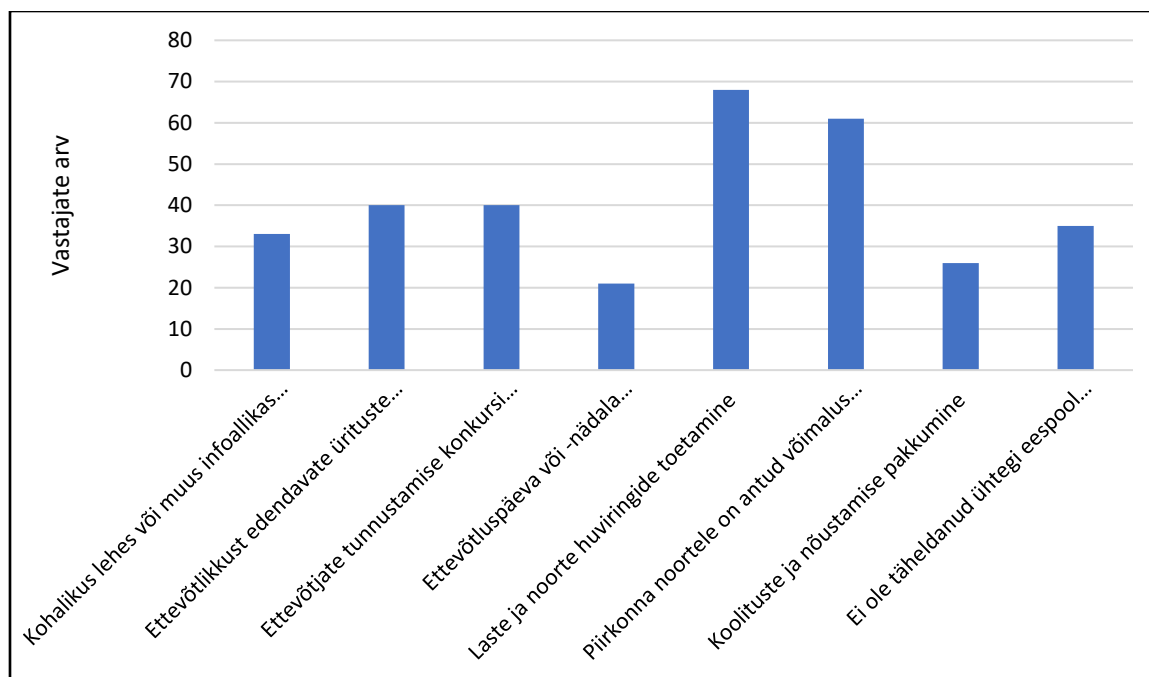
Vastajatel paluti välja tuua probleemid (mitmed võimalikud vastused), mis võivad ettevõtte loomist ja selle arengut Tõrva vallas takistada. Joonisel 11 kajastub, et kõige sagedamini märgitud probleem oli töötajate ebapiisavad oskused (n=83), millele järgnes tööjõupuudus (n=68) ja probleemid toodete/teenustele turu leidmisega (n=64). Uuritavatest 56 leidsid, et ettevõtte loomisel võib probleemiks osutuda vähene piirkonna tuntus, 48 vastasid, et probleemiks on liigne bürokraatia, 44 leidsid, et probleemid tekivad uute toodete või tehnoloogiate arendamisega, ehituslubade menetlemine (n=31), mitterahuldav infrastruktuur (n=27). Vähem leiti, et probleemiks võivad olla keelelis-kultuurilised barjäärid (n=9).

Joonis 11. Vastajate hinnang Tõrva vallas ettevõtlust takistavatele probleemidele.

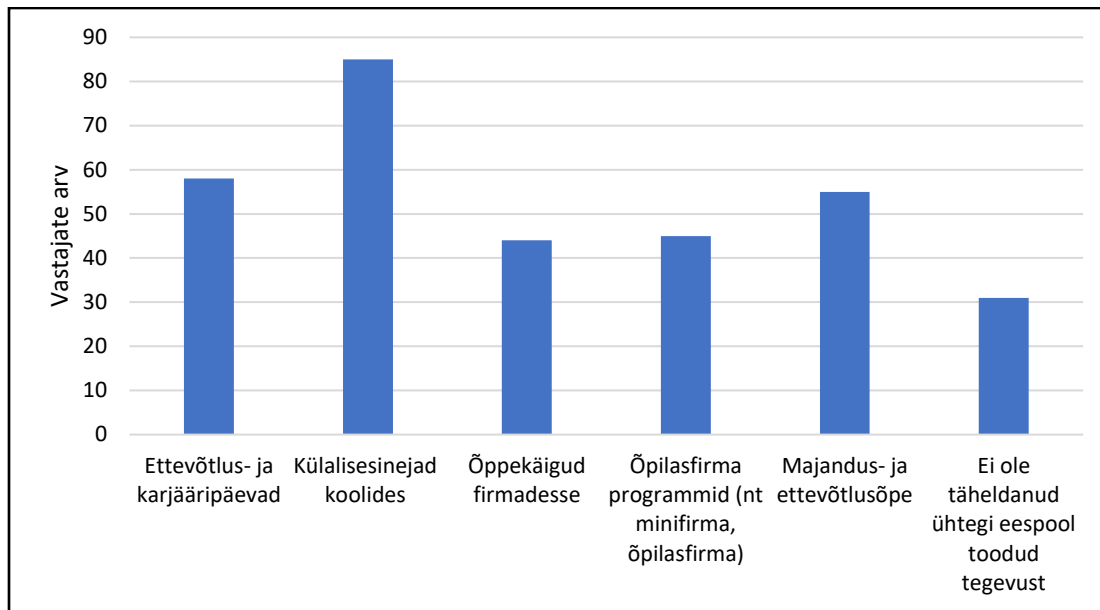
Lisaks ettevõtte loomise ja selle arengut takistavatele probleemidele paluti vastajatel kirjeldada noorte ettevõtlikkuse arendamiseks erinevate meetmete rakendamist Tõrva vallas.

Kõige enam on noored täheldanud laste ja noorte huviringide toetamist ja korraldamist (n=68), millele järgnes võimalus algatada ja ellu viia erinevaid projekte (n=61). Kõik ettevõtlikkust arendavad meetmed on välja toodud joonisel 12.

Joonis 12. Ettevõtlikkust arendavate meetmete täheldamine Tõrva vallas.

Noorte käest küsiti, kuidas nad hindavad koolipoolset panust ettevõtluse arendamisel ning leiti, et noorem vanuserühm hindab koolipoolset panust kõrgemalt kui vanem vanuserühm. Üle poolte ehk 53,5% vanuses 19-24 vastasid, et nad on täheldanud koolipoolset panust ettevõtluse arendamisel ja vaid 27% vanemast vanuserühmast nõustusid sellega ($p=0,001$). Samuti on noorem vanuserühm välja toonud, et on täheldanud külalisesinejaid koolides (74,6%). Vanematest noortest on külalisesinejaid koolides täheldanud 43,2% ($p=0,000$). Lisaks on nooremast vanuserühmast märkinud 39,4% vastanutest, et on korraldatud õppekäike firmadesse, aga vanemast vanuserühmast nõustub sellega 21,6% vastanutest ($p=0,020$). Seos on ka ettevõtlus- ja karjääripäevade korraldamise osas, kus 53,5% nooremast vanuserühmast märgib, et seda meetet on kasutatud, aga vanemas vanuserühmas on antud tegevust täheldanud 27% vastanutest ($p=0,001$). Eespool toodud erinevuste põhjal võib väita, et varasemalt tegeleti ettevõtluse arendamisega vähem kui praegu, sest vanemate noorte hinnangud koolipoolsetele ettevõtlust arendavatele meetmetele pole nii kõrged, kui nooremate noorte (19-24 aastaste) antud hinnangud. Kõik vastajate vastused, mis puudutavad õppeprogrammis täheldatud tegevusi on kajastatud joonisel 13.

Joonis 13. Vastajate hinnang õppeprogrammis täheldatud tegevustele.

Muud vastused, mis antud teemal esitati: „Eespool toodud tegevused on väga pinnapealsed olnud“, „Tundub, et see suund järjest areneb. Minu ajal kooli poolt ei märganud küll ühtegi ettevõtlust soodustavad tegevust. Nüüd on küll silma paistnud, et on nt õpilafirmad.“ „Majandus ja ettevõtlusõpe on, kuid kuidas asju päris maailmas tehakse, ei õpetata. Äriplaane ja mudeleid tehakse küll, kuid ei räägita sellest, kuidas päriselt nullist start-upi alustada, registreerida, kuidas leida esimesi kliente, kuidas tootele leida turu sobivus. Asjad mis päriselt kasulikud oleksid.“ „Midagi oli koolis aga see pole see, keegi ei innusta ja üldine motivatsioon õpetajate poolt oli kesine ettevõtluse suhtes.“

Vastanutel paluti hinnata, et millised on praegused kitsaskohad koolis ettevõtluse edendamisel. Kõige enam märgiti ära variant karjääriteabe ja ettevõtlusvõimaluste, sh praktika puudumine (n=87). Lisaks märkisid 69 vastanut, et kitsaskohaks koolis ettevõtluse edendamiseks on ebapiisavad õppekavad ja õppeprogrammid. Uuritavatest 50 märkisid, et puudub piisaval hulgal pädevaid õpetajaid ning 46 tõid välja, et kasutatakse valesid õppemeetodeid. Oluline erinevus esines meeste ja naiste arvamuse osas, nimelt arvasid 41,8% naistest, et kitsaskohaks on pädevate õpetajate puudus. Seevastu meestest nõustus selle väitega vaid 25,5% (p=0,043).

Lõpetuseks küsiti, et mis ajendab või takistab inimeste otsust jääda elama, töötama Tõrva valda. Tõrva valda jäämise põhjustena toodi kõige sagedamini välja variandid: perekond ja juured, kodukoht, ilus looduskeskkond, turvalisus ja rahulik piirkond. Takistustena on välja toodud erialase töö puudumine ja vähesed karjääri võimalused spetsiifilistes valdkondades, madal palk. Lisaks paluti uuritavatel arvamust avaldada, et mida võiks kohalik omavalitsus teisiti teha, et

noorte ettevõtlust edendada. Vastustena toodi, et noori võiks kaasata rohkem projektidesse (nt suuremad ehitusprojektid), korraldada võiks erinevaid seminare (ettevõtluse alustamiseks või olemasoleva ettevõtte arendamiseks) ja inspiratsiooni- või karjääripäevi. Lisaks vastati, et vald võiks rohkem võimalusi tutvustada, et mis ruumid on valla hallata ja mida saaks ettevõtlustegevuseks ära kasutada. Ühtlasi võiks olla vallapoolne kontakt/ettevõtlusspetsialist, kellega ühendust võtta, kui mingi idee tekib, kes nõustaks ja kellelt küsida võimaluste kohta.

2.4. Kohaliku omavalitsuse meetmed ettevõtluse arendamisel

2.4.1. Kohaliku omavalitsuse ametnike hinnangud Tõrva vallas ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele

Tõrva valla ettevõtluskeskkonna analüüsimiseks viidi kahe kohaliku omavalitsuse ametniku ja Tõrva avatud noortekeskuse juhiga läbi individuaalintervjuud, mille eesmärk oli välja selgitada tegevused, mida on kohalik omavalitsus ettevõtluse arendamiseks, sh noorte ettevõtluse ja ettevõtlikkuse arendamiseks teinud. Samuti sooviti võrrelda noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnanguid ettevõtluskeskkonda mõjutavatele teguritele ja tingimustele. Anonüümsuse tagamiseks on intervjuueeritavad viidatud tähistega A, B ja C.

Küsimusele, kui oluliseks olete pidanud noorte ettevõtluse arendamist piirkonnas, vastasid kõik kolm intervjuueeritavat sarnaselt, et see on väga oluline.

A: „ ...Praegu pole olukord eriti hea, kuna koroonaviiruse tõttu on saadud vähem üritusi korraldada, aga edaspidi plaanime ettevõtluse arendamiseks rohkem tegevusi teha. Lisaks on praegusel hetkel puudu pädevaid koordinaatoreid. On küll ettevõtlusalast huvitegevust, aga pole sellist suurt huviringi või suurt liikumist. Noorsootöötajad käivad küll koolitustel ja juhendavad õpilasfirmasid, kuid see võiks olla süsteemsem... “

B: „ ...Maakondlike arenduskeskuste eestvedamisel on kõigis maakondades ja paljudes valdades aastaid ettevõtlusnädalaid ja selle raames ka üritusi, justnimelt noorte ettevõtluse arendamiseks korraldatud. Puudub aga kogemus, kui palju seda Tõrva vallas tehtud on, aga näiteks sellel suvel plaanime me Vanamõisa rannas avada välikohviku, milles saavad noored kaasa lüüa. Selliseid projekte võiks rohkem olla, et noortele saaks võimalikult vara selgeks, mida tähendab ettevõtjaks olemine... “

C: „...Oleme seda pidanud väga prioriteetseks ja väga oluliseks ning sellele juhib ka tähelepanu eespool nimetatud koalitsioonikokkulepe, valla arengukava, lisaks sellele valla noorsootöö arengukava, hariduse arengukava (hetkel töös) ja lisaks ka huvitegevuse kava, mis näeb ette ettevõtlusõpet koolides ja mitteformaalsetes asutustes...”

Kuigi leitakse, et noorte ettevõtluse arendamine on oluline, toovad kaks intervjuueeritavat välja, et asutuste (kohaliku omavalitsuse ja kohaliku noortekeskuse) koostöö on minimaalne. Samuti pole praeguse seisuga veel ükski Tõrva vallas asuv kool liitunud haridusprogrammiga „Ettevõtlik Kool“. Ettevõtlik Kool on kaasaegse hariduse kvaliteedimärk, mis on koondnimetus põnevale ja kaasavale õppimise metoodikale ning ühtlasi haridusprogramm, mis toob koolidesse ja lasteaedadesse rohkem iseseisvat ja ettevõtlikku hoiakut, arendab lastes otsustusvõimet ja ärgitab tegutsemishimu. Intervjuueeritavad aga leidsid, et noorte ettevõtlikkus saab eelkõige alguse koolist ning, et noorte märkamine, nende edasi suunamine ja aktiivsuse toetamine peaks samuti toimuma eeskätt koolis. Ettevõtluse arendamine koolides sõltub suuresti juhtkonnast ja õpetajatest ning koolis peaksid olema inimesed, kes erinevaid programme eest veavad. Vald soovib, et koolid liituksid lähiajal Ettevõtliku Kooli programmiga, ühtlasi on koolides läbi viidud esimesed infopäevad selle edasi viimiseks.

Vastajatel paluti kirjeldada tegevusi, mida on tehtud ja plaanitakse edaspidi teha piirkonnas ettevõtluse arendamiseks. Varasemalt on ettevõtluse arendamise eesmärgil korraldatud ettevõtjatele üritusi ja ümarlaudu, kuhu on esinema kutsutud huvitavad esinejad. Põhiline, millega omavalitsus ettevõtjaid aidata saab on infrastruktuuri arendamine. Näiteks pakub vald alustavale ettevõtjale tööstusalasid ja hooneid. Vald on müünud ettevõtjatele maid ja hooneid ning valla enampakkumised on tavaliselt allapoole turuväärtust. Kõik võimalikud valla maad on näha üldplaneeringus ja lisaks saab valla elanik osaleda üldplaneeringu aruteludel. Vald saab parandada teede korrashoidu ja uuendada teekatteid. Lisaks on vald valmis aitama alustavat ettevõtjat, aidates tal leida sobiv tootmishoone või nõustades ja tähelepanu suunates detailplaneeringule. Samuti on valmimas uus Tõrva valla üldplaneering, kus on välja toodud tööstusalad, kus on tagatud vee- ja elektri olemasolu.

Vald on ettevõtluse arendamiseks loonud hea elukeskkonna. Samuti toodi välja, et vald tegutseb iga päev selle nimel, et Tõrva nimi jõuaks massimeediasse ning Tõrva kui kaubamärk laiemale avalikkusele. Intervjuueeritav B leiab, et Tõrva vald on lahe koht elamiseks ja Tõrva linn sealhulgas – ilus looduskeskkond, tore lapsi kasvatada ja varsti avatakse uus ujula. Intervjuueeritav C tõi välja, et Tõrva vald turundab valla oma kanalite kaudu vallas asuvaid ettevõtteid, nagu näiteks Chaga või Ritsu moodulmajad.

C: „ ...*Kui me räägime üleüldiselt, et mida saab vald teha üldse, et ettevõtlus toimiks, siis number üks, vald saab luua kuvandi vallast, kui heast elukeskkonnast, kus inimesed on rahul. Kui vald suudab konkureerida eraettevõtlusega ja hoida palkade tase keskmist kõrgemal (näiteks õpetajate palk), siis ka ettevõtja vaataks ja sooviks palga sama tasemeni viia... “*

Noorte ettevõtluse arendamisel kirjeldati töömalevate korraldamist, erinevate koolituste läbiviimist, sh võimalust tuua mentorid koolidesse või viia noored mentoriteni, huviringide korraldamist, mis viiksid noored erinevatesse töökeskkondadesse ning noorte praktikale ja infopäevadele suunamist. Lisaks toodi välja, et noortel on võimalus teha minifirmasid ja saada sealjuures juhendaja või mentori nõu. Ühtlasi rahastatakse erinevaid huviringe ja programme.

A: „ ...*Me tahame kindlasti sügisel käivitada ettevõtlusalase huviringi. Selleks koolitame me pidevalt noorsootöötajaid, kes saavad minifirmasid juhendada. Lisaks on meil suvel plaanis projekt, mis õpetab noortele ettevõtlust. Vanamõisa järve äärde rajatakse rannakohvik, kuhu saavad noored tööle tulla ning ühtlasi ettevõtlust õppida. Noored läbivad enne projekti erialakoolitused, et kuidas klienti teenindada, kaupu sisse osta ja üldiselt, et kuidas äri teha... “*

Eespool nimetatud projekt valiti põhjusel, kuna Vanamõisa järv on suviti väga populaarne koht ning noored on ka ise alati puudust tundnud koha järele, kust saaks süüa ja juua osta.

Iga-aastaselt rahastatakse noorte malevaid. Valgamaal on Valgamaa noortemalev Tankla, kes on nn katuseorganisatsioon, kellelt ostab Tõrva vald teenust.

C: „ ...*Me suuname oma noori mujale ja samas võtame vastu gruppe ja pakume neile tööd. Lisaks sellele tegelevad koolid majandusõppega ja oleme andnud koolidele võimaluse tellida sisse huvitavaid lektoreid. Kui me räägime näiteks huvitegevusest, siis meil on juba lasteaiast saadik robotika. Sellega soovitakse noortele anda võimalused ja oskused samm-sammult järjest edasi liikuda, kuni lõpp-produkt võiks olla see, et keegi kasutab ära õpitu ja loob näiteks oma ettevõtte, miks mitte oma koduvallas... “*

Edaspidi tahetakse suurendada õpilasfirmade ja noorte ettevõtjate arvu. Juurde ootab vald ettevõtteid, mis tegeleksid näiteks tootearendusega või IT valdkonnaga. Lisaks plaanitakse juurde luua töökohti kaugtöö tegemiseks. Ehk kui ettevõtjal või töötajal on töö tegemiseks vaja ülikiiret internetti, siis on tal olemas võimalus kasutada selleks valla ruume.

C: „ ...*Valdadel on vaja tootmisettevõtteid, kes pakuksid töökohti paljudele inimestele. Kui meil on vallas piisavalt sissekirjutusega maksumaksjaid, siis me saame paremat kultuuriprogrammi teha, paremaid sotsiaalteenuseid pakkuda... “*

Lisaks mainitakse ühe ettevõtlikkust ja ettevõtlust arendava meetmena periooditi toimivat Tõrva Raadiot, mis on Tõrva linna noortevolikogu algatatud amatöörraadio, mida veavad eest Tõrva noored. Raadiotöös osalemine aitab kaasa aktiivne olemisele ja millegagi tegelemisele. Lisaks on raadiotööl ka ettevõtluse pool juures, kuna enamus tehnikat ja muid vajalikke asju on projektidega kirjutatud, mida võib seostada äriplaani kirjutamisega. Samuti töötavad Tõrva Raadios turundusjuht ja reklaamijuht, kes peavad oskama müüa eetriaega.

Lisaks Tõrva Raadio eestvedamisele tegelevad noored õpilasfirmade loomisega. Uuritav C leiab, et selle tulemused on kehvad. 2020. aastal alustas kokku 3 õpilasfirmat ja tänaseks ei toimi neist ükski. Konkurssil Nupp nokib oli samuti noorte esindatus vähene – esindatud oldi vaid ühe õpilasfirmaga. Veel on noortekeskusega koostöös tehtud laadamüüki, heategevuse korras kogutud rahastust mõne noorte projekti tarbeks. Noortel on võimalik pöörduda noorsootöötajate poole, kui neil tekib ettevõtte loomist puudutavaid küsimusi, näiteks soovitakse abi saada äriplaani või projektide kirjutamisel. Samuti mainitakse ka Tõrva valla Kaitseliitu, kelle liikmed aitavad noortel projekte kirjutada. Lisaks viidatakse Töötukassa ettevõtluse alustamise toetusele ja starditoetusele, mida pakuvad maakondlikud arenduskeskused.

Huvitegevuse jaoks on riigi poolt ette nähtud raha, mille taotlemiseks läheb vaja huvitegevuse kava. Tõrva valla huvihariduse ja huvitegevuse tegevuste kava koostatakse koostöös teiste noorsootöötajate ja abivallavanemaga ning selle koostamisel püütakse arvestada kõikide huvigruppide vajadustega. Sellel aastal on prioriteediks ujumise algõpetus, eelmisel aastal oli näiteks rahvatants.

01.01.2021-31.12.2021 kavas on välja toodud mitmeid kitsaskohti, mille lahendamiseks on kirjeldatud tegevuse sisu ja eesmärgi. Näiteks on kavas kitsaskohana välja toodud, et Tõrva vallas puudub ettevõtlusalane huvitegevus ning samuti on puudu pädevatest koordinaatoritest. Probleemi lahendamiseks soovitakse kasvatada noorte teadmisi ettevõtlikkusest ning ettevõtlusest. Selleks korraldatakse huviring, kus lektoritena osalevad suure kogemuste pagasiga ettevõtte juhid, arendusspetsialistid ja teised antud valdkonna eestvedajad. Huviringi eesmärk on noortele õpetada seadusandlust ja erinevaid ettevõttepraktikaid. Tegevuste tulem on tekkinud õpilasfirmade ja sh nende toodete arv, erinevate tootmis- ja start-up ettevõtete külastuste arv ja start-up koolitustel osalemiste arv.

Intervjueeritavatel paluti anda hinnang skaalal 1-5, kus 1 tähendas „halb“ ja 5 – „hea“ Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale ehk valla äri- ja tööstusruumidele, vabale maaressursile, infrastruktuurile ja võimalustele uue äritegevuse alustamiseks. Probleemidena toodi peamiselt välja tööstusrajoonide ja juurdepääsuteede puudumine. Samuti on probleeme maaomandiga ja ühtlasi napib ka ruume. Lisaks tuleb koostada reform uue haridusvõrgu korrastamiseks.

A: „...Kui otsida näiteks lao- või garaažihoonet, siis seda on siin raske leida. Oleneb, millist hoonet vaja on, kas kontoriruumi või tööstushoonet. Kontoriruumidega on olukord parem, näiteks saab kaugtööks kasutada töökohti Tõrva Raadio ruumides, seal paar kohta on...“

Hinnangud ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele on välja toodud tabelis 6.

Tabel 6. Intervjueeritavate hinnang ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele

Hinnang ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele	Intervjueeritav A	Intervjueeritav B	Intervjueeritav C
Äri- ja tööstusruumide ning vaba maaressursi olemasolu	3	3	3
Ettevõtlust soosiv infrastruktuur	4	3,5	3
Head võimalused uue äritegevuse alustamiseks	4	4	4

Kui noortest nõustus vaid 12,4% väitega, et Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks, siis kohalik omavalitsus seevastu hindab võimalusi uue äritegevuse alustamiseks heaks. Äri- ja tööstusruumide ning infrastruktuuri osas on nii noorte kui ka kohaliku omavalitsuse hinnangud sarnased. Lisaks uuriti kohalikult omavalitsuse ametnikelt, et milliste probleemidega võivad noored ettevõtlusega alustamisel ja ettevõtte arengul kokku puutuda. Sarnaselt noorte vastusele, toodi peamise probleemina välja kvalifitseeritud tööjõu puudus.

C: „...Kui rääkida spetsiifilistest valdkondadest, siis on erialaste teadmistega inimeste puudus. Samas on kõrgepalgalisi töökohti kvalifitseeritud spetsialistidele vähe...“

Kõik intervjuueeritavad leidsid sarnaselt, et üheks probleemiks, miks noored piirkonda tagasi ei tule, võib pidada raskusi laenu saamisel, kuna see on raskendatud nii ettevõtetel kui ka peredel. Lisaks veel kohaliku turu väiksus ja ääremaa maine.

B: „ ...Kui noor üldse siia tulla tahab, siis kõige raskem probleem siinsetes piirkondades on laenu saamine. Kõik jääb tihti selle taha, et noored ei saa laenu oma eluaseme soetamiseks ega ka ettevõtluseks. Kui mingi ettevõtte suudetakse luua, siis teine probleem on tööjõupuudus... “

Spetsialistide leidmiseks kasutatakse toetusmeedet, kus toetatakse elamispinna soetamist või selle remontimist. Iga omavalitsus saab oma toetusmäärusega tingimusi kohandada ning Tõrva valla lisatingimuseks on see, et valda tulijad peavad olema uued, ehk vald ei rahastata neid, kes omavad eelnevat Tõrva valda sissekirjutust.

2.5. Arutelu

Magistritöö raames uuriti Tõrva valla noorte ettevõtlusvalmidust, ettevõtlust mõjutavaid tegureid, sh takistusi, mida tajutakse ettevõtlusega alustamisel ja motiive, mis on ajendiks ettevõtlusega alustamisel. Ühtlasi uuriti noorte hinnanguid Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale ja ootusi kohalikule omavalitsusele.

Tõrva valla rahvastik, sh noorte (19-29 aastaste) arv väheneb, mis on ka kõigis Eesti maapiirkondades üldine tendents. Tõrva valla arengukavas on välja toodud, et baasstsenaariumi järgi jätkab Tõrva valla elanikkond vähenemist 1,2-1,4% aastas ning 2040. aastaks väheneb valla elanikkond võrreldes 2018. aastaga ligi 14-15%. (Tõrva valla... 2018: 12) Valla statistikat analüüsid selgus, et võrreldes Eesti keskmisega on Tõrva vallas ligi 12% madalam brutotulu, mis võib olla ka üks põhjustest, miks osa elanikest maapiirkondadest ära kolib. See aga omakorda põhjustab kvalifitseeritud tööjõu puuduse ja tööjõu suundumise suurematesse linnadesse, kus on paremad töö- ja eneseteostusvõimalused.

Tõrva vallas oli 2020. aasta seisuga 19-29 aastaseid noori kokku 743 ning Äriregistri andmete analüüsimisel selgus, et 58 neist on ettevõtte osanikud või FIE-d, mis tähendab, et ligi 8% kogu uuringugrupist on seotud ettevõtlusega. Uuringu hetkel olid tööga hõivatud isikutest (n=118) 63,4% seotud palgatööga (täisajaga või osaajaga) ning 17,9% olid seotud ettevõtlusega. Ainult ettevõtlusega tegeles 6,2% ning ettevõtluse ja palgatööga tegeles 11,7% vastanutest.

Ka varasemalt on leitud (Youth entrepreneurship... 2015: 17), et noorte puhul on kombineeritud variant vägagi levinud, kuna seeläbi on võimalik tagada kindel sissetulek palgatööga ja töötamise kõrvalt tegeleda ettevõtlusega. Samuti oli valik tulevase tööhõive staatuse osas väga populaarne, nii ettevõtjaks kui ka palgatöötajaks soovis hakata 19,3% uuritavatest.

Antud uuringus soovisid ettevõtlusega seotud olla ehk soovisid jätkata ettevõtlusega, hakata ettevõtjaks, jätkata nii ettevõtluse kui ka palgatööga või hakata tulevikus tegelema nii ettevõtluse kui ka palgatööga 59% vastanutest ja ainult palgatööga soovisid tegeleda 32% vastanutest, mis tähendab, et suundumus on tegeleda rohkem ettevõtlusega kui palgatööga. Globaalses ettevõtlusmonitooringus (2014) jagati ettevõtjad vastavalt peamisele ettevõtlusega alustamise motiivile kahte gruppi: võimalus- ja vajaduspõhised ettevõtjad. Käesolevas uuringus soovisid pea pooled (46,9%) uuringule vastanutest ettevõtlustegevusega alustada soovil kasutada ära head äri võimalust. Sellisel juhul pole oluline, et ettevõtjal oleksid koheselt olemas vajalikud ressursid, kuna tüüpiline võimaluspõhine ettevõtja leiab võimaluse, kuidas oma plaan realiseerida (Stevenson, Jarillo 1990: 23). Ühtlasi on leitud, et mida suurem on võimalusest ja mida väiksem vajadusest tingitud ettevõtlusaktiivsus, seda arenenum on majandus. Töö autor leiab, et võimalustele põhineval ettevõtjal on paremad väljavaated ettevõtlusega alustamiseks ja edaspidi tegutsemiseks, kuna vajaduspõhiste ettevõtjate võimalused ja teadmised on piiratud. Nad alustavad ettevõtlusega töötuse vältimiseks, kuna piirkonnas puuduvad vastavad töökohad.

Kui Olugbola (2017) leidis, et noorte ettevõtluse puhul ei peeta alati olulisimaks faktoriks kõrget sissetulekut, vaid tähtsustatakse läbi sotsiaalse ettevõtluse elukeskkonna parandamist ja seeläbi inimeste abistamist, siis antud uuringus oli kõige olulisema motiivina ettevõtte alustamisel siiski välja toodud majandusliku iseseisvuse saavutamine, mida pidasid oluliseks 97% vastanutest. Pea sama oluliseks peeti isikliku arengu võimalust (96,9% respondentidest). Raab jt (2005: 73) tõid oma uuringus välja, et ettevõtlusele orienteeritus on seotud riskivalmiduse ja probleemide lahendamise oskusega. Antud uuringus olid oma isikuomadusena märkinud riskivalmiduse 51,7% uuritavatest ning probleemide lahendamise oskuse 76,6% uuritavatest.

Kui huvi ettevõtlusega tegelemise vastu on küllaltki suur, siis reaalselt ettevõtlusega tegelevate noorte osakaal on suhteliselt väike ja jääb alla samale näitajale täiskasvanute hulgas, millest võib järeldada, et noored seisavad võrreldes täiskasvanutega silmitsi rohkemate probleemidega, mis takistavad neil ettevõtlushuvi realiseerida. Noored tõid peamiste takistustena välja piisavate ressursside ja äriidee puudumise. Selgus oluline erinevus naiste ja meeste vahel, kus naised

hindasid ettevõtte registreerimist keerukamaks kui mehed ning kartsid meestest oluliselt rohkem ebaõnnestuda. Varasemalt on püütud leida seoseid ettevõtlike vanemate ja noorte ettevõtlusele suunatuse vahel, kuid otseseid seoseid muutujate vahel pole leitud (Geldhof jt 2014: 443). Ka ei leitud käesolevas uuringus seoseid, et suundumus hakata ettevõtjaks oleks kuidagi seotud ettevõtjate tundmisega.

Ettevõtluskeskkonna olukord mõjutab otseselt ettevõtluse arengut ning see avaldab omakorda mõju piirkonna sotsiaalsele ja majanduslikule arengule. Kohalikul tasandil mõjutavad ettevõtluse arengut infrastruktuuri seisukord, piirkonna üldine elukvaliteet ning ka kohaliku omavalitsuse toetus ja otsused, kuna kohaliku omavalitsuse tegevus ja ettevõtlusalased hoiakud võivad ettevõtluse arengut nii soodustada kui ka pidurdada (Kohalike omavalitsuste... 2020: 1-8). Küsitlusele vastanud noored hindasid piirkonna ettevõtlusvõimalusi üsna madalalt – vastanutest vaid 12,4% tajusid Tõrva vallas häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks ning ülejäänud kas ei osanud vastata või andsid võimalustele kesise hinnangu. Ettevõtlust takistavate teguritena piirkonnas tõid 57% vastanutest välja töötajate ebapiisavad oskused ja 47% tööjõupuuduse. Probleemi tõdesid ka kohaliku omavalitsuse ametnikud, kes tõid ettevõtluse takistusena piirkonnas välja kvalifitseeritud tööjõu puuduse. Noorte hinnangul on kohaliku omavalitsuse panus ettevõtluse edendamisel üsna tagasihoidlik. Kõige rohkem oli täheldatud laste ja noorte huviringide toetamist (47% vastajatest) ning võimalust piirkonna noortel algatada ja ellu viia erinevaid projekte (42% vastajatest). Vähem tajuti koolituste ja nõustamise pakkumist (17,9%) ja ettevõtluspäeva- või nädala korraldamist (14,5%).

Koolipoolset positiivset panust ettevõtluse arendamisel tajusid paremini noored vanuses 19-24 kui noored vanuses 25-29. Selle põhjal võib järeldada, et aja möödudes on olukord siiski paremaks muutunud. Vastanutest 59% märkisid, et said osa külalisesinejate esinemistest koolides ning 40% tõdesid, et on oma kooliaja jooksul osalenud mõnel ettevõtlus- või karjäärpäeval. Seega tuleks erinevaid tegevusi nagu näiteks õppekäike firmadesse rohkem läbi viia ja lisaks sellele tutvustada noortele mini- või õpilasfirma loomise võimalusi. Noorte hinnangul on praegused kitsaskohad kõige enam seotud karjääriteabe ja ettevõtlusvõimaluste, sh praktika puudumisega. Lisaks on pea pooled vastanutest märkinud, et koolis on kasutusel ebapiisavad õppekavad ja õppeprogrammid ning 34% vastanutest tõdesid, et pädevaid õpetajaid pole piisavalt.

Uuringus selgus, et mitte-ettevõtjad hindavad oma teadmisi ja oskusi oluliselt madalamaks kui ettevõtjad. Samalaadne seos leiti ka 2015. aasta Globaalses ettevõtlusmonitooringus. Üldine oskuste tajumine oli küllaltki madal ning vastajatel olid pigem vähesed ettevõtlusalased

teadmised. Pea 100 vastajat märkisid, et neil on vähesed juriidilised teadmised, mis annab tõestuse sellele, et noortel on keeruline edukalt orienteeruda erinevates regulatsioonide rägastikus. Samuti hinnati madalalt raamatupidamisoskusi, oskust hankida ettevõtte jaoks rahalisi vahendeid ning ühtlasi äriplaani koostamist ja finantsdokumentide korrashoidmist. Naised hindasid oma oskusi meestest madalamalt, mis võib olla seotud sellega, et võrreldes meestega peavad naised sageli ettevõtlusega alustamist keerukamaks ning kardavad oluliselt rohkem meestest ebaõnnestuda. Eespool nimetatud probleeme võib seostada väheste ettevõtlust arendavate meetmete rakendamisega ja haridus- ja ettevõtlusprogrammide madala tasemega, sest noorte piiratud kogemused ja teadmised kajastuvad ka läbiviidud uuringus, kus noorte ettevõtjate osakaal on suhteliselt madal.

Ettevõtluse ja ettevõtjale vajalike iseloomuomaduste kohta on kirjanduses hulgaliselt definitsioone antud ning analüüsitud nende definitsioonide arenguid ettevõtlusalaste uuringute tulemusena. Palju on vaieldud küsimuse üle, kas ettevõtjaks sünnitakse või saadakse. Siiski on jõutud üldisele arusaamale, et kuigi ettevõtjad võivad olla väga erinevad, võib neid kirjeldada teatud ühiste tunnuste või iseloomuomaduste järgi. Kirjanduses on ettevõtjat kirjeldatud kui isikut, kellel on suur ettekujutus-, paindlikkus-, loovus- ja innovatsioonivõime. Samuti on ettevõtjal kõrge riskivalmidus ja piisavalt enesekindlust oma idee rakendamisele asumiseks. (Richards 1999; Kao jt 2002). Vastanust 76,5% tõid oma isiksuseomaduste ja oskuste all välja probleemide lahendamise oskuse ja pädlikkuse ning 72,4% tiimitöö oskuse ja motiveerituse. Kirjanduses välja toodud oskused nagu riskivalmidus, loovus ja loomingulisus ja innovaatus olid vastajate seas vähemal määral välja toodud. Riskivalmiduse märkisid ära 51,7%, loomingulisuse 62,7% ja innovaatus 29,6% vastanustest. Kui läbi aja on ettevõtluse mõistet edasi arendatud, siis J. Schumpeter lisas ettevõtlust iseloomustava näitajana ka innovatsiooni vajalikkuse. Samuti tõid kohaliku omavalitsuse ametnikud välja, et tänapäeval lööb ettevõtluses läbi just uuenduslike toodete ja tehnoloogiatega ning tegevustega, mida pole varem tehtud. Seega oleks vaja noortes arendada võimet mõelda teistmoodi ja näha tavapärasest tööprotsessist teistsuguseid lähenemisi ning lahendada olukordi uudsel viisil.

Tõrva valla kohalik omavalitsus on seni ettevõtluse arendamiseks kasutanud meetmeid nagu näiteks töömalevate korraldamine, koolituste läbiviimine, huviringide ja infopäevade korraldamine. Kooli ja noortekeskusega koostöös on noortel võimalik luua oma mini- või õpilasfirma, saada seda juhendama vastav mentor, käia laatadel ja üritustel, kus oma firmaga esindatud olla. Küll aga tõdeb kohaliku omavalitsuse ametnik C, et selles osas on tulemused kehvad, kuna noorte esindatus programmides vähene. Kitsaskohana nähakse koolide vähest

huvi ettevõtlikkuse soodustamisel, kuna ükski Tõrva valla haridusasutus pole liitunud programmiga Ettevõtlik Kool. Samas aga saab noorte märkamine, edasi suunamine ja aktiivsuse toetamine alguse just koolist. Samuti on Tõrva valla huvihariduse ja huvitegevuse tegevuste kavas välja toodud, et vallas puudub ettevõtlusalane huvitegevus ning puudu on pädevatest koordinaatoritest.

Kohalik omavalitsus kirjeldas ka üldist ettevõtluskeskkonda skaalal 1-5, kus väitele, et Tõrva vallas on piisavalt äri- ja tööstusruume, anti ametnike poolt koondhinnang 3. See sarnanes keskmise noorte hinnanguga, milleks oli 2,84. Kohalik omavalitsus tõdes, et praegusel hetkel on probleeme nii maaomandi kui ka ruumide puudusega. Küll aga on kohalik omavalitsus müünud ettevõtjatele maid ja hooneid, mida on võimalik soetada alla turuväärtuse. Ühtlasi plaanib vald tulevikus juurde luua ruume, kus oleks ettevõtjatel ja töötajatel hea tööd teha. Kaugtööks mõeldud kohtades saab olema kiire internetiühendus ja vajalikud seadmed töö teostamiseks.

Lisaks oli nii noortel kui ka kohalikul omavalitsusel võimalik hinnata Tõrva valla infrastruktuuri. Noorte hinnang väitele, et Tõrva vallas on soosiv infrastruktuur kattus kohaliku omavalitsuse hinnanguga – mõlemad uuringugrupid andsid infrastruktuurile hinnangu 3,5. Infrastruktuuri osas tõid valla ametnikud välja tööstusrajoonide ja juurdepääsuteede nappuse. Selle lahendamiseks on hetkel käsil uue detailplaneeringu koostamine, kuhu on planeeritud mitmete tööstusalad vee- ja elektri olemasoluga, et ettevõtjatel oleks võimalikult lihtne oma tegevust alustada. Samuti planeeritakse parandada teede korrashoidu, sh uuendada teekatteid.

Mõnevõrra erinesid noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnangud Tõrva valla ettevõtlusvõimalustele. Noorte keskmine hinnang väitele, et Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks oli 2,73, kuid kohaliku omavalitsuse ametnike keskmine hinnang samale väitele oli 4. Noorte hinnangul võivad Tõrva vallas ettevõtte loomist ja selle arengut takistada eeskätt tööjõupuudus, sh töötajate ebapiisavad oskused. Vastanutest 64 leidsid, et piirkonnas võib tekkida probleeme toodete/teenuste turu leidmisega ning 56 märkisid, et probleemiks võib olla piirkonna vähene tuntus. Vald aga omalt poolt teeb selleks kõik, et Tõrva kui kaubamärk jõuaks laiemale avalikkusele. Ühtlasi tuuakse välja, et vald on ettevõtluse arendamiseks loonud hea ja mõnusa elukeskkonna, kus on ilus looduskeskkond ja head sportimisvõimalused.

2.6. Järeldused ja ettepanekud

Tuginedes magistritöös välja toodud teoreetilisele raamistikule ja töö empiirilises osas läbi viidud analüüsi tulemustele, tuuakse välja peamised järeldused ja ettepanekud noorte ettevõtluse arendamise võimaluste osas Tõrva vallas. Sealjuures võetakse arvesse noorte ettevõtlust mõjutavaid tegureid, noorte hinnanguid piirkonna ettevõtlusvõimalustele ning kohaliku omavalitsuse ametnike ja Tõrva avaliku noortekeskuse juhi hoiakuid ja hinnanguid noorte ettevõtluse arendamisel ja ettevõtluseks soodsate tingimuste loomisel.

Noorte ettevõtlus on aktuaalne teema just seetõttu, et võrreldes noori vanemaealiste isikutega, on noorte seas tunduvalt kõrgem töötuse määr. 2019. aastal oli Eestis töötuse määr 15-24 aastaste seas 11,1 ning 25-49 aastaste seas 3,8. Ettevõtlusega alustamine võib olla üheks lahenduseks, et noorte seas töötust vähendada ning seeläbi endale ja võimalik, et ka teistele töökoht luua. Kuna paljud tööandjad ootavad tööle eelkõige kogemustega töötajaid, siis võib ettevõtlusega alustamine olla väljundiks nendele noortele, kes pole õpingute või muude põhjuste tõttu varasemalt töökogemust saanud omandada.

Üheks võimaluseks, kuidas aidata noortel tööturule siseneda, on suunata noori ettevõtlusega tegelema. Selleks uuris autor, mida on teinud kohalik omavalitsus noorte ettevõtluse edendamiseks ning millised on noorte enda võimalused, motiivid ja takistused ettevõtlusega alustamisel. Uuringust selgus, et kohaliku omavalitsuse jaoks on ettevõtluse, sh noorte ettevõtluse arendamine väga oluline ja prioriteetne. Erinevate tegevustena kirjeldati töömalevaid, praktikavõimaluste pakkumist, koolituste ja huviringide korraldamist.

Noored märkisid eespool kirjeldatud tegevusi vähem, näiteks uuringugrupist 27,5% olid täheldanud ettevõtlikkust edendavate ürituste korraldamist, 18% täheldasid koolituste ja nõustamise pakkumist ning 14,5% märkisid, et on täheldanud ettevõtluspäeva või -nädala korraldamist. Sellest võib järeldada, et info üritustest, sh ettevõtluspäevadest, koolitustest ja seminaridest ei ole jõudnud piisava hulga noorteni. Lisaks tõid kohaliku omavalitsuse liikmed välja mini- ja õpilasfirmade vähesuse, kuid ka seda saab seostada sellega, et noored ei ole täheldanud erinevate ürituste korraldamist. Siinkohal on autori ettepanek kohalikule omavalitsusele kasutada paremaid turunduskanaleid, et informatsioon erinevatest üritustest jõuaks võimalikult paljude noorteni. Lisaks sellele soovitab autor korrastada kohaliku

omavalitsuse veebilehte, et info toimuvate ürituste kohta oleks kättesaadav lisaks noortele ka piirkonnas tegutsevatele ettevõtjatele ja teistele asjast huvitatud isikutele. Informatsiooni otsimine erinevate allikate kaudu on ajakulukas ning on oht, et informatsioon võib jääda leidmata.

Noored said anda hinnangu ka kooli poolt rakendatud ettevõtlust arendavatele meetmetele. Kõige vähem olid uuritavad täheldanud õppekäike firmadesse (30,3%) ja õpilasfirma programmide rakendamist (31%). Kuna intervjuudest selgus, et kooli ja kohaliku omavalitsuse koostöö on minimaalne, siis selleks, et noorte ettevõtlust arendada, tuleks koostööd organisatsioonide ja ettevõtete vahel suurendada. Noored tõid kitsaskohtadena koolis välja karjääriteabe ja ettevõtlusvõimaluste puudumise, sh praktika puudumise, ebapiisavad õppekavad ja õppeprogrammid ja pädevate õpetajate puuduse. Samuti nentisid kohaliku omavalitsuse ametnikud, et Tõrva valla koolid ei ole liitunud Ettevõtlik Kool programmiga, mis oleks noorte ettevõtlikkuse aredamise seisukohalt oluline. Tuleviku väljakutsetele mõeldes tuleks hariduses rohkem tähelepanu pöörata elulisusele ja praktilisusele selleks, et anda noorele realistlik arusaam töömaailmast. Parimate oskuste saamise eelduseks on eesmärgistatud ja mõtestatud ning ajas sisulisemaks arenev koostöö kooli ja koostööpartnerite vahel. Koolide ja ettevõtjate koostöö pakub häid võimalusi ettevõtlus- ja karjääriõppe õpetamiseks.

Tõrva vallas on 19-24 aastaseid kokku 353, kellest üheksal on Tõrva valda registreeritud ettevõtte (2,5%) ning 25-29 aastaseid on kokku 390, kellest 49-l on Tõrva valda registreeritud ettevõtte (12,5%). Vähene noorte ettevõtlusaktiivsus võib tingitud olla ebasoodsatest tingimustest, mis on ettevõtlusega tegelemiseks loodud. Töös analüüsiti noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnanguid Tõrva valla ettevõtluskeskkonnale. Noorte ja kohaliku omavalitsuse hinnang ühtisid Tõrva valla infrastruktuurile hinnangu andmisel, kus mõlemad uuringurühmad hindasid piirkonna infrastruktuuri hindegas 3,5. Kohalik omavalitsus selgitas, et vallas pole välja arendatud tööstusalasid, kus ettevõtted tegevusega alustada saaksid. Autori hinnangul peaks kohalik omavalitsus senisest enam panustama infrastruktuuri arendamisesse, mille all peetakse silmas teede korrashoidu ja kruusateede katmist mustkattega, internetiühenduse kättesaadavust. Sellest lähtuvalt on autori ettepanek suunata senisest rohkem finantsvahendeid infrastruktuuri korrastamiseks.

Vastajatel paluti anda hinnang väitele, „Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks.“ Noored andsid viiepalli skaalal hinnangu 2,73, seevastu kohalik omavalitsus andis väitele oluliselt kõrgema hinnangu, milleks oli 4. Siinkohal tuleks kohalikul omavalitsusel elanikkonnale ettevõtluse alustamiseks loodud võimalusi tutvustada ning neid kajastada

kodulehel ja muudes kanalites. Uuringu koostaja arvates võiks valla kodulehel olla eraldi rubriik ettevõtjatele ja ettevõtlusest huvitatud isikutele, kes plaanivad ettevõtlusega algust teha. Kohalik omavalitsus soovitas küsimuste või probleemide korral vallavalitsusse pöörduda, aga see võib inimese jaoks tülikas ja ajakulukas olla.

Käesoleva uuringu tulemused kattuvad varem läbiviidud ettevõtluse arendamise teemaliste uuringute tulemustega, kus on samuti selgunud, et kohaliku omavalitsuse panus pole piisav ettevõtluse hoogustamiseks ja arenguks. Kohalikul omavalitsusel puudub seadusest tulenev kohustus ettevõtlust arendada ning selleks pole riigi poolt ette nähtud lisavahendeid. On leitud, et kohalike omavalitsuste rahastamissüsteem ei motiveeri omavalitsusi ettevõtluse arendamisega tegelema (Kohalike omavalitsuste... 2020: 10) Siinkohal võib tuua järelduseks, et riigipoolse rahastamissüsteemi muutmisega on võimalik kohalikke omavalitsusi senisest enam motiveerida panustama ettevõtluse arendamisesse.

Kuna ettevõtluskeskkond on ajas pidevalt muutuv, tuleks muutusi pidevalt analüüsida, et leida, millised meetmed on ettevõtluse olukorda parandanud ja milliste meetmete kasutamine kannab vilja just noore elanikkonna puhul. Järgmisena tuleks küsitleda just piirkonnas asuvaid ettevõtteid, et teada saada, milliste probleemide ja kitsaskohtadega nemad silmitsi seisavad.

KOKKUVÕTE

Ettevõtluse arendamine, sh noorte ettevõtluse arendamine on majanduse ja ühiskonna arengus olulisel kohal, kuna sealäbi on võimalik osaleda uute töökohtade loomises ja tööhõive suurendamises ning elanikkonnale mitmekesiste kaupade ja teenuste pakkumises. Noorte ettevõtluse arendamisel on oluline roll kohalikul omavalitsusel ja selle allasutustel, mille tõttu lisati uuringusse kohaliku omavalitsuse ametnike ja kohaliku noortekeskuse juhi hinnangud ja hoiakud ettevõtluse olulise ja arendamise võimaluste osas.

Magistritöö eesmärk oli Tõrva valla noorte ettevõtlusvalmiduse ning kohaliku omavalitsuse võimaluste välja selgitamine noorte ettevõtlikkusele suunamisel ja ettevõtluskeskkonna arendamisel.

Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on ettevõtluse hetkeolukord Tõrva vallas?
2. Kuidas aitab kohalik omavalitsus kaasa piirkonnas ettevõtluse soodustamisele?
3. Millised on noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid Tõrva piirkonnas?
4. Kuivõrd ja mille poolest on kohaliku omavalitsuse poolt loodud ettevõtluskeskkonna tingimused ja noorte ettevõtlusvalmidus sarnased/erinevad?

Töö eesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks koguti esmaseid ja teiseid andmeid. Esmaste andmete kogumiseks koostas autor teooriale tuginedes ankeetküsitluse ja viis läbi intervjuud. Teiseste andmetena kasutati andmeid Statistikaameti andmebaasist, Tõrva valla dokumentidest ning lisaks esitati päring Äriregistrile, kust saadi andmed ettevõtjate vanuselise jaotuse kohta.

Autor kirjeldas töö teoreetilises osas tegureid, mis mõjutavad ettevõtluse arengut üldiselt. Erinevate autorite poolt toodi välja, et ettevõtlust mõjutavad kohaliku omavalitsuse poolt loodud tingimused: infrastruktuuri seisukord, sh elektrienergia ja vee kättesaadavus ning selle kvaliteet, juurdepääsuteede olemasolu, poliitika, määrused, turule sisenemise tingimused, maksusüsteem ja kohaliku omavalitsuse panus ettevõtluse arendamisse (toetused, üldine suhtumine, hoiakud, huvi ettevõtluse arendamisega tegeleda). Olulise tegurina on välja toodud ka piirkonna üldine elukvaliteet.

Noorte seas läbi viidud küsitluse tulemustest selgus, et vaid 12,4% vastanutest andsid Tõrva valla võimalustele uue äritegevuse alustamisel hea hinnangu. Noored näevad ettevõtlust takistavate teguritena just tööjõupuudust ja töötajate ebapiisavaid oskusi, samuti probleeme toodetele või teenustele turu leidmisega, probleeme uute toodete või tehnoloogiate arendamisega ning üle 30% vastanutest märgivad ära liigse bürokraatia ja vähese piirkonna tuntuse.

Tuginedes uuringu tulemustele tegi autor ettevõtluskeskkonna atraktiivsemaks muutmisele järgnevad ettepanekud:

- korraldada noortele rohkem ettevõtlusnädalaid, -seminare ja infopäevi, mis lisaks info levimisele parandaks ka noorte ettevõtluse olukorda;
- leida võimalusi kvalifitseeritud tööjõu saamiseks;
- suunata rohkem rahalisi vahendeid infrastruktuuri korrastamiseks;
- koolitada välja ettevõtlusspetsialiste, kelle poole saavad valla kodanikud ettevõtlusalaste küsimuste korral pöörduda;
- avaldada ettevõtlikkust propageerivaid artikleid nii ajalehes kui ka kodulehel.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks püstitati uurimisküsimused, millele leiti käesoleva töö raames vastused ning sellest lähtuvalt on eesmärk saavutatud.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Aavasalu, T., Raudjärv, M.** (2019). Ettevõtluse arengut mõjutavad tegurid Eestis Põhja-Sakala valla näitel. (November 17, 2019). *Estonian Discussions on Economic Policy* Vol 27, No. 3-4, 2019.
2. **Ahmad, N., Seymour, R. G.** (2008). Defining Entrepreneurial Activity: Definitions Supporting Frameworks for Data Collection. *OECD Statistics Working Papers*. pp. 18 . [on-line] OECD iLibrary (25.03.2020)
3. **Angulo-Guerrero, M.J., Perez-Moreno, S., Abad-Guerrero, I.M.** (2017). How economic freedom affects opportunity and necessity entrepreneurship in the OECD countries. -*Journal of Business Research*, 2017, Vol. 73, pp. 30-37. (11.04.2020)
4. **Anspal, S., Järve, J., Jürgenson, A., Masso, M., Seppo, I.** (2014). Oskuste kasulikkus tööturul. PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 1. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. http://www.centar.ee/uus/wp-content/uploads/2015/02/oskuste_kasulikkus.pdf (12.04.2020)
5. **Arro, G., Jaani, J., Loogma, K., Malleus, E., Titov, E., Toding, M., Täks, M., Venesaar, U.** (2018). Ettevõtlikkuse ja ettevõtlusõppe süsteemne arendamine Eestis. Tallinn 2018. https://xn-ettevtluspe-jfbe.ee/wp-content/uploads/2018/12/Raamdokument_web_3.pdf (15.04.2020)
6. **Athayde, R.** (2009). Measuring Enterprise Potential in Young People. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(2), pp. 481–500. (17.03.2020)
7. **Attali, M.O., Yemini, M.** (2017). Initiating consensus: stakeholders define entrepreneurship in education. – *Educational Review*, 2017 Vol. 69, No. 2, pp. 140-157.
8. Being Young in Europe Today. Eurostat, (2015). [on-line] <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6776245/KS-05-14-031-EN-N.pdf/18bee6f0-c181-457d-ba82-d77b314456b9> (01.04.2020)
9. **Bosma, N., Hessels, J., Schutjens, V., Praag, M. V., Verheul, I.** (2012). Entrepreneurship and role models. *Journal of Economic Psychology*, 33(2), 410–424. (22.04.2020)
10. **Chigunta, F.J.** Youth Entrepreneurship: Meeting the Key Policy Challenges. Massachusetts: Education Development Center, 2002, 29 p.
11. **Ciloci, R.** (2019). Support and impediments factors to youth entrepreneurship development in the Republic of Moldova. – *Journal of Social Sciences*. Vol. II, No. 3 (2019), pp. 46–53.
12. Definition of Youth. United Nations, 2013. (<http://www.un.org/esa/socdev/documents/youth/fact-sheets/youth-definition.pdf>) (12.05.2020)

13. **Dheer, R.J.S.** Cross-national differences in entrepreneurial activity: role of culture and institutional factors. -*Small Business Economics*, 2017, Vol. 48, No. 4, pp. 813-842.
14. Doing business 2019. Training for Reform. World bank group. [veebileht] https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/Annual-Reports/English/DB2019-report_web-version.pdf (16.04.2020)
15. Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014-2020. (2013). Koostaja: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. [on-line] <https://kasvustrateegia.mkm.ee/> (16.04.2020)
16. Eesti regionaalarengu strateegia 2014-2020. (2014). Koostaja: Siseministeerium. [on-line] https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/eesti_regionaalarengu_strategia_2014-2020.pdf (25.03.2020)
17. **Elenurm, T.** (2018). Ettevõtlustüübid ja rahvusvahelistumine ettevõtlusõppes. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*. 2018, nr 6(2), lk 12-38.
18. EMTAK tegevusalad. (s.a). Tallinn: Registrite ja Infosüsteemide Keskus. [veebileht] <https://www.rik.ee/et/ettevotjaportaali/emtak-tegevusalad> (22.03.2020).
19. ER007: Statistilisse profiili kuuluvad üksused õigusliku vormi ja haldusüksuse järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018. (andmed uuendatud 24.01.2020). – Eesti Statistika andmebaas.<http://pub.stat.ee/> (22.03.2020).
20. ER032: Statistilisse profiili kuuluvad ettevõtted töötajate arvu ja haldusüksuse järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018. (andmed uuendatud 24.01.2020). – Eesti Statistika andmebaas. [http://pub.stat.ee/\(03.02.2020\)](http://pub.stat.ee/(03.02.2020)). (23.03.2020)
21. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus. Sobivus ettevõtjaks. [veebileht] <https://www.eas.ee/alustav/ettevotjaks-saamise-otsus/sobivus-ettevotjaks/> (18.04.2020)
22. Youth entrepreneurship in Europe: Values, attitudes, policies. (2015). Eurofound, Publications Office of the European Union, Luxembourg. https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1507en.pdf (19.04.2020)
23. Euroopa Parlamendi ja nõukogu soovitus. 18. detsember 2006 võtmepädevuste kohta elukestvas õppes. ELT L 394, 30.12.2006, lk 10—18. <http://data.europa.eu/eli/reco/2006/962/oj> (26.03.2020)
24. European Commission. (2013). Communication from the commission to the European Parliament, the council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the regions entrepreneurship 2020 action plan. [veebileht] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52012DC0795> (06.03.2020)
25. European Commission/EACEA/Eurydice, (2016). Entrepreneurship Education at School in Europe. Eurydice Report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
26. **Geldhof, G.J., Porter, T., Weiner, M.B., Malin, H., Bronk, K.C., Agans, J.P., Mueller, M., Damon, W., Lerner, R.M.** Fostering Youth Entrepreneurship: Preliminary Findings From the

- Young Entrepreneurs Study. – *Journal of Research on Adolescence*, 2014, Vol. 24, No. 3, pp. 431-446.
27. **Ghauri, P., Gronhaug, K.** (2004). Äriuuringute meetodid. Tallinn: Külim. 222 lk.
  28. Globaalne ettevõtlusmonitooring 2013 Eesti raport. Eesti Arengufond, 2013. http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2014/11/GEM_2013_raport.pdf (12.02.2020)
  29. Globaalne ettevõtlusmonitooring 2014 Eesti raport. Eesti Arengufond, 2014. http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2015/11/GEM_2014_Eesti.pdf (12.02.2020)
  30. Global Report 2016/2017. Global Entrepreneurship Monitor, 2017. [veebileht] <http://www.gemconsortium.org/report/49812> (23.03.2020)
  31. **Gnyawali, D. R., Fogel, D. S.** (1994). Environments for Entrepreneurship Development: Key Dimensions and Research Implications. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(4), 43–62.
  32. **Green, F.** (2013). Youth Entrepreneurship. A background paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development. [veebileht] http://www.oecd.org/cfe/leed/youth_bp_finalt.pdf (17.03.2020)
  33. Gümnaasiumi riiklik õppekava. (vastu võetud 06.01.2011, viimati jõustunud 26.04.2021). – Riigi Teataja. [veebileht] <https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021011> (13.03.2021)
  34. **Halabisky, D.** (2012) Entrepreneurial Activities in Europe -Youth Entrepreneurship. OECD Employment Policy Papers, 2012, 30p. (09.04.2020)
  35. **Haljaste, K.-L., Keskaik, A., Noorkõiv, R., Pirso, A., Sepp, V.** (2007). Arengukaval põhinev kohaliku omavalitsuse arendustegevus. Arengukava kui Euroopa Liidu struktuuritoetuste aruka kasutamise eeldus. Tartu–Tallinn: EV Siseministeerium. 248 lk. [veebileht] https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/document_files/kov/kohaliku_omalitsuse_arendustegevus.pdf (11.03.2020)
  36. **Hassani, R., Khouni, R.** (2013). The importance of entrepreneurship education and training programs in the promotion and the success of youth entrepreneurship. *Sciences humaines*, No: 30/31, pp. 105 – 121.
  37. **Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P.** (2005). Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina. 412 lk.
  38. **Jablonska, M., Stawska, J.** (2020). The key factors affecting entrepreneurship: a comparative analysis. *Zb. rad. Ekon. fak. Rij.* Vol. 38 No. 1, pp. 139-160.
  39. **Jasra, J. M., Khan, M. A., Hunjra, A. I., Rehman, R. A. U., Azam, R.** (2010). Determinants of business success of small and medium enterprises. *International Journal of Business and Social Science*. Vol. 2, No. 20 (2011), pp. 274-280.
  40. **Jimenez, A., Palermo-Camara, C., Gonzalez-Santos, M.J., Gonzalez-Bernal, J., Jimenez-Eguizabal, J. A.** (2015). The impact of educational levels on formal and informal entrepreneurship. - *BRQ Business Research Quarterly*, 2015, Vol. 18, No. 3, pp. 204-212.

41. **Justo, R., De Castro, J. O., Maydeu-Olivares, A.** (2008). Indicators of entrepreneurship activity: Some methodological contributions. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business* 6(4): 604.
42. **Järvpõld, A., Taal, K.** (2015). Uuring „Kohaliku omavalitsuse roll-ja koostöö ettevõtluse edendamisel“. Uuringu kokkuvõte. Tallinn: Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium. 17 lk.
https://www.mkm.ee/sites/default/files/kokkuvotlik_version_ettevotluse_edendamine_kohalikes_omavalitsustes.pdf (18.04.2020)
43. **Kaarna, R., Masso, M., Rell, M.** (2012). Väikese ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused 2012. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.
https://mkm.ee/sites/default/files/vke_arengusuundumused_aruanne_2011.pdf
44. **Kirzner, I.** (2009). The alert and creative entrepreneur: a clarification. – *Small Business Economics*, 2009, Vol. 32, No. 2, pp. 145-152.
45. Kohalike omavalitsuste roll ettevõtluse edendamisel: Kas ja mil viisil saaksid omavalitsused senisest enam ettevõtluse arengusse panustada? Riigikontrolli aruanne Riigikogule. (2020). Tallinn: Riigikontroll. 33 lk. [veebileht]
<https://www.riigikontroll.ee/DesktopModules/DigiDetail/FileDownloader.aspx?AuditId=2498&FileId=14557> (16.05.2020)
46. Kohalike omavalitsuste vabatahtlikud initsiatiivid ettevõtluskeskkonna arendamise ja ettevõtluse toetamise suunal. (2013). Tartu: Eesti Vabariigi Siseministeerium. Kohaliku omavalitsuse ja regionaalhalduse osakond.
https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Uuringud/Kohalikud_omavalitsused/2013_kovindeks_ettevotluskeskkonna_analuus.pdf
47. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus. (vastu võetud 02.06.1993, viimati jõustunud 01.05.2021). – Riigi Teataja. [veebileht] <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020064> (15.04.2020)
48. **Kutzhanova, N., Lyons, T. S., Lichtenstein, G. A.** (2009). Skill-Based Development of Entrepreneurs and the Role of Personal and Peer Group Coaching in Enterprise Development. *Economic Development Quarterly*, Vol 23, No3, pp. 193–210.
49. Käibemaksuseadus. (vastu võetud 10.12.2003, viimati jõustunud 01.05.2020). – Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/121042020017> (25.04.2020)
50. **Lagerspetz, M.** (2017). Ühiskonna uurimise meetodid. Tallinn: TLÜ Kirjastus, 328 lk.
51. **Laherand, M-L.** (2008). Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: Infotrükk, 384 lk.
52. **Lévesque, M., & Minniti, M.** (2006). The effect of aging on entrepreneurial behavior. *Journal of Business Venturing*, Vol. 21, No. 2, pp. 177–194.

53. **Lisi, G.** (2017). Entrepreneurial earnings and entrepreneurial choice in a search and matching model of the labor market. *Journal of Small Business & Entrepreneurship*, 2017, Vol. 29, No. 3, pp. 237-249.
54. **Llisterri, J. J., Kantis, H., Angelelli, P., Tejerina, L.** (2006). Is Youth Entrepreneurship a Necessity or an Opportunity?: A First Exploration of Household and New Enterprise Surveys in Latin America.
55. Maaelu arengu aruanne 2011. (2011). Tartu: Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. https://eesti2030.files.wordpress.com/2012/01/maaelu_arengu_aruanne_2011final.pdf (19.03.2020)
56. Maapiirkonna ettevõtjate olukord, arengutrendid ning toetusvajadus. (2012). Uuringu lõpparuanne. Tartu: Eesti Maaülikooli majandus- ja sotsiaalinstituut. 368 lk. https://www.agri.ee/sites/default/files/public/juurkataloog/MAAELU/UURINGUD/2012/uuring_maaettevotlus_2012_aruanne.pdf (14.05.2020)
57. **Malciene, Z., Skaurone, L., Glinskiene, R.** (2020). Youth Entrepreneurship Promoting in Rural Municipality Situation and Challenges. *The International Journal of Social Sciences and Humanities Invention* Vol. 7, No. 06: pp. 5988-5994.
58. **Méndez-Picazo, M.-T., Galindo-Martín, M.-A., Castaño-Martínez, M.-S.** (2020). Effects of sociocultural and economic factors on social entrepreneurship and sustainable development. *Journal of Innovation & Knowledge*. Vol. 6, No. 2, April–June 2021, pp. 69-77.
59. **Miettinen, A., Teder, J.** (2006). Ettevõtlus I: Ettevõtlusest, ettevõtjatest ja ettevõtluspoliitikast. Tallinn: Külim. 216 lk.
60. **Minola, T., Criaco, G., Cassia, L.** (2014). Are youth really different? New beliefs for old practices in entrepreneurship. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*. Inderscience Enterprises Ltd, vol. 18(2/3), pp 233-259.
61. **Minola, T., Criaco, G., & Obschonka, M.** (2015). Age, culture, and self-employment motivation. *Small Business Economics*, Vol. 46, No. 2, pp. 187–213.
62. **Naji, A. A. H.** (2019). Factors Influencing Entrepreneurship Development.
63. Noorsootöö seadus. (vastu võetud 17.06.2010, viimati jõustunud 01.08.2020). – Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010>
64. **Odres, E.** Kuidas hakata ettevõtjaks – ideest kasumini. Tallinn: Äripäev AS, 2009, 160 lk.
65. OECD Regional Typology. (2011). Directorate for Public Governance and Territorial Development. http://www.oecd.org/gov/regionalpolicy/OECD_regional_typology_Nov2012.pdf (20.03.2020)
66. **Olugbola, S.A.** Exploring entrepreneurial readiness of youth and start-up success components: Entrepreneurship training as a moderator. *Journal of Innovation & Knowledge*. Vol. 2, No. 3, September–December 2017, pp. 155-171.

67. **Papulová, Z., Papula, J.** Entrepreneurship in the Eyes of the Young Generation. - *Procedia Economics and Finance*, 2015, Vol. 34, pp. 514-520.
68. **Pihie, Z. A. L.** (2009). Entrepreneurship as a Career Choice: An Analysis of Entrepreneurial Self-Efficacy and Intention of University Students. *European Journal of Social Sciences* – Vol. 9, No. 2 (2009): pp. 338-349.
69. **Raab, G., Stedham, Y., Neuner, M.** (2005). Entrepreneurial Potential: An Exploratory Study of Business Students in the U.S. and Germany. – *Journal of Business and Management*, 2005, Vol. 11, No. 2, pp. 71-88.
70. Rae vald. Rae valla noorte ettevõtlikkuse arengukava. (2013). Aruanne avalikuks aruteluks. <https://www.rae.ee/documents/823250/3926706/Rae+noorte+ettevõtlikkuse+arengukava+arutluseks.pdf/c2d6ddd8-973b-4c3d-b532-7848a9766de2> (18.04.2020)
71. **Raudjärv, M.** (2003) Ettevõtluskeskkonna majanduspoliitiline käsitlus. Pärnu: Mattimar. lk 146–151. http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/ettevottemajandus/2003/15_Reiljan.pdf (19.03.2020)
72. **Rogerson, C., M.** (2010). Economic Governance and the Local Business Environment: Evidence from Two Economically Lagging Provinces of South Africa. – *Urban Forum*. Vol. 21, No. 4. pp. 349–366. (27.04.2020)
73. **Rory, C.** (2013). Can youth entrepreneurship work? Organisation for Economic Cooperation and Development. *The OECD Observer*; Paris Iss. 294, (First Quarter 2013): 9.
74. RV0232U: Vähemalt 15-aastased hariduse, soo ja haldusüksuse või asustuspäikonna liigi järgi, 1. jaanuar, haldusjaotus seisuga 01.01.2018. (andmed uuendatud 23.07.2020). – Eesti Statistika andmebaas.<http://pub.stat.ee/> (02.04.2020)
75. RV0240: Rahvastik 2017. aasta haldusreformi järgselt, 1. jaanuar. (andmed uuendatud 12.05.2021). –Eesti Statistika andmebaas. [http://pub.stat.ee/\(03.04.2020\)](http://pub.stat.ee/(03.04.2020)).
76. **Salman Shabbir, M., Mohd Shariff, M. N., Shahzad, A.** (2016). Determinants of Entrepreneurial Skills set in Pakistan: A Pilot Study. *International Journal of Academic Research in Accounting Finance and Management Sciences* Vol. 6, No. 2, pp. 62-74.
77. **Schoof, U.** Stimulating Youth Entrepreneurship: Barriers and incentives to enterprise start-ups by young people. – *Series on Youth and Entrepreneurship*, 2006, No. 76, 137 p. [veebileht]: https://www.ilo.org/public/libdoc/ilo/2006/106B09_94_engl.pdf (12.03.2020)
78. **Schött, T., Kew, P., Cheraghi, M.** Future Potential: A GEM perspective on youth entrepreneurship 2015. GEM, 2015, 42 p. [veebileht] <http://www.gemconsortium.org/report>. (25.04.2020).
79. **Schultz, G.** (2003). Kohaliku omavalitsuse võimalused ettevõtluse arendamisel. – *Eesti majanduspoliitika teel Euroopa Liitu: XI teadus- ja koolituskonverents (Tartu-Värskas, 26.–28. juuni 2003)*. Berlin, Tallinn: Berliner Wissenschafts-Verlag, Mattimar. Lk 555–561.

[http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2003/2003/6_Ettevotluspol/55_Schultz.pdf\(05.03.2020\)](http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2003/2003/6_Ettevotluspol/55_Schultz.pdf(05.03.2020))

80. **Shane, S., Venkataramann, S.** The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *The Academy of Management Review*, 2000, Vol. 25, No. 1, pp. 217-226. <http://www.jstor.org/stable/259271> (22.05.2020)
81. **Siimon, A., Kaseorg, M.** (2008). Ettevõtlusaktiivsus ja selle arendamise võimalused Eestis. – Majanduspoliitika Euroopa Liidu riikides. *XVI:XVI rahvusvaheline majanduspoliitika teaduskonverents (Tartu-Värska, 26.–28. juuni 2008)*. Tallinn: Mattimar. lk 219–235. <http://www.mattimar.ee/publikatsioonid/majanduspoliitika/2008/12.pdf> (03.04.2020)
82. **Singer, S., Amoros, J. E., Moska, D.** (2014). Global Entrepreneurship Monitor 2014. Global Report.
83. **Soldi, R., Cavallini, S.** (2017). Youth initiative: a framework for youth entrepreneurship. European Union, 2017. European Committee of the Regions. https://cor.europa.eu/en/engage/studies/Documents/Youth_initiative/youth-initiative.pdf (09.04.2020)
84. ST004: Palgatöötaja kuukeskmise brutotulu ja brutotulu saajad piirkonna/haldusüksuse, soo ja vanuserühma järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018. (andmed uuendatud 13.05.2020). – Eesti Statistika andmebaas. [http://pub.stat.ee/\(26.06.2020\)](http://pub.stat.ee/(26.06.2020)).
85. **Sternberg, R., & Wennekers, S.** (2005). Determinants and Effects of New Business Creation Using Global Entrepreneurship Monitor Data. *Small Business Economics*, Vol. 24, No. 3, pp. 193–203.
86. **Stevenson, H. H., Jarillo, J.C.A.** (1990). Paradigm of Entrepreneurship: Entrepreneurial Management. *Strategic Management Journal*, 1990, Vol. 11, pp. 17-27. <http://www.jstor.org/stable/2486667> (22.04.2020)
87. Tegevuskava Euroopa Liidu noortegarantii elluviimiseks. Sotsiaalministeerium. [veebileht] <https://www.sm.ee/et/noortegarantii> (26.02.2020)
88. The Small Business Act Factsheet: Estonia, Euroopa Komisjon, 2011. [veebileht] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/ALL/?uri=CELEX%3A52011DC0078> (15.04.2020)
89. TT4661: Tööjõud, hõivatud, tööjõus osalemise määr ja tööhõive määr piirkonna, maakonna ja isikute rühma järgi. (andmed uuendatud 15.02.2021). – Eesti Statistika andmebaas. <http://pub.stat.ee/> (25.05.2020)
90. Tulumaksuseadus. (vastu võetud 15.12.1999, viimati jõustunud 05.04.2021). – Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020068> (16.02.2020).
91. Tõrva vald. (s.a). Tõrva valla üldiseloostus. [veebileht]. <https://torva.kovtp.ee/tutvustus>
92. Tõrva valla arengukava ja eelarvestrateegia 2019-2023. (2018). (vastu võetud 16.10.2018) – Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/akt/423122019025>

93. Tõrva valla arengukava. Tõrva valla profiil. (2018). (vastu võetud 16.10.2018) – Riigi teataja
<https://www.riigiteataja.ee/akt/423122019025>
94. **Udras, M.** (2013). Uuringu „Kohalik omavalitsus ettevõtluse edendajana“ kokkuvõte. Tallinn:
Eesti Kaubandus- ja Tööstuskoda. 30 lk.
https://issuu.com/kaubanduskoda/docs/kohalik_omavalitsus_ettevotluse_edendajana (07.05.2020)
95. **Vedamani, B. H.** (2018). Business Environment – Conceptual Framework and Policies. *International Educational Scientific Research Journal*. Vol. 4, No: 2455-295X, pp. 67-74.
96. **Wennekers, S., Thurik, R.** (1999). Linking Entrepreneurship and Economic Growth. *Small Business Economics* Vol. 13, No. 1: pp. 27-55.
97. **Wu, S., Wu, L.** The impact of higher education on entrepreneurial intentions of university students in China. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 2008, Vol. 15, No. 4, pp. 752-774.
98. Äriseadustik. (vastu võetud 15.02.1995, viimati jõustunud 01.08.2020). – Riigi Teataja.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/110072020035> (20.04.2020)
99. Youth in Europe: A statistical portrait of the lifestyle of young people. Eurostat, 2012.
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/stat_09_177/STAT_09_177_EN.pdf (27.03.2020)

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsitlus

Küsitluse viib läbi Eesti Maaülikooli üliõpilane Kaisa Elbrecht ja selle eesmärk on selgitada noorte ettevõtlust mõjutavaid tegureid Tõrva vallas. Ankeedile on oodatud vastama noored vanuses 19-29, kelle registreeritud elukohaks on Tõrva vald või kes elavad alaliselt või ajutiselt Tõrva vallas.

Ankeedi täitmiseks kulub aega keskmiselt 10 minutit. Ankeet on anonüümne ning andmeid kasutatakse ainult üldistatud kujul. Tulemuste põhjal valmib lõputöö, millega on võimalik pärast selle kaitsmist (august 2020) tutvuda Eesti Maaülikooli digitaalarhiivis. Uuringu koostaja on ette tänulik Teie koostöö eest, Teie panus uuringusse on väga väärtuslik!

Küsimuste tekkimise korral võtta ühendust:

Kaisa Elbrecht

kaisa.elbrecht@gmail.com

PS. Oma vastust saab kinnitada ka ENTER klahviga ning kui küsimustiku täitmine peaks jääma pooleli, siis saab seda hiljem sama koha pealt jätkata.

1. Palun märkige, millisesse vanuserühma Te kuulute.

19-24 aastane

25-29 aastane

2. Palun märkige oma elukoht.

Tõrva linn

Helme alevik

Linna küla

Hummuli alevik

Ala küla

Leebiku küla

Riidaja küla

Pikasilla küla

Taagepera küla

Muu - ei ela hetkel Tõrva vallas

Muu Tõrva vallas asuv küla

3. Milline on Teie kõrgeim lõpetatud haridustase?

Algharidus

Põhiharidus

Kutseharidus (ilma keskhariduseta)

Keskharidus, sh kutsekeskharidus

Bakalaureusekraad, sh rakenduskõrgharidus

Magistrikraad

Doktorikraad

4. Järgmiste väidete hindamisel palutakse Teil anda hinnang oma üldisele eluga rahulolule.

Olen oma eluga rahul

Täiesti nõus

Pigem nõus

Ei oska öelda

Pigem ei ole nõus

Üldse ei ole nõus

Siiani olen saavutanud need olulised asjad, mida ma elus tahan

Täiesti nõus

Pigem nõus

Ei oska öelda

Pigem ei ole nõus

Üldse ei ole nõus

Üldjoontes on mu elu lähedane minu ideaalile

Täiesti nõus

Pigem nõus

Ei oska öelda

Pigem ei ole nõus

Üldse ei ole nõus

Minu eluolu on suurepärane

Täiesti nõus

Pigem nõus

Ei oska öelda

Pigem ei ole nõus

Üldse ei ole nõus

Kui saaksin oma elu uuesti elada, siis ma ei muudaks mitte midagi

Täiesti nõus

Pigem nõus

Ei oska öelda

Pigem ei ole nõus

Üldse ei ole nõus

5. Kas Te olete hetkel tööga hõivatud?

Tööga hõivatud on isik, kes vaadeldaval perioodil:

- töötas ja sai selle eest tasu kas palgatöötajana, ettevõtjana või vabakutselisena;
- töötas otsese tasuta pereettevõttes või oma talus;
- ajutiselt ei töötanud, näiteks puhkuse, haiguse, täiendus- või ümberõppe või streigi tõttu, kuid kelle puhul säilis formaalne töösuhe tööandjaga (ettevõtja puhul säilis ettevõtte).

Jah

Ei

6. Milline on Teie staatus tööturul?

Täisajaga palgatöötaja

Osaajaga palgatöötaja

Ettevõtja

Nii ettevõtja kui ka palgatöötaja

7. Kus on Teie põhitöökoha asukoht?

Tõrva vald

Valga vald

Viljandi linn

Tartu linn

Muu

8. Kui vastasite, et töötate väljaspool Tõrva valda, siis millistest teguritest on see tingitud? (mitmed võimalikud vastused)

Puudub erialase töö võimalus

Ebapiisav palgatase

Ebapiisav eneseteostusvõimalus

Töökoha valik on seotud õpingutega

Muu

9. Milline on Teie töökogemus?

Vähem kui 1 aasta

Ühe ja kahe aasta vahel

Kahe ja kolme aasta vahel

Üle 3 aasta

Töökogemus puudub

10. Kas teate oma lähisugulastest kedagi, kes on viimase kahe aasta jooksul ettevõtlusega alustanud?

Jah

Ei

Ei oska öelda

11. Kes neist nimetatud lähisugulastest tegeleb ettevõtlusega? (mitmed võimalikud vastused)

Ema/isa

Õde/vend

Vanavanemad

Mitte ükski neist

12. Milline on Teie eelistus tulevase tööhõive orientatsiooni osas?

Soovin jätkata palgatööga

Soovin hakata palgatöötajaks

Soovin jätkata ettevõtlusega

Soovin hakata ettevõtjaks

Soovin jätkata nii ettevõtluse kui ka palgatööga

Soovin hakata nii ettevõtjaks kui ka palgatöötajaks

Ei tea veel

13. Miks plaanite käivitada oma ettevõtte?

Kui olete ettevõtja, siis millisel põhjusel alustasite ettevõtlustegevusega?

Soov ära kasutada head ärivõimalust (leida turul tühimik, mida täita uute teenuste/toodetega; saada tulu oma tegevusest)

Vajadus toimetulekuks ja töötuse vältimiseks, kuna puuduvad vastavad töökohad piirkonnas

Ei oska öelda

Ei plaani ettevõtlusega alustada

14. Millistel motiividel looksite oma ettevõtte?

Kui tegelete juba ettevõtlusega, siis märkige, milliseid motiive olete pidanud oluliseks.

Majandusliku iseseisvuse saavutamine

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Oma hobi realiseerimine

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Finantsseisundi parandamine

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Võimalus isiklikuks arenguks

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Võimalus uute töökohtade loomiseks

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Võimalus meeskonna loomiseks ja juhtimiseks

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Võimalik töötada vastavalt hariduslikule taustale

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Töökoha ja -aja valimise vabadus

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Perekonna traditsioon

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Pereettevõtte ülevõtmise kohustus

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Ähvardab töötuks jäämine

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Rahulolu puudumine palgatöötajana töötades

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

Sobilike tööpakkumiste puudumine

Väga oluline motiiv

Oluline motiiv

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline motiiv

Ei ole üldse oluline motiiv

15. Hinnake erinevate takistuste olulisust ettevõtlusega alustamisel.

Puuduvad piisavad ressursid

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Ettevõtte registreerimise keerukus

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Raskused ettevõtte finantseerimisel

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Äriidee puudumine

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Kartus ebaõnnestuda

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Oht kaotada kogu ettevõtlusesse investeeritud raha

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Ebapiisavad oskused tegutseda ettevõtjana

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Nõuannete ja abi puudumine

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Puudub võimalus õppida keskkoolis/ülikoolis, et omandada vajalikud teadmised

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

Raske ühildada muude kohustustega (õpingud, pere jms)

Väga oluline takistus

Oluline takistus

Ei ole oluline ega mitteoluline

Väheoluline takistus

Ei ole üldse oluline takistus

16. Kuidas hindate enda puhul erinevaid ettevõtlusalaseid teadmisi ja -oskusi?

Äriplaani koostamine

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Väheseid teadmised

Ettevõttega alustamiseks nõutavad toimingud

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähesed teadmised

Ettevõtte jaoks rahaliste vahendite hankimine (projektide koostamine)

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähesed teadmised

Finantsdokumentide korrashoidmine

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähesed teadmised

Eelarve koostamine

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähesed teadmised

Raamatupidamine

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähased teadmised

Juriidilised teadmised

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähased teadmised

Personalijuhtimise alased oskused (töötajate töölevõtmine, koolitamine)

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähased teadmised

Oma toote/teenuse turule toomine

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähased teadmised

Ettevõtte turundustegevus ja suhtekorraldus (PR-tegevus)

Suurepärased teadmised

Head teadmised

Ei oska öelda

Mõningad teadmised

Vähased teadmised

17. Millised isiksuseomadused ja oskused Teid iseloomustavad? (mitmed võimalikud vastused)

Riskivalmidus

Ambitsioonikus

Motiveeritus

Loovus, loomingulisus

Innovaatilisus

Pingetaluvus

Probleemide lahendamise oskus

Planeerimisoskus

Läbirääkimisoskused

Tiimitöö oskus

Suhtlemisoskus

Paindlikkus

Mitte ükski eespool toodud omadustest või oskustest

18. Kas tunnete hästi Tõrva piirkonna ettevõtluse võimalusi?

Jah

Ei

Ei oska öelda

19. Kuivõrd nõustute järgnevalt toodud väidetega?

Igale väitele hinnangu andmiseks liikuge ankeedis järgmisele küsimusele.

Tõrva vallas on ettevõtlusega tegelemiseks soodsad tingimused.

Ei nõustu üldse

Nõustun täielikult

20. Tõrva vallas on piisavalt äri- ja tööstusruume.

Ei nõustu üldse

Nõustun täielikult

21. Tõrva vallas on ettevõtlust soosiv infrastruktuur (transpordi- ja kommunikatsioonisüsteemid, vee- ja elektriliinid ning muud avalikud ja sotsiaalsed teenused nagu näiteks koolid, postkontorid jms).

Ei nõustu üldse

Nõustun täielikult

22. Tõrva vallas pakutakse häid võimalusi uue äritegevuse alustamiseks.

Ei nõustu üldse

Nõustun täielikult

23. Märkige probleemid, mis võivad Teie hinnangul ettevõtte loomist ja selle arengut Tõrva vallas takistada.

Kui tegelete ettevõtlusega, siis märkige probleemid, mis on Teie ettevõtte tegevust mõjutanud. (mitmed võimalikud vastused)

Liigne bürokraatia

Ehituslubade menetlemine

Vähene piirkonna tuntus

Mitterahuldav infrastruktuur (transport, kommunikatsioon, elektrienergiaga varustatus)

Probleemid uute toodete või tehnoloogiate arendamisega

Tööjõupuudus

Töötajate ebapiisavad oskused

Probleemid toodete/teenuste turu leidmisega

Keelelis-kultuurilised barjäärid

Muu

24. Milliste meetmete rakendamist olete täheldanud noorte ettevõtlikkuse edendamiseks Tõrva vallas? (mitmed võimalikud vastused)

Kohalikus lehes või muus infoallikas kajastatakse ettevõtlikkust propageerivaid artikleid

Ettevõtlikkust edendavate ürituste korraldamine

Ettevõtjate tunnustamise konkursi korraldamine

Ettevõtluspäeva või -nädala korraldamine

Laste ja noorte huviringide toetamine

Piirkonna noortele on antud võimalus algatada ja ellu viia erinevaid projekte

Koolituste ja nõustamise pakkumine (sh juurdepääsu hõlbustamine erinevatele rahastamisvõimalustele)

Ei ole täheldanud ühtegi eespool toodud meetet

Muu

25. Kuidas hindate koolipoolset (põhikooli, gümanaasiumi) panust ettevõtluse arendamisel? Palun märkige tegevused, mida olete õppeprogrammis täheldanud. (mitmed võimalikud vastused)

Ettevõtlus- ja karjääripäevad

Külalisesinejad koolides

Õppekäigud firmadesse

Õpilasfirma programmid (nt minifirma, õpilasfirma)

Majandus- ja ettevõtlusõpe

Ei ole täheldanud ühtegi eespool toodud tegevust

Muu

26. Millised on Teie meelest praegused kitsaskohad koolis (põhikool, gümnaasium) ettevõtluse edendamiseks? (mitmed võimalikud vastused)

Ebapiisavad õppekavad ja õppeprogrammid

Valed õppemeetodid

Pädevate õpetajate puudus

Karjääriteabe ja ettevõtlusvõimaluste, sh praktika puudumine

Ei oska öelda

Muu

27. Mis ajendab Teie otsust jääda elama, töötama Tõrva valda? (vastus ei ole vajalik)

28. Mis takistab Teie otsust jääda elama, töötama Tõrva valda? (vastus ei ole vajalik)

29. Täna Teid väga uuringusse panustamast! Lõpetuseks, kui Teil on mõni idee, mida võiks ja peaks tegema kohalik omavalitsus noorte ettevõtluse edendamiseks, siis avaldage oma arvamust siin. (vastus ei ole vajalik)

Lisa 2. Intervjuu kava

Sissejuhatus	
1. Kui oluliseks olete pidanud noorte ettevõtluse arendamist piirkonnas?	
Põhiküsimus	Abistavad küsimused
Ettevõtluse arendamisega seotud tegevused	
2. Mida olete teinud ja plaanite edaspidi teha piirkonnas ettevõtluse arendamiseks?	Märksõnad: koolituste, foorumite, seminaride korraldamine, infrastruktuuri arendamise projektid jms Palun põhjendage, miks kasutate just neid arendustegevusi.
3. Milliseid ettevõtlikkust arendavaid meetmeid on KOV rakendanud ja plaanib rakendada, et noori, sh ettevõtjaid valda tuleks ja jääks?	Märksõnad: koolitustegevus, ettevõtlusalaste teadmiste, oskuste ja hoiakute arendamine
4. Milliseid meetmeid on rakendatud noorte ettevõtluse arendamiseks Tõrva vallas?	Märksõnad: ettevõtluspäeva või -nädala korraldamine, laste ja noorte huviringide toetamine, võimalus algetada ja ellu viia erinevaid projekte, koolituste ja nõustamise pakkumine
Hinnang ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimustele	
5. Kuidas hindate Tõrva vallas ettevõtlusega tegelemiseks loodud tingimusi?	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Milline on olukord vallas asetsevate äri- ja tööstusruumidega, vaba maaressursiga? ✓ Millise hinnangu annate Tõrva valla infrastruktuurile (transpordi- ja kommunikatsioonisüsteemid, vee- ja elektriliinid ning muud avalikud ja sotsiaalsed teenused nagu näiteks koolid, postkontorid jms)? ✓ Milliseid võimalusi pakutakse vallas uue äritegevuse alustamiseks?
6. Millised probleemid võivad Teie hinnangul noortel ettevõtte loomist ja selle arengut Tõrva vallas takistada?	Märksõnad: liigne bürokraatia, ehituslubade menetlemine, vähene piirkonna tundus, mitterahuldav infrastruktuur jms
Kas soovite käesoleva teema raames veel midagi lisada?	

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Kaisa Elbrecht,

sünniaeg 17.08.1996,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö

„Noorte ettevõtlust mõjutavad tegurid Tõrva valla näitel“,

mille juhendaja on Maret Prits,

1.1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil,

1.2. digiarhiivi DSpace lisamiseks ja

1.3. veebikeskkonnas üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor _____

(allkirjastatud digitaalselt)

Tartu, _____

(kuupäev)

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

(juhendaja nimi ja allkiri)

(kuupäev)